

LATINALAINEN AMERIikka MAAILMAN MUUTOKSISSA

Anne-Maarit Parkkola

Valtio-opin Pro Gradu - tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Syyskuu 2002

LATINALAINEN AMERIKA MAAILMAN MUUTOKSISSA

Anne-Maarit Parkkola

Ohjaaja Pekka Korhonen

Valtio-oppi

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syyskuu 2002

86 sivua

Tiivistelmä

Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella Latinalaisen Amerikan maiden toimintamahdollisuuksia muun maailman niille asettamien rajojen sisällä. Erityisesti kiinnostuksen kohteena on Nicaragua. Maailmassa vallitsevia virtauksia ja muutoksia sekä niiden vaikutusta Latinalaiseen Amerikkaan lähdetään seuraamaan toisen maailmansodan jälkeisestä kylmän sodan aikakauden kehittymisestä aina sen loppuun ja vapaan markkinatalouden nousuun asti. Muutokset maailmassa aiheuttavat muutoksia myös toiminnassa, jonka takia muutosten syihin ja seurauksiin kiinnitetään erityistä huomiota.

Tutkielman teoreettisena kehyksenä on käytetty Robert Coxin määrittelemiä voimia, joita ovat ideat, materiaallinen kyvykkyys ja instituutiot. Nämä voimat antavat raamit maailmalle. Coxin maailmalle antavat raamit luovat pysyvyyttä ja jatkuvuutta maailmaan, mutta pidemmällä aikavälillä myös niissä tapahtuu muutoksia. Nämä muutokset muuttavat maailmaa ja sen toimintaa.

Muutokset maailmassa ovat usein lähtöisin sieltä, missä voimien keskipiste sijaitsee. Maailman reunavaltiot, kuten Latinalaisen Amerikan maat toisen maailmansodan jälkeen, joutuvat yleensä sopeutumaan vallitsevan maailmanjärjestyksen mukaisiin olosuhteisiin pystymättä juurikaan niihin itse vaikuttamaan. Maailmassa vallitsevat voimat rajaavatkin erityisesti kehittyvien maiden toimintavaihtoehtoja ja vähentävät niiden kykyä harjoittaa itsenäistä politiikkaa.

Avainsanat: Latinalainen Amerikka, Nicaragua, Robert Cox, Instituutio, idea, materiaallinen kyvykkyys, Washingtonin konsensus.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
2. TEORIAA	7
3. KYLMÄN SODAN AIKAKAUSI	10
3.1. Kahtia jakautunut maailma	10
3.2. Liberaalin kauppapolitiikan yhdistäminen turvallisuuspolitiikkaan	11
3.3. Mielikuvia maailmassa	13
3.3.1. Mielikuva riippuvaisista valtioista	13
3.3.2. Mielikuva vihollisesta	13
3.4. Latinalainen Amerikka Toisen Maailmansodan jälkeen	16
3.5. Latinalaisen Amerikan velkakriisi	20
4. WASHINGTONIN KONSENSUS	24
4.1. Kylmän sodan väistyminen	24
4.2. Washingtonin konsensuksen alkuperä	25
4.3. Washingtonin konsensuksen kymmenen kohtaa	26
4.4. Kommentteja Williamsonin alustuspaperiin	28
4.5. Washingtonin konsensuksen leviäminen ja suosio	29
4.5.1. Washingtonin konsensuksen irtautuminen alkuperäisestä kontekstistaan	29
4.5.2. Washingtonin konsensus- jatko olemassa oleville suuntauksille	31
4.5.3. Luottamus uudistuksiin	33
4.5.4. Taloudellisten uudistuksien yhteiskunnalliset odotukset	35
5. LATINALAINEN AMERIKA 1990-LUVULLA	36
5.1. Latinalainen Amerikka	36
5.1.1. 1990-luvun alku Latinalaisessa Amerikassa	36
5.1.2. Meksikon kriisi ja tequila-efekti	38
5.1.3. Riippuvuudesta tasavertaisuuteen?	39
6. NICARAGUA	40
6.1. Somozan valtakausi	40
6.2. Sandinistikausi	46
6.3. Vallan vaihtuminen	50
6.4. Washingtonin konsensuksen seuraaminen Nicaraguassa	53
6.5. Nicaragua 1990-luvulla	64

7. IDEA, MATERIAALINEN KYVYKKYYS JA INSTITUUTTIOT	
MAAILMASSA JA NICARAGUASSA	68
7.1. Ideat	68
7.2. Materiaalinen kyvykkyys	70
7.3. Instituutiot	74
7.4. Maailman raamien yhteensopiminen	78
8. LOPUKSI	79
LÄHTEET	82

1. JOHDANTO

Aluksi kiinnostukseni kohteena oli nähdä uusia paikkoja. Niinpä otin eräänä talvi-iltana karttakirjan eteeni laitoin silmät kiinni avasin kirjan ja laitoin sormeni sivulle. Sormen alta löytyi Guatemala ja pari viikkoa myöhemmin minä löydyin Guatemalasta tietämättä paikasta juuri mitään. Matka oli ja meni, mutta mielenkiintoni niin Guatemalaa kuin koko Keski-Amerikkaa kohtaan jäi. Vähitellen lähdin miettimään minkälaiset mahdollisuudet valtioilla, kuten Guatemalalla on kehittyä ja toimia tässä maailmassa. Toki kysymys oli ennen Guatemalan matkaakin tullut toisinaan mieleeni, mutta matka muutti kysymyksen konkreettisemmaksi haluksi tietää enemmän. Guatemalan sijasta otin, aluksi hetken mielijohdeesta työni kohdemaaksi kuitenkin toisen Keski-Amerikan valtion, Nicaraguan. Myöhemmin matkustellessani uudestaan Keski-Amerikassa Nicaragua valintana varmistui.

Maailmassa vallitseviin kehyksiin ja uskomuksiin vaikuttaa maailmassa hallitsevana oleva, materiaalisilta kyvykkyyksiltään voimakas valtio tai valtiot. Näistä lähtöisin olevat ideologiat vaikuttavat niin maailman kuin yksittäisten valtioidenkin toimintaan ja rajaavat niiden toimintavaihtoehtoja, etenkin jos kyseessä on maailman reuna-alueilla sijaitsevat kehittyvät maat. Työssäni tarkastelenkin kehyksiä, joiden läpi katsomme maailmaa ja toimimme siinä, sekä niiden kehyksien muuttumista, ja samalla toiminnan muuttumista kehyksien sisällä historian kulkiessa eteenpäin. Näiden maailmassa olevien kehyksien tai reunaehtoien kautta tarkastelen miten kehittyvät maat voivat toimia ja miten niiden tulee toimia maailmassa. Esimerkkimaana siitä miten maailmassa vallitsevat virtaukset ja niiden muutokset vaikuttavat kehittyvään maahan ja sen toimintaan toimii siis Nicaragua.

Maailman kehyksinä käytän Genevessä sijaitsevan Graduate Institute of International Studiesin professorin Robert Coxin määrittelemiä kehyksiä, ideoita, materiaalista kyvykkyyttä ja instituutioita. Nämä määrittelevät työssäni siis kehyksen minkä sisällä maailma toimii. Kehysten muuttuessa myös maailman toiminta muuttuu. Näin tapahtui esimerkiksi kylmän sodan aikakauden loppuessa, jolloin vapaan markkinatalouden idea pääsi valloilleen ja sen mukaista toimintaa alettiin levittää intensiivisemmin maailmaan.

Maailmassa niin materiaalista kyvykkyyttä kuin vallalla olevaa ideologiaakin piti toisen maailmansodan jälkeen hallussaan kaksi valtiota, Neuvostoliitto ja Yhdysvallat. Maailmassa oli kaksi tapaa järjestää yhteiskunnan sosiaalinen järjestys, joiden keskenäinen sosiaalinen suhde oli

vihamielinen ja maailman toimi tämän mielikuvan perusteella. Tämä vaikutti myös kehittyvien maiden todellisuuteen. Niiden tuli toimia kylmän sodan vihamielisen ilmapiirin sisällä, yrittäen pitää hyvät suhteet ja sen mukainen toiminta yllä yleensä siihen järjestelmään, joka oli voimakkaampana sillä maantieteellisellä alueella, johon valtio kuului. Vihollisen olemassaolo antoi myös syyn puuttua kehittyvien maiden asioihin, jos niiden toiminta ei maailman johtavia maita miellyttänyt.

Kylmän sodan aikakauden mennessä ohi maailmaan jäi vain yksi ideologinen valtakeskus, Yhdysvallat. Maailmaa alettiinkin nyt järjestämään Yhdysvaltojen ajaman ideologian, vapaan markkinatalouden mukaan. Tätä ideologiaa Yhdysvallat sai levitettyä materiaalisen kyvykkyytensä kautta suoraan ja kansainvälisten instituutioiden, etenkin Kansainvälisen valuuttarahaston (International Monetary Fund, IMF) avulla.

Tähän tilanteeseen syntyi toimintaohje, Washingtonin konsensus, jonka oli tarkoitus toimia ohjeena velkakriisiin joutuneille Latinalaisen Amerikan maille. Helpon sisäistettävyytensä ansiosta Washingtonin konsensuksesta kehittyi kuitenkin nopeasti yleisohje siitä, minkälaisia uudistuksia kehittyvien maiden odotettiin tekevän. Kehittyville maille ei uudessa tilanteessa jäänyt usein muita vaihtoehtoja kuin toimia odotusten mukaisesti, viimeistään silloin kun ne joutuivat talouskriisiin.

Toimintaa maailman raamien, idean, instituutioiden ja materiaalisen kyvykkyyden sisällä tarkastelen Latinalaisen Amerikan alueella. Latinalaisen Amerikan maat ovat integroituneet maailmaan ja maailmantalouteen viennin kautta. Tämän takia muutokset ja erilaiset virtaukset maailmassa näkyvät niissä nopeasti ja vaikuttavat alueen toimintaan, kehittymiseen samoin kuin ongelmiin, jos vienti ei vedä tietää se alueella taloudellisia ongelmia. Ongelmat muualla maailmassa, etenkin länsimaissa aiheuttavat usein Latinalaisessa Amerikassa viennin vähentymistä. Latinalaisessa Amerikassa ongelmia aiheuttaakin usein nimenomaan se, että alue on integroitunut maailmantalouteen. Samoin tapahtuu myös Itä-Aasiassa. Monille Afrikan maille ongelmia aiheuttaasen sijaan juuri päinvastainen asia, se miten päästä mukaan maailmanjärjestelmään. Useasta Afrikan maasta ei löydy resursseja eikä tiennäyttäjää, joiden avulla päästä mukaan maailman kehitykseen. Latinalaisella Amerikalla on aina ollut, niin hyvässä kuin pahassakin, tiennäyttäjänä Yhdysvallat. Arabimaat poikkeavat Latinalaisesta Amerikasta öljynsä takia. Öljy takaa arabimaille vakaan ja jatkuvan tulonlähteen, johon ei

maailman kriisit juuri vaikuta. Arabimaat vaikuttavatkin öljynsä kautta usein maailmantalouteen enemmän kuin maailmantalous vaikuttaa niihin. Öljy antaakin arabimaille vapauden toimia enemmän omilla ehdoillaan kuin mihin Latinalaisen Amerikan maat pystyvät.

Maailman raamien muuttumista ja toimintaa niiden sisällä seuran ajallisesti toisesta maailmansodasta lähtien. Toinen maailmansota ja sitä edeltänyt suuri lama tavallaan nollasivat tilanteen maailmassa, maailmaa lähdettiin rakentamaan uudelleen. Tämän takia toinen maailmansota sopii hyvin ajallisesti alkaa seurata maailman raamien kehitystä ja muuttumista. Kylmän sodan loppuminen on toinen suurempi käännekohta seuraamassani ajanjaksossa. Tällöin Neuvostoliitto jäi historiaan ja Yhdysvaltalaisen mallin mukainen vapaan markkinatalouden idea levisi maailmaan. Idealle ei löytynyt kilpailijaa, eikä sille sitä vielääkään löydy, vaikka Itä-Aasiaan vuonna 1997 levinnyt talouskriisi saikin aikaan nousevaa vapaan markkinatalouden kritiikkiä. Nicaraguan seuraamisen aloitan kuitenkin jo toista maailmansotaa edeltävältä ajalta johtuen siitä, että Somozan diktaattorisuuden, joka piti valtaa Nicaraguassa yli neljäkymmentä vuotta ja suurimman osan kylmän sodan aikakautta, tarina alkaa jo ennen toista maailmansotaa.

Tutkimukseni kulkee pitkälti kronologisesti menneestä lähelle nykyhetkeä. Samalla pyrin selvittämään kullakin hetkellä vallinneita suhteita maailmassa ja ennen kaikkea niiden muuttumista. Tutkimukseni päälinja kulkeekin Coxin mukaisen kriittisen teorian mukaisesti, jonka lähestymistapa on historiallinen. Toisaalta keskityn myös Coxin mukaiseen ongelmanratkaisuteoriaan, joka tarkoittaa johonkin tiettyyn ongelmaan oppaana olevaa teoriaa. Pyrin näyttämään miten Latinalaisen Amerikan velkakriisissä ongelma katsottiin paikalliseksi ja pyrittiin ratkaisemaan tietyn, vapaaseen markkinatalouteen liittyvän kaavan kautta ajattelematta järjestelmän kokonaisuutta ja sitä, että kenties ongelmat osaltaan johtuvat kokonaisuudessa olevista ongelmista.

Nicaragua antaa tutkimuksessani esimerkin miten yksittäiseen länsimaiden ulkopuoliseen valtioon vaikuttaa maailmassa olevassa olevat virtaukset. Myös Nicaraguan kohdalla tarkastelen maailman virtausten vaikutusta Nicaraguaan menneestä lähelle tätä päivää. Nicaraguan kohdalla, samoin kuin muun Latinalaisen Amerikan kohdalla, talouden ongelmiin annettiin sama, vapaaseen markkinatalouteen liittyvä kaava, jota sen tuli seurata. Ongelmien syihin ei kiinnitetty huomiota, pelkästään seuraukset pyrittiin korjaamaan.

Sekä kriittisen teorian, että ongelmanratkaisuteorian kuvailun olen löytänyt Coxin kirjasta *Approaches to World Order*. Samasta kirjasta on lähtöisin teoria tutkia maailman kokonaisuutta sitä ylläpitävien raamien, ideoiden, materiaalsen kyvykkyyden ja instituutioiden ja niiden muuttumisen avulla. Coxin teorit ovatkin tutkimukseni teoriapohjana. Maailman raamien muuttuessa myös käytännön toiminta maailmassa muuttuu. Tähän muutokseen tuli konkreettinen toimintaohje, John Williamsonin luoma Washingtonin konsensus. Tämän toimintaohjeen avulla seuraan mitä konkreettisia muutoksia maailmassa toimimisessa uudessa tilanteessa edellytettiin. Williamsonin muotoili Washingtonin konsensuksen vuonna 1989, jonka jälkeen tehtiin selvityksiä siitä miten paljon Washingtonin konsensuksen mukaisia toimia Latinalaisen Amerikan maat ovat 1980-luvulla tehneet. Nämä selvitykset samoin kuin Williamsonin Washingtonin konsensuksen kymmenen kohtaa saivat kirjallisen muodon Williamsonin toimittamassa kirjassa *Latin American Adjustment: How Much has Happened?*

Maailmanjärjestelmästä on kirjoitettu paljon ja tietoa siitä saa helposti kirjastosta, samoin historian suurista linjoista. Yksityiskohtaisen tiedon ja keskustelujen hakemisessa suurena apuna tiedon saamiselle sen sijaan on ollut internet. Varsinkin Washingtonin konsensuksen ympärillä käytävän keskustelun seuraaminen olisi tuskin ilman internetiä onnistunut. Yksityiskohtaiset tiedot esimerkiksi Nicaraguan IMF:ltä saamista lainoista olisi varmasti ilman internetiäkin onnistunut, mutta paljon suuremmalla vaivalla ja luultavasti myös paljon suuremmilla kuluilla.

Nicaraguan kohdalla osoittautui, että Nicaraguua käsittelevä kirjallisuus suomen kirjastoissa on suppeaa. Tässäkin kohdassa internet osoittautui hyväksi avuksi. Yksittäisten tietojen lisäksi löysin internetistä Nicaraguua monipuolisesti käsittelevän julkaisun *Nicaragua- a Country Studyn* ja lisäksi sain tiedon David Closen kirjasta *Nicaragua: The Chamorro Years* internetin kautta, jonka lopulta sain käsiini Uppsalan yliopistosta kaukolainan avulla. Voikin sanoa, että ilman internetiä tutkimukseni tuskin olisi nyt olevassa muodossaan onnistunut.

Tutkimuksessani käyn aluksi läpi tarkemmin Coxin kriittisen teorian ja ongelmanratkaisuteorian periaatteet sekä ne voimat, jotka antavat raamit maailmalle eli Coxin mukaan ideat, materiaalsiset kyvykkyydet ja instituutiot. Tämän jälkeen, kolmannessa luvussa, käyn läpi toimintaa ja mielikuvia maailmassa toisesta maailmansodasta kylmän sodan loppuun asti. Kylmän sodan aikana maailmassa törmäsivät kaksi erilaista yhteiskuntajärjestelmää, joiden välillä oli vihamielinen suhde. Tämä vihamielisyys ja siitä lähtevät mielikuvat vaikuttivat toimintaan ja menettelytapoihin Latinalaisessa Amerikassa.

Kylmän sodan loppuessa vapaan markkinatalouden idea lähti kasvuun. Tähän ajankohtaan syntyi Washingtonin konsensus, joka alkoi toimia toimintaohjeena siihen, miten maat ohjataan toimiviksi markkinatalouksiksi. Neljäs luku käsittelee Washingtonin konsensuksen syntyä, sisältöä ja leviämistä maailmanlaajuiseksi käsitteeksi ja toimintaohjeeksi. Viidennessä luvussa käsittelen kylmän sodan jälkeistä maailmaa ja sitä, miten kylmän sodan loppuminen ja vapaan markkinatalouden idean leviäminen vaikutti ja muutti toimintatapoja Latinalaisessa Amerikassa.

Kuudes luku keskittyy Nicaraguahan. Siinä käydään läpi Nicaraguan historiaa 1920-luvulta aina 1990-luvun loppuun. Samalla kun ajassa mennään eteenpäin katsotaan miten maailmassa vallitsevat mielikuvat ja toiminnot ovat vaikuttaneet toimintaan Nicaraguan sisällä. Tämän lisäksi katsotaan niitä konkreettisia Washingtonin konsensuksen mukaisia muutoksia mitä Nicaraguassa on tehty 1990-luvulla.

Seitsemännessä luvussa käydään läpi Coxin mukaisten voimien, ideoiden, materiaalsen kyvykkyyden ja instituutioiden muuttumista, toimintaa ja merkitystä maailmassa, ennen kaikkea kylmän sodan loppumisen muutostilanteessa. Tässä tilanteessa nuo voimat, joiden ydin löytyi Yhdysvalloista, sopivat keskenään hyvin yhteen ja antoivat ainekset maailmanlaajuiselle hegemonialle. Lisäksi käsittelen tässä luvussa Washingtonin konsensusta Coxin mukaisena ongelmanratkaisuteorian.

2. TEORIAA

Teoriat saavat aina alkunsa jostakin historiallisesta tapahtumasta tai ajankohdasta. Coxin mukaan ne liittyvätkin aina johonkin historialliseen aikaan ja paikkaan. Tämän takia todellisuuden muuttuessa tulisi myös teorioita tarkistaa, sopeuttaa sen hetkiseen maailmaan tai tarvittaessa jopa hylätä. (Cox 1996, 87.) Tiettyyn aikaan ja paikkaan tehty teoria, joka kenties ratkaisee sillä hetkellä keskeisen ongelman, ei sitä välttämättä tee toisessa ajassa tai paikassa. Ongelmana onkin usein etteivät teoriat pysy muuttuvan maailman mukana.

Cox jakaa teoriat ongelmanratkaisuteoriaan ja kriittiseen teoriaan. Ongelmanratkaisuteoriolla hän tarkoittaa teoriaa, joka toimii oppaana johonkin tiettyyn ongelmaan. Ongelma on kokonaisuuden jokin osa, joka pyritään ratkaisemaan ja saada näin kokonaisuus toimimaan paremmin. Ongelmanratkaisuteoria pyrkii siis pitämään yllä maailmassa jo olevaa järjestystä. Maailma ja

sen voimasuhteet, sosiaaliset suhteet ja instituutiot otetaan sellaisina kuin ne ovat. Olemassa oleva maailma muodostaa ongelmanratkaisuteorialle raamit. (Cox 1996, 88-90.) Ongelmanratkaisuteoria on yleensä helppo sisäistää, koska se pitää sisällään olemassa olevan maailman. Helpon sisäistettävyytensä takia se saattaa helposti myös muuttua itsestään selvänä otettavaksi asiaksi ja jopa ideologiaksi.

Kriittinen teoria taas kyseenalaistaa olemassa olevat suhteet maailmassa. Se pyrkii selvittämään suhteiden alkuperän, muuttumisen ja se yrittää myös antaa vaihtoehtoisia tulevaisuuden näkymiä, kriittisen teorian lähestymistapa onkin historiallinen. Kriittisen teorian kiinnostus kohdistuu nimenomaan maailmassa olemassa oleviin raameihin ja niiden muuttumiseen. Kiinnostuksen kohteena kriittisessä teoriassa ovat muutoksen prosessit ja myös maailman kokonaisuus. Kriittinen teoria pyrkii hahmottamaan kokonaisuutta, ei vain jotakin kokonaisuuden osaa kerrallaan. (Cox 1996, 88-90.)

Maailmaa kokonaisuutena voidaan siis hahmottaa maailmaa ylläpitävien raamien tutkimisella. Raamien muuttuminen enteilee maailmanjärjestyksen muuttumista. Usein kuitenkin maailmaa hahmotetaan johonkin tiettyyn ongelmaan tehdyn teorian kautta, joka tehdään olemassa olevien raamien sisälle ja näin teoriat itsessään ylläpitävät olemassa olevia raameja. Tämä estää kokonaisuuden hahmottamista. Tiettyyn ongelmaan tehdyt teoriat ovat yleensä yksinkertaisempia ja helpommin hahmotettavissa olevia kuin kokonaisuuden monimutkaisuuden huomioon ottavat teoriat ja sen takia tiettyyn ongelmaan tehdyt teoriat voivat saavuttaa maailmanlaajuista suosiota ja nousta vastaukseksi kysymyksiin, joihin sitä ei alunperin ollut tarkoitettu.

Coxin mukaan ne voimat, jotka antavat raamit toiminnalle tai historialliselle rakenteelle voidaan jakaa kolmeen osaan, ideoihin, materiaalsiin kykyihin ja instituutioihin. Cox jakaa materiaaliset kyvykkyydet dynaamiseen kyvykkyyteen, mikä pitää sisällään teknologisen ja organisatorisen kyvykkyyden, ja kasaantuvaan kyvykkyyteen, millä Cox tarkoittaa luonnonvaroja. Materiaalisilla kyvykkyyksillä Cox tarkoittaa niin tuotannollisia kuin tuhoaviakin mahdollisuuksia. Ideoita Cox löytää kahdenlaisia. Ensiksi on olemassa oletuksia sosiaalisten suhteiden luonteesta, jotka luovat oletuksia toiminnasta ja tavoista. Esimerkiksi kylmän sodan aikana Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton suhteen voitiin olettaa olevan vihamielinen ja näiden maiden oletettiin toimivan sen mukaisesti. Nämä oletukset muuttuvat historiallisesti. Toiseksi on mielikuvia, jotka pitävät sisällään yhteisen sosiaalisen järjestyksen. Näitä mielikuvia voi olla useita ja erilaisia ja ne voivat

ajautua yhteentörmäykseen. (Cox 1996, 97-99.) Tällaisia mielikuvia on esimerkiksi oletus kommunistisesta yhteiskunnasta ja sen mukaisesta yhteiskunnallisesta sosiaalisesta järjestyksestä tai luokkayhteiskunnasta sen mukaisesta yhteiskunnallisesta sosiaalisesta järjestyksestä.

Washington State yliopiston valtio-opin professori Martha Cottam pitää mielikuvia tärkeinä maailman ja siinä olevien suhteiden hahmottamisessa. Hänestä mielikuvat ovat havainnoinnin filttäreitä, jotka organisoivat ympäristöämme ja tekevät mahdolliseksi ennustaa ympäristöä ja reagoida siihen. Mielikuvat toimivat usein stereotyyppinä, ne sisältävät "tosiasioita". Näitä stereotyyppiä me pidämme tosiasioina, jolloin niistä tulee tosiasioita. Näin tapahtuu Cottamin mukaan myös kansainvälisessä politiikassa, meillä on usein erilaisia mielikuvia, stereotyyppiä eri valtioista joita me alamme pitää tosina. Cottam pitää tunnetuimpana ja ilmeisimpänä mielikuvana mielikuvaa vihollisvaltiosta. Toisena kansainvälisesti merkittävänä mielikuvana Cottam mainitsee mielikuvan riippuvaisista valtioista. (Cottam 1994, 10-11.) Cottam käsittelee kirjassaan paljon kylmän sodan aikaista maailmaa, joten siihen aikaan tyypillinen mielikuva selvästä vihollisesta nousee korostetusti esiin. Materiaalisten kyvykkyysien ja ideoiden lisäksi raameja olemassa olevalle järjestykselle luo Coxin mukaan instituutiot. Niiden tehtävänä on pitää yllä olemassa olevaa järjestystä. Ne myös heijastavat alkuperäisiä voimasuhteita ja yrittävät ajaa yhteisiä mielikuvia, jotka sisältävät nämä voimasuhteet. Instituutiot universalisoivat mielikuvaa maailmanjärjestyksestä. (Cox 1996, 99.) Historiallisen rakenteen raamit- materiaaliset kyvykkyudet, ideat ja instituutiot- voivat siis aiheuttaa muutoksia maailmanjärjestyksessä, mutta ne yrittävät myös pitää yllä jo olemassa olevaa maailmanjärjestystä. Maailmanjärjestys voi myös muuttua nopeasti jonkin historiallisen tilanteen muuttuessa, jolloin maailmanjärjestystä ylläpitävät voimat täytyy arvioida uudelleen.

Instituutiot saattavat nähdä toimintansa myös hegemonisena. Jos ne tällöin pystyvät ilmaisemaan johtajuutensa universaaleilla tai yleiseen kiinnostukseen perustuvilla termeillä, saattavat ne pystyä saamaan heikommat osapuolet hyväksymään olemassa olevat voimasuhteet legitiimeinä. Instituutiot saattavatkin näytellä suurta osaa hegemonisen strategian viemisessä eteenpäin. (Cox 1996, 99.) Sinä historiallisena aikana kun materiaallinen kyvykkyys, ideat ja instituutiot sopivat hyvin yhteen, ne Coxin mukaan antavat ainekset hegemonialle (Cox 1996, 103).

Coxin esittelemien voimien, materiaalisen kyvykkyysien, ideoiden ja instituutioiden, jotka muodostavat raamit olemassa olevalle maailmalla, sisällä tapahtuu toiminta. Näistä raameista ja niiden muutoksista riippuu minkälaiseksi toiminta raamien sisällä muodostuu. Erilaiset

sosiaaliset voimat vaikuttavat eri aikoina ja eri paikoissa eri tavoilla, raamien sisältä löytyy eri tavoin toimivia valtioita ja myös maailmanjärjestys muuttuu ajasta ja paikasta toiseen.

Cox lähestyy maailmaa ja sen toimintaa historialliselta pohjalta. Maailma muuttuu ajan kuluessa ja samoin muuttuu maailmassa vaikuttavat voimat ja niiden sisällä tapahtuva toiminta. Myös jokaisessa yksittäisessä maailmaan vaikuttavassa voimassa tapahtuva muutos aiheuttaa muutoksia muissa maailman rakenteeseen vaikuttavissa voimissa ja siten muuttaa myös toimintaa voimien luomien raamien sisällä. Maailman muuttuessa ja historian edetessä, tulisi myös teorioiden kehittyä tai muuttua kokonaan toisiksi vastatakseen paremmin muuttuneita olosuhteita. Maailma ja siinä oleva järjestys ei siis koskaan saavuta lopullista muotoa vaan se muuttuu koko ajan.

3. KYLMÄN SODAN AIKAKAUSI

3.1. Kahtia jakautunut maailma

Nopeasti toisen maailmansodan jälkeen maailma alkoi jakaantua kahden keskuksen ympärille, Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen. Maailma jakautui kahteen erilaiseen järjestelmään, kahteen ideologiaan, kahteen eri tapaan järjestää sosiaalinen ympäristö. Toisella puolella oli suljettu yhteiskunta, jonka kantavana ideologisena voimana oli idea kommunistisesta yhteiskunnasta. Toisella puolen oli taas johtavana ideologiana amerikkalainen konservatiivinen demokratia. Maailman jakautuminen kahteen osaan, kahden olemassa olevan ideologian ympärille, oli pitkälti se viitekehys jonka läpi maailmaa kylmän sodan aikakaudella katsottiin.

Kahden olemassa olevan järjestelmän välillä käytiin valtataistelua. Kumpikin halusi levittää oman järjestelmänsä mukaista ideologiaa maailmaan. Oma vaikutusalue haluttiin kasvattaa. Taistelua ei käyty pelkästään oman ideologian levittämisen tasolla, vaan kilpailua käytiin myös materiaalisesta kyvykkyydestä, joka huipentui asevarusteluun. Kumpikin ideologinen valtakeskus pyrki saavuttamaan toisesta voiton osoittamalla olevansa materiaalisesti kyvykkäämpi. Lopulta aseet olivat niin kehittyneitä ja niitä oli niin paljon, että mahdollisessa suorassa sotatilanteessa

maailman kahden valtakeskuksen välillä olisi syntynyt pelkkiä häviäjiä. Aseiden riisuntasopimuksetkaan eivät olleet riittävän kattavia muuttaakseen täydellisen tuhon tilannetta sotatilanteessa.

Suora sotilaallinen yhteenotto Neuvostoliiton ja Yhdysvaltain välillä ei siis olisi hyödyttänyt kumpaakaan vaan aiheuttanut tuhoa kummallekin. Niinpä suoraa sotilaallista yhteenottoa vältettiin. Tilalle tuli epäsuoria yhteenottoja omien varsinaisten rajojen ulkopuolella. Tässä tilanteessa pienet ja maailmanpoliittisesti vähäpätöiset maat saattoivat nousta maailmanpolitiikan päänäyttämölle kun niiden sisällä katsottiin olevan käynnissä taistelu kahden eri ideologian välillä. Sekä Yhdysvallat että Neuvostoliitto tuki, suorasti tai epäsuorasti, sitä osapuolta, jonka se katsoi omaavan oman sosiaalisen järjestelmän mukaisen ajattelutavan. Yhteenotoilla ei todellisuudessa välttämättä, ainakaan aluksi, ollut mitään tekemistä ideologisen taistelun kanssa vaan maan sisäisessä välien selvittelyssä saattoi kyseessä olla myös esimerkiksi kansannousu maata johtavaa diktaattoria vastaan tai vaikkapa köyhän väestönosan yritys saada olojaan parannettua ilman sen kummempia ideologisia päämääriä. Maailmassa oli kuitenkin mielikuva kahdesta ideologiasta ja niiden välisestä taistelusta. Tämän mielikuvan mukaisesti oli helppo kuvitella sama maailmassa vallitseva ideologinen taistelu myös maiden sisäisiin välienselvittelyihin, oli niillä sitten tekemistä ideologisen taistelun kanssa tai ei. Cottamin mukaanhan olemassa olevat mielikuvat toimivat filttereinä havainnoillemme ja niiden avulla me organisoimme ympäristöämme. Niinpä kylmän sodan aikakaudella tapahtumia katsottiin kylmän sodan luomien raamien läpi. Tällöin maan sisäinen ongelma, jolla ei aluksi ollut mitään tekemistä maailmassa vallitsevan ideologisen taistelun kanssa, saattoi sellaiseksi muodostua, koska sen uskottiin sitä olevan.

3.2. Liberaalin kauppapolitiikan idean yhdistäminen turvallisuuspolitiikkaan

Maailmassa oli meneillään ideologinen taistelu Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välillä. Samalla Yhdysvallat yritti levittää ja vahvistaa omaa ideologiaansa omalla alueellaan ja mielellään viedä sitä oman alueensa ulkopuolellekin. Oman ideologiansa levittämisen keinoina ja kommunistisen ideologian laajenemisen estämiseksi Yhdysvallat käytti hyväkseen suoria tai, varsinkin 1980-luvulla, epäsuoria interventioita, mutta myös taloudelliset keinot olivat tapa levittää ja ylläpitää Yhdysvaltalaisista ideologiaa, joka perustui pitkälti uskoon liberaalisesta taloudesta.

Yksi keino saada maat toteuttamaan Yhdysvaltalaisia ajatuksia oli talouspakotteiden käyttö. Useat, varsinkin Latinalaisen Amerikan maat olivat taloudellisesti hyvinkin riippuvaisia viennistä Yhdysvaltoihin. Tämän takia nämä maat joutuivat herkästi taloudellisiin vaikeuksiin Yhdysvaltojen asettaessa niille tuontikiintiöitä tai asettamalla ne äärimmäisissä tapauksissa jopa taloussaartoon.

Toisena keinona pitää yllä omaa järjestystä ja vastustaa Neuvostoliiton vaikutusta oli yhdysvaltalaisen Northwestern yliopiston poliittisen talouden professorin Jeffrey A. Wintersin mukaan virallisen pääoman järjestäminen ja Yhdysvaltojen markkinoiden avaaminen lähinnä yksisuuntaiselle tuonnin virralle Itä-Aasiasta ja muista etulinjassa olevista maista. Motiivina yksisuuntaiselle tuonnille Yhdysvaltoihin olikin suurelta osin turvallisuusnäkökohdat. Kylmän sodan aikana Yhdysvallat ja myös Länsi-Eurooppa kuluttivat paljon resursseja tukeakseen etulinjassa olevia maita niin poliittisesti kuin taloudellisestikin estääkseen niitä kääntymästä vastustajan leiriin. (Winters 2000, 35.) Yhdysvallat toki vei myös tavaroitaan etulinjassa oleviin maihin, mutta vienti oli tuontia vähäisempää. Yksisuuntaisessa kauppapolitiikassa tuonti ja vienti eivät siis olleet tasapainossa keskenään. Tämä sallittiin turvallisuuspoliittisten päämäärien takia.

Yhdysvaltalainen usko vapaaseen talouteen oli voimissaan Yhdysvaltojen sisällä ja sitä yritettiin saada leviämään myös muualle. Vapaan talouden ajatuksen ja yhdysvaltalaisten arvojen levittäminen liittyi kuitenkin usein maailmassa vallitsevaan kahden järjestelmän jännitteeseen ja sen mukaiseen kilpailuun ja turvallisuusnäkökohtiin, jolloin vapaa taloudellinen toiminta ei välttämättä aina nojautunut vapaaseen kilpailuun. Siinä kun toisia yritettiin saada pakottamalla ottamaan vastaan yhdysvaltalaiset ihanteet niin toisille annettiin myönnytyksiä, jotta ne eivät kääntyisi toisen järjestelmän ja toisenlaisten arvojen kannattajiksi.

Toisen maailmansodan jälkeen maailman etsiessä muotoaan myös Länsi-Eurooppa ja Japani olivat Yhdysvaltojen ideologisen pommittamisen kohteena ja Yhdysvaltojen politiikkaan myös näitä alueita kohtaan liittyi turvallisuuskysymykset. Tilanne näillä alueilla kuitenkin muuttui muutaman vuosikymmenen aikana ja turvallisuuskysymyksiin keskittynyt politiikka vaihtui kilpailuun taloudellisesta kyvykkyydestä.

3.3 Mielikuvia maailmassa

3.3.1. Mielikuva riippuvaisista valtioista

Latinalaisen Amerikan valtiot miellettiin Yhdysvalloista riippuvaisiksi valtioiksi. Riippuvaiset valtiot edustivat niitä valtioita, joihin Yhdysvallat katsoivat tehtävänänsä olevan, isoveljen oikeudella ja velvollisuudella, omien arvojen viemisen. Tämän mielikuvan mukaisesti Latinalaisen Amerikan valtiot tarvitsivat Yhdysvaltojen neuvoja ja apua päätöksenteossaan ja koska niiden katsottiin tarvitsevan apua yhdysvaltalaisien arvojen vieminen Latinalaiseen Amerikkaan katsottiin oikeutetuksi.

Riippuvuuden mielikuvan luominen Latinalaista Amerikkaa kohtaan on helppoa, eikä mielikuva ole kokonaan perusteeton, sillä rakenteidensa takia Latinalaisen Amerikan maat ovat riippuvaisia muutenkin kuin pelkän mielikuvan kautta. Latinalaisen Amerikan valtioiden itsenäistyessä alue jäi rakenteellisesti siirtomaa-alueeksi ja kotimaisten investointien puuttuessa Latinalaisen Amerikan maat jäivät taloudellisesti muista riippuvaiseksi. Taloudellinen riippuvuus johti Finpron projektipäällikö Katariina Paavilaisen ja Turun Kauppakorkeakoulun Latinalaisen Amerikan tutkijan Kent Wilskan mukaan myös poliittiseen riippuvuuteen etenkin Yhdysvalloista kun ulkomainen pääoma tuli avainasemaan Latinalaisessa Amerikassa 1800-luvun lopulla ja ulkomaiset rahoittajat alkoivat tiukasti valvoa omia intressejään (Paavilainen & Wilska 2001, 19). Myös Yhdysvallat valtiona on käyttänyt Paavilaisen ja Wilskan mukaan vaikutusvaltaansa Latinalaisessa Amerikassa omien yritystensä ja kansalaistensa talousetujen tiukkaan varjelemiseen ja puolustamiseen (Paavilainen & Wilska 2001, 53).

3.3.2. Mielikuva vihollisesta

Kylmän sodan aikana Neuvostoliitto ja sen mukainen järjestelmä miellettiin Yhdysvalloissa vihollisena, joka yritti laajentaa vaikutusalueitaan. Vihollisen levittäytyminen nähtiinkin Yhdysvalloissa asiana, joka oli estettävä. Latinalaiseen Amerikkaan perehtyneen professori Pekka Valtosen mukaan Yhdysvaltojen asenne Latinalaista Amerikkaa kohtaan tiukkenikin kylmän sodan kehittyessä ja Latinalaisen Amerikan omaehtoiset muutosprosessit ja vähänkään reformistiset hallitukset nähtiin helposti kansainvälisen kommunismin solutuksena ja suorana uhkana Yhdysvalloille (Valtonen 2001, 234). Latinalaiseen Amerikkaan liitettyyn mielikuvaan liittyikin kylmän sodan aikana lisäksi mielikuva vihollisesta, joka oli lähistöllä ja valmiina iskemään (Cottam 1994, 11).

Kylmän sodan aika ei kuitenkaan ollut ensimmäinen kerta Yhdysvaltain historiassa kun Yhdysvallat näki vihamielisiä toimia Amerikan mantereilla. Latinalaisen Amerikan itsenäistyttyä 1800-luvun alkupuolella Yhdysvallat katsoi jokaisen joka uhkaa Yhdysvaltojen itsenäiseksi tunnustamia valtioita Amerikan mantereilla olevan vihamielisiä Yhdysvaltoja kohtaan. Tämän niin sanottu Monroen-oppi, jonka presidentti Monroe alunperin esitti kongressille 2.12.1823, nähdään Valtosen mukaan yleensä Yhdysvaltojen Latinalaisen politiikan alkuna. Aluksi Monroe-oppiin ei liitetty selkeästi ajatusta Latinalaisesta Amerikasta Yhdysvaltojen etupiirinä vaan tämä tulkinta syntyi vähitellen myöhemmin. (Valtonen 2001, 227.)

Tiukentuneen asenteen ja Monroen opin periaatteista huolimatta Yhdysvallat tunsivat Assurances Generales de Francen esimiehen Michel Albertin mukaan kansakuntana 1980-luvun alkupuolella lähimenneisyyden taakan harteillaan, mihin kuului sarja kansainvälisiä nöyryytyksiä, kuten Fidel Castron voitto Kuubassa, Vietnamin sota Aasiassa ja viimeisempänä Sandinistien valtaanpääsy Nicaraguassa. Yhdysvallat näytti voimattomalta jokaisella mantereella pysäyttämään Neuvostoliiton laajentumispolitiikkaa (Albert 1994, 23-24). Uutta Vietnamia ei kukaan enää halunnut ja Yhdysvaltain kiinnostuksen polttopiste alkoi kääntyä Aasiasta Latinalaiseen Amerikkaan, johon vihollinen myös yritti soluttautua. Vietnamin kaltaisia vaikeuksia ei Cottamin mukaan odotettu kohdattavan Latinalaisessa Amerikassa, koska Yhdysvaltojen neuvonantajat eivät suosittaneet lähtemistä mukaan aktiiviseen taisteluun, he hallitsivat espanjan kielen ja useimmat neuvonantajat olivat syntyperältään latinalaisamerikkalaisia (Cottam 1994, 118). Yhdysvalloissa katsottiin, että Latinalainen Amerikka tunnettiin paremmin kuin Vietnam tai Aasia ylipäätään.

Lähimenneisyys oli nöyryyttänyt yhdysvaltalaisia sen verran, että he tarvitsivat itsetuntonsa kohottajaa. Itsetunnon kohottajaksi ja yhdysvaltain presidentiksi nousi vuonna 1981 Ronald Reagan, joka käytti vaalikampanjassaan iskulauseenaan lausetta, jonka yhdysvaltalaiset mielellään ottivat omakseen: "America is back". Yhdysvaltojen nöyryytykset olisivat takana ja se kohoaisi taas todelliseksi tekijäksi maailmanpolitiikassa. Reagan kannatti voimakkaasti liberalistisen talouspolitiikan arvoja ja samalla hän keskittyi voittamaan vihollisen ja sen ajamat väärät arvot maailmanlaajuisessa hyvän ja pahan taistelussa.

Yhdysvallat antoi itselleen oikeuden puuttua Latinalaisen Amerikan asioihin, alueen riippuvuuden lisäksi, vihollisen olemassaolon takia. Yhdysvallat näki myös suorat interventiot oikeutetuiksi, joskin varsinkin 1980-luvulla Yhdysvaltojen sodankäyntiä Latinalaisessa Amerikassa ja etenkin Keski-Amerikassa leimasi sotilaallinen avustaminen pikemminkin kuin

suora sotilaallinen interventio. Myös taloudellisia pakotteita käytettiin poliittiseen painostamiseen. Taloudellista tukemista käytettiin etenkin Kuuban sodan aikana ja Keski-Amerikassa Nicaraguan sandinistikaudella kun yhdysvaltalaismieliset hallinnot saivat taloudellista ja sotilaallista tukea Yhdysvalloilta. Yhdysvaltojen näkökulmasta Neuvostoliitto ja kommunismi uhkasivat Amerikan mantereiden maiden suvereenisuutta. Näin ollen Yhdysvalloilla oli oikeus ja velvollisuus Monroe-opin mukaan puuttua tilanteeseen. Vihollisen torjumisesta tulikin yleisesti hyväksytty syy Yhdysvaltojen pakottaviin toimenpiteisiin Latinalaista Amerikkaa kohtaan.

Kommunistinen ideologia ja siitä kumpuava toiminta liitettiin usein myös poliittiseen vasemmistoon. Tämän takia Yhdysvallat saattoi kokea Latinalaisen Amerikan maiden poliittiset vasemmistopuolueet tai -liikkeet uhkaavina, oli niillä tekemistä vihollisen ja sen ideologian kanssa tai ei. Poliittinen vasemmisto miellettiin viholliseksi ja välillä jo pelkkä poliittisen vasemmiston olemassaolo näytti olevan merkki Neuvostoliiton ja kommunististen ajatusten olemassaolosta alueella.

Kylmän sodan aika oli toisaalta yksinkertaista aikaa. Vahvoja sosiaalisia järjestyksiä ylläpitäviä ideoita löytyi maailmasta kaksi, neuvostoliittolainen malli ja yhdysvaltalainen malli. Nämä sosiaaliset järjestykset joutuivat keskenään yhteentörmäykseen, jolloin maailman sosiaalisia suhteita hallitsevaksi mielikuvaksi nousi mielikuva vihollisesta. Tämä mielikuva maailmasta ja sen sosiaalisista suhteista oli suhteellisen vakaa ja toiminta maailmassa oli helposti ennustettavissa.

Yhdysvallat keskittyi kansainväliseen kylmän sodan asetelmaan ja toimi maailmassa sen mukaisesti. Poliittiseen todellisuuteen Latinalaisessa Amerikassa, missä hallitukset ostivat poliittista kannatusta luoden velkarahalla työtä ja kulutusmahdollisuuksia ja missä diktaattorit tuhlasivat varojaan armeijoihinsa, Yhdysvallat ei kiinnittänyt juurikaan huomiota. Cottamin mukaan Yhdysvaltojen jatkuva luottamus kylmän sodan tavoitteisiin ja taktiikkaan antoivatkin sen jättää huomiotta lähestyvät poliittiset kriisit Latinalaisessa Amerikassa, varsinkin kriisit legitimitetissä (Cottam 1994, 141-142).

Kylmän sodan murentuessa 1980-luvun loppupuolella joutui Yhdysvaltojen mielikuva vihollisesta uudelleenarvioinnin kohteeksi. George Bush Seniorin aikakaudella mielikuva Neuvostoliitosta vihollisena alkoi vähentyä. Mielikuvaa vihollisen lähistöllä olemiseen ei myöskään liitetty enää Latinalaiseen Amerikkaan. Cottamin mukaan mielikuvaksi Latinalaisesta

Amerikasta jäi pelkästään riippuvuuden mielikuva, mikä säilytti potentiaalisen mahdollisuuden pakon käyttöön Latinalaista Amerikkaa kohtaan. Riippuvuus ei kuitenkaan enää ollut sidoksissa maailmanlaajuiseen strategiaan. (Cottam 1994, 132.)

Kylmän sodan lämmitessä tapahtui muutoksia myös Yhdysvaltojen ulkomaankauppapolitiikassa. Kylmän sodan loppuessa kauppaa ei tarvinnut enää samalla tavalla sitoa turvallisuuspolitiikkaan. Vihollinen ei enää uhannut. Niinpä Yhdysvallat alkoi ajaa kaksisuuntaista kauppapolitiikkaa, Yhdysvalloilla tulisi olla samalla tavalla pääsy entisten etulinjassa olleiden valtioiden markkinoille kuin niillä oli Yhdysvaltain markkinoille. Toisin sanoen Yhdysvallat halusi entisen epätasapainoisen kaupan, missä tuonti oli vientiä suurempaa, tasapainottamista nyt kun kauppapolitiikkaa ei enää tarvinnut samassa määrin sitoa turvallisuuspolitiikkaan. Tästä kaksisuuntaisesta vapaasta kauppapolitiikasta tuli Wintersin mukaan koko Yhdysvaltain ulkomaanpolitiikan keskipiste, jota se on aggressiivisesti yrittänyt toteuttaa kansainvälisten järjestöjen kautta (Winters, 36). Yhdysvallat oli jo aiemminkin ajanut omien arvojensa mukaista vapaata kauppapolitiikkaa, mutta kylmän sodan loppuminen jätti enemmän tilaa maailmanlaajuiseen talouspoliittiseen ajatteluun. Kylmän sodan selkeän vihollisen mielikuvan haihduttua oli löydettävä uusi maailmanjärjestystä ylläpitävä mielikuva. Neuvostoliitto hävisi, Yhdysvallat voitti ja voittajavaltion liberalistisen talouspolitiikan idean voimakas leviäminen maailmanlaajuiseksi alkoi.

3.4. Latinalainen Amerikka Toisen Maailmansodan jälkeen

Monet Latinalaisen Amerikan rakenteet ovat peräisin jo siirtomaavallan ajoilta. Tuolloin Espanja ja Portugali lähettivät alueelle hallinnollisia virkamiehiä ylläpitämään emämaan kontrollia alueella. Emämaat eivät kuitenkaan Edinburgin yliopiston talouden ja sosiaalhistorian luennoitsijan John Wardin mukaan onnistuneet pitämään yllä tehokasta kontrollia kaukaisissa alusmaissaan. Hallinnolliset virkamiehet käyttivät asemaansa oman poliittisen valtansa, arvovaltansa ja palkkatulot ylittävien tulojensa lähteenä. (Ward 1997, 56.) Taloudellinen valta oli Paavilaisen ja Wilskan mukaan siirtomaa-ajalla paikallisen eliitin käsissä. Sekä hallinnolliset virkamiehet, että taloudellinen eliitti koostui eurooppalaisista tai eurooppalaisperäisistä kreoleista. (Paavilainen & Wilska 2001, 16-18.)

Itsenäistyminen ei saanut poliittisia tai taloudellisia rakenteita muuttumaan ja Latinalaisen Amerikan alue jäi itsenäisinä valtioinakin rakenteellisesti siirtomaa-vallaksi. Siirtomaavallan aikana sai alkunsa myös alueen epätasa-arvo. Paikallinen eliitti oli rikasta ja arvovaltaista, samalla suurimmalla osalla kansasta oli vaikeuksia jokapäiväisten tarpeidensa tyydyttämisessä. Siirtomaa-aikana luodut rakenteet ovat olleet osana tuomassa epävakautta Latinalaiseen Amerikkaan vielä 1900-luvullakin.

Latinalaisen Amerikan vientisektoria oli 1920-luvun lopulta alkaen häirinnyt monet ulkoiset shokit. Latinalaisen Amerikan maat olivat lähinnä raaka-aineiden tuottajia ja viejiä ja siten riippuvaisia länsimaiden suhdanteista, minkä New Yorkin vuoden 1929 pörssiromahduksesta alkanut lama selvästi osoitti. Ulkoisten shokkien ongelmaa yritettiin suuren laman jälkeen ratkoa tuontia korvaavan teollisuuden kehittämällä. Latinalaisen Amerikan valtiot perustivat tuotantolaitoksia, joiden tarkoituksena oli tuottaa tuotteita, jotka korvaisivat aikaisemmin ulkomailta tuotettuja tuotteita. Samalla niin yksityistä kuin julkistakin tuotantoa suojattiin lisäksi korkeiden tuontitullien ja muiden rajoitusten avulla. Siirtyminen tuontia korvaavaan teollisuuteen tarkoitti siis protektionismin lisääntymistä ja kääntymistä sisäänpäin.

Taloustieteiden professorin ja Institute of Latin American Studiesin johtajan Bulmer-Thomasin mielestä valinta siirtyä tuontia korvaavan teollisuuden malliin ei ollut yksimielinen vaan eri tahot yrittivät vaikuttaa asiaan. Kansainvälisistä instituutioista IMF suositteli ulospäin suuntautumista kun taas paikallinen instituutio, Latinalaisen Amerikan taloudellinen komissio (CEPAL) puolusti suuntautumista sisäänpäin. (Bulmer-Thomas 1996, 276.) Tuontia korvaavan teollisuuden kannattajat pääsivät voitolle suuressa osassa Latinalaista Amerikkaa.

Tuontia korvaava teollisuus nojasi lähinnä teollisuustuotantoon ja sai aikaan useiden Latinalaisen Amerikan maiden teollistumisen. Teollisuuslaitoksia rakennettiin etenkin Latinalaisen Amerikan suuriin kaupunkeihin, joka sai aikaan kiihtyvää kaupungistumista. Paavilaisen ja Wilskan mukaan Latinalaisesta Amerikasta tuli teollistunut 1950-luvun puolessavälissä kun teollisuuden osuus bruttokansantuotteesta ylitti ensimmäistä kertaa maatalouden (Paavilainen & Wilska 2001, 22).

Tuontia korvaava teollisuus, jota rahoitettiin lähinnä lainoilla, sai aikaan Latinalaisen Amerikan maiden teollistumisen, mutta ei kuitenkaan saanut aikaan haluttua kasvua Latinalaisen Amerikan talouksissa. Teollisuuslaitokset osoittautuivat kilpailun puutteessa tehottomiksi ja kalliiksi ylläpitää. Lisäksi monet hallitukset loivat valtionyhtiöihin tarpeettomia työpaikkoja poliittisen

kannatuksensa ylläpitämiseksi. Valtion subventoidessa tuotteiden hintoja, kuluttajahinnat pysyivät kuitenkin alhaisina. Valtosen mukaan tuontia korvaavan teollisuuden strategian valinneet Latinalaisen Amerikan maat eivät panostaneet kuljetusjärjestelmien ja koulutuksen kehittämiseen, tutkimukseen eivätkä tuotekehittelyyn (Valtonen 2001, 216). Maissa oli halpa työvoima, mutta tietotaito ja teknologia tuli edelleen muualta, jonka takia Latinalaisen Amerikan maat säilyttivät ulkoisen riippuvuutensa. Tuotteiden jalostusastetta ei myöskään saatu nostettua ja kilpailun puutteen takia tuotettavien tuotteiden laatu ei pysynyt kansainvälisellä tasolla, mikä vaikeutti tuotteiden vientiä Latinalaisen Amerikan ulkopuolelle. Paavilaisen ja Wilskan mukaan Latinalaisen Amerikan osuus maailmanviennistä putosikin vuosina 1950-1972 reilusta 12 prosentista reiluun neljään prosenttiin (Paavilainen & Wilska 2001, 23). Samalla kun vienti ja siitä saatavat tulot vähenivät, julkinen sektori kuitenkin kasvoi ja tämän seurauksena Latinalaisen Amerikan budjetit jäivät alijäämäisiksi. Wardin mukaan näitä alijäämiä saatiin 1960-luvulla osittain peitettyä Yhdysvaltojen hallituksen avulla tai lainoilla, jotka lisääntyivät Kuuban vallankumouksen seurauksena, sekä monikansallisten yritysten investointien kautta. Vuosikymmenen lopulla kuitenkin kansalliset mielipiteet alkoivat Latinalaisessa Amerikassa kääntyä monikansallisia yrityksiä vastaan, mielipide mihin omalta osaltaan vaikutti riippuvaisuusteoria. Samaan aikaan Yhdysvallat eivät olleet enää yhtä halukkaita järjestämään virallista pääomaa Latinalaiseen Amerikkaan johtuen kalliista sodastaan Vietnamissa. Näitä tulonlähteitä alkoi korvata kehittyneiden maiden liikepankkien lainat. (Ward 1997, 21-22.) Lainat, jotka myöhemmin johtivat Latinalaisen Amerikan velkakriisiin.

Tuontia korvaava teollisuus ja kääntymisen sisäänpäin suojasi monia Latinalaisen Amerikan maita hetkittäisiltä kansainvälisiltä taloudellisilta shokeilta. Loppujen lopuksi, huolimatta kaikesta protektionismistaan, maailmassa tapahtuvat muutokset vaikuttivat myös Latinalaiseen Amerikkaan. Kylmän sodan aikaiset tapahtumat vaikuttivat Yhdysvalloista saatavaan taloudelliseen ja sotilaalliseen apuun, kehittyneiden maiden taantumilla ja arabimaiden petrodollareilla oli vaikutusta Latinalaisen Amerikan saamiin lainoihin. Tämän lisäksi kääntymisen sisäänpäin aiheutti inflaatiopaineita, eikä ratkaissut vaihtotaseiden ongelmia.

Tuontia korvaavan tuotannon ongelmat tunnustettiin jo 1960-luvulla, mutta mitään suurempia muutoksia ongelmien korjaamiseksi ei alettu heti tehdä. Esiin tulevista ongelmista ja pienistä muutoksista huolimatta suuri osa Latinalaisen Amerikan maista luopui tuontia korvaavasta teollisuudesta vasta 1980-luvun velkakriisin jälkeen. Tuontia korvaava tuotanto osoitti toimimattomuutensa, mikä ei kuitenkaan tarkoita, että ulospäin suuntautuneisuus, millä tässä tarkoitetaan lähinnä vientiin keskittynyttä taloutta, olisi välttämättä ollut parempi ratkaisu. Jotkut

Itä-Aasian ulospäin suuntautuneet maat pärjäsivät hyvin, mutta Wardin mukaan ei voida osoittaa mitään selvää yhteneväisyyttä ulospäin suuntautuneisuuden ja taloudellisen menestymisen välille jos tarkastellaan koko kolmannen maailman maiden tilastoja (Ward 1997, 23). Latinalaisesta Amerikastakin löytyi maita, jotka olivat hylänneet tuotantoa korvaavan teollisuuden ja valinneet ulospäin suuntautuvan strategian. Myös nämä maat kärsivät Bulmer-Thomasin mukaan vaihtotaseen ongelmista ja lisäksi ne olivat haavoittuvaisempia ulkoisille shokeille (Bulmer-Thomas 1996, 277).

Ongelmat Latinalaisessa Amerikassa eivät kuitenkaan rajoittuneet talouteen vaan niitä aiheutti myös poliittinen epävakaas. Toisen Maailmansodan jälkeen useissa Latinalaisen Amerikan maissa vuorotteli Wardin mukaan demokraattisiin vaaleihin perustuva hallinto ja aika ajoittain tapahtuvat sotilaalliset vallankaappaukset. Tämä jakso kesti aina 1960-luvulle, jolloin armeijan tyytymättömyys epätasaiseen siviilivaltaan sai sen ottamaan monissa maissa vallan haltuun pidemmäksi aikaa. Sotilasdiktatuurit alkoivat väistyä 1980-luvulla Latinalaisen Amerikan alkaessa uudelleen demokratisoitua. (Ward 1997, 53.)

Kaikki Latinalaisen Amerikan maat eivät tätä kaavaa seuranneet, mutta epävakaas oli silti koko Latinalaisen Amerikan yhteinen piirre. Siviilihallinnon vaikeutena on ollut epäsuosioon joutuminen, joka on helposti johtanut armeijan vallankaappaukseen. Tämän takia siviilihallinto ei ole uskaltanut tehdä päätöksiä, jotka olisivat olleet tasapainoisen talouden ja yhteiskunnan kannalta välttämättömiä, kuten verojen nosto julkisen sektorin menojen kasvaessa ja monessa maassa polttavan maareformi-kysymyksen ratkaiseminen. Sotilasdiktatuurien heikkous taas oli siinä, että ne koettiin laittomiksi. Demokraattisesta heikkoudestaan huolimatta, edustuksellisen demokratian periaatteet olivat juurtuneet Latinalaiseen Amerikkaan jo siirtomaa-ajan ja itsenäisyyden alun aikakaudella. (Ward 1997, 53-59.) Vaikka edustuksellisuus tuohon aikaan oli ollut hyvinkin rajattua niin se oli kuitenkin ollut olemassa.

Latinalaisen Amerikan alueella ongelmia ja epävakautta saa aikaan myös sosiaalinen epätasa-arvo ja suuret tuloerot. Wardin mukaan sosiaaliturvaedut ovat laajentuneet Latinalaisessa Amerikassa työtehtävien mukaan alkaen jo ennestään etuoikeutetusta luokasta. Vähitellen sosiaaliturva on laajentunut koskemaan yleisesti julkisen sektorin työntekijöitä. Yksityisellä sektorilla sosiaaliturvan leviäminen on ollut heikompaa. Latinalaisen Amerikan sosiaaliturva onkin hyvin diskriminoivaa. Suurimmat edut menevät kaikkien varakkaimmille kun taas eniten

apua tarvitsevat saavat sitä vähiten. (Ward 1997, 65-66.) Sosiaalinen epäarvoisuus, mikä näkyy selvästi sosiaalietuuksina ja tuloeroina on osaltaan ollut aiheuttamassa yhteiskunnallista levottomuutta ja epävakautta.

Latinalaista Amerikkaa on koeteltu Toisen Maailmansodan jälkeen niin poliittisella, taloudellisella kuin sosiaalisellakin epävakaudella. Nämä eivät ole olleet toisistaan riippumattomia ilmiöitä. Poliittisen epävakauden takia on usein tehty huonoja talouspoliittisia päätöksiä ja taloudellinen epävakaus taas on omalta osaltaan saanut aikaan poliittista levottomuutta. Armeijan voimakkuus, niin siviilihallinnon kuin sotilashallinnonkin korruptio, suuret tuloerot ja sosiaalinen epätasa-arvo ovat myös olleet edesauttamassa epävakaiden olojen rakentumista. Vaikka Latinalainen Amerikka on aiempaa demokraattisempi ja talous on rakennettu kansainvälisen mallin mukaisesti, se ei ole pystynyt täysin pääsemään eroon epävakaudestaan. Esimerkiksi Ecuadorin talouden alamäki vuoden 1999 lopulla johti vallankaappaukseen, Argentiinan talous romahti vuonna 2002 aiheuttaen samalla poliittista levottomuutta, vähän Argentiinan talouden romahtamisen jälkeen Venezuelan presidentti Hugo Chavezilta kaapattiin valta, jonka hän tosin onnistui palauttamaan takaisin itselleen parin päivän kuluttua. Taloudellisia romahduksia Latinalaisen Amerikan alueella tapahtuu siis edelleen, samoin vallankaappauksia.

3.5. Latinalaisen Amerikan velkakriisi

Latinalaisen Amerikan todellisuutta 1980-luvulla leimasi ulkoinen riippuvuus lähinnä Yhdysvalloista samoin sitä leimasi mielikuva vihollisen läheisyydestä. Lisäksi Latinalaisen Amerikan todellisuuteen 1980-luvulla vaikutti velkakriisi.

Latinalaisen Amerikan talous oli ollut erittäin protektionistista toisen maailmansodan jälkeen ja sitä se oli vielä tultaessa 1980-luvulle. Tuontia rajoitettiin korkeilla tullimaksuilla ja tuontirajoituksilla, ulkomaisia suoria sijoituksia ei pidetty tärkeinä ja usein niitä jopa rajoitettiin. Kotimaista tuotantoa, etenkin tuontia korvaavaa tuotantoa tuettiin erilaisilla valtion tuilla, jolloin markkinat eivät päässeet määrittelemään hintoja eikä kilpailu sisämarkkinoilla päässyt käyntiin. Latinalaisen Amerikan valtioilla oli yleensä paljon erilaisia, varsin usein tehottomasti toimivia yrityksiä omistuksessaan ja lisäksi Latinalaisen Amerikan omistusoikeuksissa ja niiden turvaamisessa oli paljon parantamisen varaa. Poikkeuksen protektionistiseen politiikkaan toi

Chile, jonka taloutta alettiin avata jo 1970-luvulla. Corporacion de Investigaciones Economicas para Latinoamerican taloustieteen tutkijan Patricio Mellerin mukaan Chile olikin 1980-luvun alussa avoin, vapaisiin markkinoihin perustuva talous (Meller 1989, 54). Tästäkin huolimatta myöskään Chile ei pystynyt välttämään taloudellista kriisiä koko Latinalaisen Amerikan joutuessa kriisiin. Yhtenä syynä tähän oli länsimaisten liikepankkien haluttomuus järjestää keskipitkiä lainoja Chilelle. Latinalaisen Amerikan jouduttua velanmaksuvaikeuksiin, liikepankkien luottamus myös Chileen katosi.

Syynä Latinalaisen Amerikan velkakriisiin oli pitkälti maiden suuret budjettialijäämät, joita oltiin rahoitettu lainanotolla, usein ulkomaisella. Länsimaiset liikepankit olivat lainanneet mielellään 1973-luvulla niihin tulvivia petrodollareita. Öljyn maailmanmarkkinahinnat olivat nousseet ja öljytuottajamaat tallettivat ylijäämiään lähinnä länsieurooppalaisiin pankkeihin. Länsieurooppalaisten pankkien taas oli yritettävä sijoittaa niihin tulvivat varat johonkin. Länsimaiden ollessa taloudellisessa taantumassa kolmannen maailman maat, etenkin Latinalainen Amerikka näyttivät sopivan hyvin tähän tarkoitukseen. Liikepankkien suorastaan kilpaillessa velan antamisessa, Latinalaisen Amerikan maat ottivat mielellään vastaan halpakorkoista velkarahaa. Velkarahaa ei kuitenkaan osattu sijoittaa tuottavasti. Paljon velkarahaa lähti samantien bumerangina takaisin länsimaisiin liikepankkeihin ja muihin kehittyneen maailman sijoituskohteisiin. Velkarahaa meni myös aseisiin, usein tuottamattomaan tuontia korvaavan teollisuuden ylläpitoon ja epäilemättä myös paikalliset diktaattorit ja muut johtajat ottivat rahoista oman osansa. Vaikka velkarafoja meni myös tuottaviin, kunnollisiin kohteisiin niin kokonaisuudessaan niitä ei pystytty sijoittamaan tarpeeksi tuottavasti. Edinburghin yliopiston tutkijan Jackie Roddickin mukaan pankeilla oli niin kiire lainata, että he rikkoivat usein pankkitoiminnan perussääntöä ja ottivat tarpeettomia riskejä lainanannossaan, mikä johtui pitkälti uudesta kilpailuympäristöstä kansainvälisessä pankkitoiminnassa (Roddick 1988, 28).

Syynä halpoihin lainoihin kolmannen maailman maihin oli pitkälti taantuma länsimaissa. Taantumana aikana länsimaiden taloudellinen aktiviteetti ei ollut voimakasta, joten ylimääräiset rahat pankista oli saatava jonnekin muualle. Roddickin mukaan länsimaiden taloudellinen kasvu lähti kuitenkin käyntiin vuodesta 1977 eteenpäin ja rahaa alkoi mennä taas länsimaisiin sijoituksiin. Ronald Reaganin valtaannousu Yhdysvalloissa aiheutti todellisen taloudellisen toiminnan kiihtymisen. Reaganin hallitus uskoi talouden nousevan tarjontajohteisella talouspolitiikalla, jossa veroja leikattiin ja niitä joilla oli rahaa, kannustettiin sijoittamaan.

Samanaikaisesti Yhdysvaltain hallitus tuhlassi rahoja ennen kaikkea puolustukseen palauttaakseen Yhdysvaltojen sotilaallisen ylivoimaisuuden Neuvostoliittoon nähden ja myös sen teknologisen korkean aseman muihin länsimaihin verrattuna. (Roddick 1998, 35.)

Länsimaiden talouden nouseminen ja Yhdysvaltojen tarve saada rahoitusta julkisen sektorin kulutukseen alkoi nostaa rahan hintaa. Lainojen korot nousivat Yhdysvaltojen pyrkiessä houkuttelemaan rahaa omaan maahansa ja muiden länsivaltojen yrittäessä taas estää rahan pakoa omista maistaan. Latinalaisen Amerikan maat huomasivat ennen niin halpojen lainojen korkojen nousevan pilviin ja samalla lainanmaksutaakkansa kasvavan usein sietämättömäksi. Vuonna 1982 oli selvää, että Latinalainen Amerika oli pahassa velkakriisissä. Lainojen takaisin maksaminen alkoi näyttää toivottomalta ja pelkkien lainojen korkojen maksukin alkoi tuottaa vaikeuksia. Lainojen ja jopa korkojen maksamisen viivästyessä Latinalaisen Amerikan velkakriisi alkoi koskettaa myös länsimaisia pankkeja ja sen myötä länsimaisia kansantalouksia. Lainojen ja niiden korkojenmaksun ehtyminen uhkasi syöstä monia länsimaisia pankkeja konkurssiin ja aiheuttaa länsimaissa pankkikriisin. Latinalaisen Amerikan velkakriisille oli tehtävä jotakin.

Latinalaisen Amerikan lainoja alettiin järjestellä uudelleen, ensisijaisena tarkoituksena turvata lainojen korkojen maksamisen jatkuminen. Kansainväliset yksityiset rahoituslaitokset eivät olleet enää valmiita myöntämään velkaisille valtioille uusia, niiden kipeästi tarvitsemia lainoja, jolloin kansainvälinen instituutio, Kansainvälinen valuuttarahasto (International Monetary Fund, IMF) tuli avuksi lainojen uudelleenjärjestelmiseen ja korkojen maksujen jatkumisen ylläpitämiseen. Samalla se alkoi organisoida uudelleen velkaisten maiden talouksia. Lainojen uudelleenjärjestelyt ja myös IMF:n myöntämät uudet lainat sidottiin tiettyihin ehtoihin. Suurista velkataakoista kärsivillä mailla, jotka etsivät jonkinlaista ratkaisua ulkomaisiin finanssivelvoitteisiinsa ei ollut muuta mahdollisuutta kuin suostua niihin ehtoihin, joita niille suunnattujen lainojen ehdoiksi laitettiin. Turun yliopiston valtio-opin laitoksen tutkijan Katja Keisalan mukaan termiä ehdollistaminen alettiinkin yleisesti käyttää puhuttaessa Maailmanpankin ja IMF:n sellaisesta politiikasta, jolla nämä instituutiot pyrkivät muuttamaan lainansaajamaiden sisäisiä olosuhteita. Tämän ehdollistamispolitiikan tavoitteena oli talouden liberalisoiminen, hallinnon uudistaminen sekä budjetin tasapainottaminen, joiden puolestaan nähtiin olevan välttämättömiä lainojen takaisinmaksulle. (Keisala 1997, 3.)

Aluksi Latinalaisen Amerikan talouksien rakenteiden muuttamista tärkeämmäksi nousi lainojen korkojen takaisinmaksu. Vähitellen talouden liberalisoimisen ideakin alkoi levitä myös

Latinalaiseen Amerikkaan ja siellä täällä alkoi tapahtua kohti vapaampaa taloutta johtavia toimenpiteitä. Chile oli jo 1980-luvulla avoin markkinatalous. Myös muut Latinalaisen Amerikan maat alkoivat vapauttaa talouttaan 1980-luvulla enemmän tai vähemmän intensiivisesti.

Bolivia alkoi tehdä 1980-luvun puolessavälissä muutoksia, jotka johtivat kohti vapaampaa taloutta. Bolivian taloudellinen tilanne oli tuolloin kriittinen ja tarjosi siten pakottavan lähtökohdan uudistuksille. Inter-American Development Bankin Bolivian, Paraguayn ja Uruguayn johtajan Cariagan mukaan Bolivia devalvoi valuuttansa realistiselle tasolle, teki verouudistuksen, poisti valtion tuet teollisuudelta ja alkoi noudattaa tiukkaa budjettikuria sekä vapautti kaupan rajoituksia (Cariaga 1990, 43-49). Uudistuksien läpivieminen ei Boliviassa kuitenkaan ollut helppoa. Ennen kaikkea vaikeuksia tuotti Bolivian uudistusten aikaan maan ulkopuolelta tulevat shokit. Bolivian tärkeiden vientituotteiden, tinan ja öljyn hinta romahti ja Argentiina lopetti omien taloudellisten vaikeuksiensa takia maksamasta Bolivialle sen Argentiinaan viemästä öljystä. Bolivia sai vaikeuksista huolimatta vietyä talouspoliittisia uudistuksia läpi ja Bolivian talous alkoi jälleen kasvaa vuonna 1987, tosin vaatimattomasti. Vähitellen Bolivia sai uskottavuuden kotimaassaan takaisin ja sitä kautta pääomaa alettiin kotiuttaa takaisin Boliviaan. Kesti kuitenkin aikaa ennen kuin kansainvälinen pääoma seurasi Bolivialaista pääomaa takaisin Boliviaan. Vaikeuksistaan huolimatta Bolivia näytti uudistuksillaan esimerkkiä muille Latinalaisen Amerikan valtioille.

Instituto Tecnológico Autonomico de Mexicon rehtorin, Javier Beristainin ja saman laitoksen taloustieteen osaston puheenjohtajan Ignacio Triguerosin mukaan Meksikon talouspolitiikka oli vuosina 1981-1982 liberaalisen talouspolitiikan vastaista. Vuonna 1982 hallitus kansallisti liikepankkeja ja asetti rajoituksia tuontiin. Tämä politiikka kuitenkin vaihtui 1983 ja myös Meksikossa alettiin laittaa käytäntöön talouden avaamisen mukaisia toimenpiteitä. (Beristain & Trigueros 1990, 154.) Argentiinassa, Kolumbiassa, Venezuelassa ja Brasiliassa saatiin 1980-luvulla aikaan joitakin kohti vapaampaa taloutta johtavia uudistuksia, vaikka vapaan talouden ajatukset eivät vielä olleetkaan päässeet täyteen voimaansa. Perussa taas uudistuksia talouden vapauttamiseksi 1980-luvulla oli First Boston Corporationin toimitusjohtajan Pablo Kuczynskin mielestä tehty hyvin vähän. Perun talous kärsi pahoin ja hoitokeinoina käytettiin ennemminkin julkisten menojen lisäämistä, palkkojen nostoa ja hintojen jäädyttämistä kuin talouden avaamista. Samalla kun julkista kulutusta Perussa lisättiin laiminlyötiin uusien tulonlähteiden järjestäminen. (Kuczynski 1990, 86.) Keski-Amerikassa pääkysymyksiä olivat ennemminkin sota ja rauha kuin taloudelliset uudistukset. Overseas Development Councilin seniorijäsenen Sylvio Saborion

mukaan Washingtonin näkemykset olivat kuitenkin Keski-Amerikassakin laajasti otettu vastaan, joskin erimielisyyttä löytyi uudistusten vauhdista ja niiden järjestyksestä uudistuspaketissa (Saborion 1990, 280).

Maailmassa käytiin 1980-luvulla kilpailua kahden järjestelmän ja kahden ideologian välillä. Mielikuva vihollisesta eli vahvana. Tällä mielikuvalla maailmasta oli vaikutusta myös Latinalaisen Amerikan velkakriisiin. Olihan mielikuva vihollisesta ja sen voittamisesta johtanut asevarusteluun, jonka seurauksena rahaa alettiin houkutella Yhdysvaltoihin, mikä taas johti lainojen korkojen nousuun. Korkojen nousu taas sai aikaan lainakustannuksien suurenemisen usein sietämättömälle tasolle.

Samalla kun mielikuva vihollisesta eli, yhdysvaltalaisen mallin mukainen liberaali talousajattelu alkoi saada laajenevaa huomiota maailmassa. Latinalaisen Amerikan velkakriisillä oli oma osansa tässä. Velkakriisin seurauksena Latinalaisen Amerikan alueen oli nimittäin pakko alkaa 1980-luvulta alkaen omaksua yhdysvaltojen kannattamaa talousajattelua. Tämän ajattelun eteenpäinviemisessä auttoi kansainväliset instituutiot, etenkin IMF.

4. WASHINGTONIN KONSENSUS

4.1. Kylmän sodan väistyminen

Vallalla oleva maailmanjärjestys alkoi 1980-luvun loppupuolella lopullisesti muuttua. Kylmä sota alkoi väistyä ja mielikuva vihollisesta haalistua. Samalla Yhdysvaltojen mallin mukainen talouspolitiikka alkoi saada yhä enemmän huomiota osakseen. Yhdysvalloista lähtöisin oleva vapaan markkinatalouden malli ja sen mukainen toiminta oli saanut vähitellen jalansijaa jo kylmän sodan aikana ja nyt uudessa tilanteessa se nousi kansainvälisen toiminnan suunnannäyttäjäksi.

Kylmän sodan loppuminen ja Neuvostoliiton heikkeneminen ja lopulta hajoaminen antoi sellaista tilaa Yhdysvaltalaiseen liberaaliseen talouteen perustuvan mallin laajenemiseen maailmassa jota sillä ei kylmän sodan aikana ollut ollut. Malli näyttäytyi voitokkaana, olihan se todistanut ylivertaisuutensa Neuvostoliittolaiseen malliin verrattuna. Kapitalistinen demokratia koki

riemuvoiton niin ideologisesti kuin poliittisestikin. Ideologinen ja myös sotilaallinen haastaja oli poissa, eikä uusia, todellisia haastajia ollut näköpiirissä. Kansainvälinen ilmapiiri muuttui ja samalla myös kansainvälisten toimintatapojen oli aika muuttua. Tähän kansainväliseen tilanteeseen syntyi Yhdysvaltalaiseen talousmalliin perustuva Washingtonin konsensus, jonka alkuperäinen tarkoitus oli olla konferenssiin tarkoitettu alustuspaperi. Washingtonin konsensus lähti kuitenkin elämään omaa elämänsä.

4.2. Washingtonin konsensuksen alkuperä

Washingtonin konsensuksen juuret löytyvät Latinalaisen Amerikan velkakriisistä. Oletettiin, että kriisin voittamiseksi Latinalaisen Amerikan valtioiden tulee löytää kokonaan uusia menettelytapoja. Erilaisia menettelytapoja ehdotettiin ja toteutettiin. John Williamson, joka kuuluu yksityisen, voittoatavoittelemattoman, poliittisesti sitoutumattoman tutkimusinstituution The Institute for International Economicsin, joka on keskittynyt tutkimaan kansainvälisen talouden toimintaperiaatteita seniorijäseniin, kokosi vuonna 1989 yhteen ne toimintatavat, joilla oletettiin Latinalaisen Amerikan talouksien nousevan, ja joista Washingtonin toimijoiden kesken vallitsi suhteellisen hyvä yhteisymmärrys. Williamson löysi kymmenen erilaista kohtaa tai toimintatapaa, joista hän katsoi löytyvän yhteisymmärryksen eri toimijoiden välillä. Näitä kymmentä kohtaa Williamson alkoi kutsua Washingtonin konsensukseksi. Määritelmäksi Washingtonista Williamson kirjoittaa: “The Washington [...] is both the political Washington of Congress and senior members of the administration and the technocratic Washington of the international financial institutions, the economic agencies of the US government, the Federal Reserve Board, and the think tanks” (Williamson 1990, 7). Ensisijaisesti Williamson tarkoitti Washingtonilla kuitenkin IMF:a, Maailmanpankkia ja Yhdysvaltain hallitusta (Williamson 1990, 1).

Alunperin Williamson teki paperin “What Washington Means by Policy Reform” , missä hän esittelee Washingtonin konsensuksen kymmenen kohtaa taustapaperiksi The Institute for International Economicsin järjestämään konferenssiin marraskuussa 1989. Paperin perusteella konferenssiin osallistujat pitivät esitelmiä siitä, miten näitä Washingtonin konsensuksen kymmentä kohtaa on laitettu käytäntöön Latinalaisen Amerikan eri maissa.

4.3. Washingtonin konsensuksen kymmenen kohtaa

Budjetin alijäämä

Williamsonin mukaan Washington uskoi budjettikuriin. Vaikka usko budjettikuriin oli kova, löytyi sen tulkinnasta kuitenkin merkittäviäkin eroja. Eroavaisuuksia löytyi varsinkin siitä pitäisikö budjettikuriin välttämättä sisällyttää tasapainoinen budjetti, ainakin lyhyellä aikavälillä. Washingtonissa vallitsi kuitenkin laaja yhteisymmärrys siitä, että iso budjettialijäämä on ensisijainen lähde valtion makrotaloudelliseen sekasortoon inflaation, maksujen vajeen ja pääoman maasta lähdön kautta. (Williamson 1990, 8-10.)

Ensisijaiset julkiset kustannukset

Budjetin alijäämää leikattaessa vaihtoehtoina ovat valtiontulojen lisääminen tai valtion kustannusten vähentäminen. Yksimielisyyttä siitä kumpi näistä vaihtoehdoista olisi parempi ei Williamson Washingtonista löytänyt, joskin valtion kustannusten vähentämisellä näytti olevan suurempi kannattajajoukko. Suurempi yksimielisyys sen sijaan vallitsi siitä mihin valtion tulisi varojaan ensisijaisesti kohdentaa ja mihin niitä ei missään tapauksessa tulisi kohdentaa. Koulutus, nimenomaan peruskoulutus ja ennalta ehkäisevä perusterveydenhoito sekä julkinen infrastruktuuri olivat kohteita joihin valtion varoja tulisi kohdentaa. Sen sijaan valtion varoja ei tulisi kohdentaa erilaisiin valtiontukiin, ei varsinkaan mielivaltaisesti ja kriittikittömästi. (Williamson 1990, 10-12.)

Verouudistus

Verotulojen nostattaminen on yksi tapa korjata budjettialijäämiä. Verojen nostamisesta budjettialijäämien takia vallitsi Washingtonissa kuitenkin paljon erimielisyyttä, etenkin poliittisen Washingtonin vastustaessa sitä. Williamsonin mielestä Washingtonissa vallitsi kuitenkin laaja yhteisymmärrys kaikkein halutuimmasta tavasta kerätä veroja. Veropohjan tuli olla laaja ja peittävä ja marginaaliveron tulisi olla vaatimaton. (Williamson 1990, 12.)

Korkokanta

Williamson näki kaksi periaatetta korkotasossa, jotka saavuttivat huomattavaa tukea Washingtonissa. Ensiksikin markkinoiden tulee määrittää korkotaso ja toiseksi todellisen

korkotason tulisi olla positiivinen, mutta vaatimaton. Normaaliolosuhteissa näiden periaatteiden pitäminen on suhteellisen helppoa, mutta kriisitilanteissa Williamson uskoo, että näiden kahden periaatteen kohdalla joudutaan etsimään kompromissia. (Williamson 1990, 13.)

Valuuttakurssi

Valuutanvaihtokurssin voi määritellä markkinavoimat tai se voidaan määritellä sille tasolle, missä se on yhdenmukainen makrotaloudellisten kohteiden kanssa. Pääasiallinen näkökanta Washingtonissa oli kuitenkin se, että valuutan kilpailukykyisyys on tärkeämpää kuin se, miten valuuttakurssi on määritelty. Kilpailukykyinen valuuttakurssi on Williamsonin mielestä ensimmäinen tärkeä elementti ulospäinsuuntautuneelle taloudelliselle politiikalle missä maksujen tasapaino saadaan aikaan ennemminkin viennin kasvulla kuin tuontia korvaavilla tuotteilla. Williamson löytää Washingtonista erittäin vahvan luottamuksen siihen, että ulospäin orientoituminen ja viennin laajentaminen ovat välttämättömiä Latinalaisen Amerikan elpymiseen. (Williamson 1990, 13-14.)

Kauppapolitiikka

Toinen elementti ulospäinsuuntautuneelle talouspolitiikalle on tuonnin vapauttaminen. Näin valtio saa kilpailukykyiseen hintaan tuotantovälineitä, minkä katsotaan olevan tärkeitä viennin edistämisen takia. Williamsonin mukaan kuitenkin vasta lapsenkengissä oleva teollisuus voi hyötyä väliaikaisesta protektionismista. Lisäksi Williamsonin mukaan hyvin protektionistisen talouden ei voida olettaa hylkäävän protektionismiaan yhdessä yössä. Erimielisyyksiä Williamson löytää siitä pitäisikö protektionismin purkamisen tapahtua ennaltapäätetyn aikataulun mukaisesti vai siihen tahtiin, mihin valtion maksujen tasapaino antaa myötä. Lopullisena päämääränä on kuitenkin vapaa kauppa. (Williamson 1990, 14-15.)

Suorat ulkomaiset investoinnit

Ulkomaisten suorien investointien rajoittamista pidettiin typeränä, koska ulkomaisten investointien katsottiin tuovan pääomaa sekä tietoa ja taitoa tavaroiden tuottamiseen kotimarkkinoille ja myötävaikuttavan uusien vientiartikkeleiden menestymiseen. Williamson katsoo Washingtonin paheksuvan erittäin paljon suorien ulkomaisten investointien rajoittamista, ainakin niin kauan kuin kyseessä ei ole Yhdysvallat. (Williamson 1990, 15.)

Yksityistäminen

Williamsonin mukaan Washington kannatti julkisten yritysten yksityistämistä. Syy yksityistämisen tärkeyteen löytyy uskosta, että yksityinen teollisuus on johdettu tehokkaammin kuin julkinen teollisuus. Yhdysvaltojen virallinen politiikka vuoden 1985 Bakerin suunnitelman jälkeen on ollut yksityistämisen edistäminen ulkomailla. (Williamson 1990, 16.)

Säätelyn poistaminen

Säätelyn poistaminen on yksi keino edistää kilpailua. Yhdysvalloissa säätelyn purkaminen aloitettiin Carterin hallinnon aikana ja sitä jatkettiin Reaganin hallinnon ollessa vallassa. Tätä politiikkaa on yleisesti pidetty hyvänä ja menestyksekkäänä Yhdysvalloissa ja sen uskotaan tuovan samanlaisia etuja myös muihin valtioihin. (Williamson 1990, 16-17.)

Omistusoikeus

Omistusoikeudet ovat tärkeä osa kapitalististen operaatioiden toiminnassa. Williamson olettaa, että Washingtonissa hyväksyttiin yleisesti, että omistusoikeuksilla on merkitystä. Samoin hän olettaa, että yleisesti oletettiin Latalaisessa Amerikassa omistusoikeuksiin kohdistuvan paljon epävarmuutta. (Williamson 1990, 17.)

4.4. Kommentteja Williamsonin alustuspaperiin

Williamsonin konferenssin alustuspaperiin, kymmenen kohdan Washingtonin konsensuskseen annettiin konferenssissa myös kommentteja. Kommentteja antoi Studies at the Overseas Development Councilin johtaja Richard E. Feinberg, the Massachusetts Institute of Technologyn taloustieteen professori Stanley Fischer, Carnegie-Mellon yliopiston poliittisen talouden ja julkisen politiikan professori Allan H. Meltzer ja Corporacion de Investigaciones Economicas para Latinoamerican taloustieteen tutkija Patricio Meller. Kommenteissa peräänkuulutettiin tarkempaa kuvausta siitä, mitä Washingtonilla tarkoitetaan. Toisaalta Williamsonin Washington jättää osan Washingtonia käsitteen ulkopuolelle ja toisaalta Williamson ei jokaisessa kymmenessä kohdassa ota huomioon koko määrittelemäänsä Washingtonia.

Feinberg yhtyy Williamsonin väitteeseen, että Washingtonissa vallitsee yleistä yksimielisyyttä, mutta kun mennään tarkemmin termien taakse yksityiskohtiin alkaa erimielisyyttä ilmetä (Feinberg 1990, 22). Meltzer pohtii sitä, miten saadaan aikaan se, että Washingtonin konsensuksen mukaista politiikkaa todella harjoitettaisiin. Asia minkä takia Washingtonin konsensuksen ohjeita ehkä aletaan toteuttaa olisi uskottavuuden saaminen. Meltzerin mukaan Washingtonin konsensuksen mukaiset menettelytavat voitaisiin saadaan käytäntöön myös avun ehtona. (Meltzer 1990, 31-32.) Meller katsoo ohjeiden, joita Latinalaisen Amerikan maiden tulisi seurata tulevan liikaa Washingtonista päin eikä siinä oteta riittävästi huomioon Latinalaisen Amerikan omia lähtökohtia (Meller 1990, 33). Myös Fischerin mielestä pitäisi ottaa huomioon jokaisen maan oma historia ja rakenne, vaikka yleisten periaatteiden tulisikin olla kaikkialla samat (Fischer 1990, 28). Sekä Feinberg, että Fischer uskovat kyllä, että maiden olot saadaan vakautettua, mutta he miettivät Washingtonin konsensuksen kykyä saada aikaan taloudellista kasvua (Feinberg 1990, 24, Fischer 1990, 27).

4.5. Washingtonin konsensuksen leviäminen ja suosio

4.5.1. Washingtonin konsensuksen irtautuminen alkuperäisestä kontekstistaan

Alun perin Washingtonin konsensuksen mukaiset uudistukset oli tarkoitettu Latinalaisen Amerikan talouden sopeuttamiseen velkaongelman ratkaisemiseksi. Washingtonin konsensuksessa Williamson yritti selvittää miten Latinalaisen Amerikan tulisi Washingtonin mielestä uudistaa talouttaan ongelmiansa ratkomiseksi. Washingtonissa uskottiin Washingtonin konsensuksen mukaisen tiukan budjettikurin avulla saatavan aikaan olojen vakauttaminen. Ulkomaisen tiedon, taidon ja kilpailukykyisen hintaisten tuotantovälineiden saanti turvattaisiin tuonnin vapauttamisella ja suorien investointien suosimisella. Pääoman pakoa maasta voitaisiin Washingtonin konsensuksen mukaisesti hillitä positiivisella korolla. Maan kansainväliseen kilpailukykyyn katsottiin vaikuttavan kilpailukykyisen valuutanvaihtokurssin avulla ja sisäisen kilpailun tehostamisen uskottiin tapahtuvan sääntelyn poistamisella. Yksityistämisen katsottiin lisäävän tehokkuutta.

Peruskoulutuksella ja -terveyshuollolla piti tähdätä ihmispääoman kasvuun. Näillä uudistuksilla oli tarkoitus vakauttaa Latinalaisen Amerikan maita, saada niihin aikaiseksi toimiva talousjärjestelmä, joka toisi tullessaan talouskasvua.

Jo alkuvaiheessaan Washingtonin konsensus kuitenkin irtosi alkuperäisestä kohteestaan, Latinalaisesta Amerikasta, ja Washingtonin konsensuksen tapaisia uudistuksia alettiin tehdä myös muualla maailmassa. Termi, Washingtonin konsensus levisikin nopeasti maailmanlaajuisesti. Siitä kehittyi katsantokanta tai jopa sääntökokoelma, jota, ei vain Latinalaisen Amerikan maiden, vaan koko maailman tulisi yleisesti noudattaa kehittyäkseen ja vaurastuakseen. Foreign Policyn toimittajan Moises Naimin mukaan Washingtonin konsensuksesta tuli tuotenimi, joka tuli kuvaamaan koko 1990-lukua (Naim 1999).

Naim katsoo Washingtonin konsensus-termin olevan suurelta osalta syynä siihen, että 1990-luvulla maailma on ollut siinä käsityksessä, että on olemassa selvä ja vankka konsensus siitä, mitä kehittyvän maan tulee tehdä tullakseen rikkaammaksi (Naim 1999). Washingtonin konsensus ei kuitenkaan irronnut nopeasti pelkästään alkuperäisestä maantieteellisestä paikastaan vaan myös sen sisältö alkoi nopeasti muuttua siitä, miksi Williamson sen alunperin muotoili ja samalla myös sen käyttötapa muuttui. Naim kirjoittaaakin "Very soon, even ten prescriptions were not that well known and the term Washington Consensus acquired a life of its own, becoming a brand name known worldwide and used quite independently of its original intent and even of its content" (Naim 1999). Kehittyvien maiden tehdessä uudistuksia, puhuttiin niiden seuraavan Washingtonin konsensuksen mukaisia ohjeita. Todellisuudessa muutokset eri maissa ja eri aikoihin olivat hyvinkin erilaisia. Usein ainoa yhdistävä tekijä oli saman termin, Washingtonin konsensuksen, käyttäminen uudistuksista. Myös muutokset kansainvälisessä taloudessa ja poliittisessa ilmapiirissä sekä uusissa kansallisissa todellisuuksissa loi uudistuksia tekevissä maissa ongelmia, joita konsensus ei osannut ennustaa ja joihin piti löytää uusia vastauksia (Naim 1999).

Myös Williamson on huomannut Washingtonin konsensuksen sisällön muuttumisen vuosikymmenen aikana. Hänestä Washingtonin konsensuksen sisältö on muuttunut monien ekonomistien mielissä neoliberalismin tai Quantum Fundin entisen johtajan, nykyisen Open Society Institutionin puheenjohtajan George Sorosin termiä käyttäen markkinafundamentalismin synonyymiksi (Williamson 1999). Markkinafundamentalismilla tarkoitetaan Sorosin mukaan sitä, että yhteistä etua edistetään parhaiten antamalla jokaisen valvoa omia etujaan ja kollektiiviset päätökset yhteisen edun ajamiseksi vain vinouttavat markkinamekanismia (Soros 1998, 20). Reagan lienee ollut samaa mieltä markkinafundamentalististen ajatusten kanssa julistaessaan, että "less government is better government". Vuonna 1989 piti kuitenkin olla jo selvää mitkä Reaganin aikaisista

talouspoliittisista ideoista jäisi eloon ja mitkä eivät. Washingtonin konsensuksen piti osaltaan tiivistää ne asiat, jotka Reaganin hallinnon ajasta oli jäänyt eloon ja joista vallitsi yksimielisyys, mutta Williamsonin mielestä Washingtonin konsensus alkoikin tarkoittaa Reaganin talouspolitiikan äärimmäistä versioita (Williamson 1999). Yhtenä syynä tähän Cornellin yliopiston maailman suhteiden ja taloustieteen professori Ravi Kanbur pitää sitä, että Washingtonin instituutiot eivät luottaneet vastapuolen todellisiin aikeisiin vapauttaa markkinoitaan. Tällöin maiden välisissä keskusteluissa ennemminkin neuvoteltiin kuin käytiin rakentavaa dialogia, joka olisi perustunut molemminpuoliseen ymmärtämykseen. Näin ollen Washingtonin neuvottelijat vaativat aina enemmän kuin oli tarkoitus saavuttaa. Neuvottelujen vaatimukset eivät tällöin pitäneet yhtä Williamsonin Washingtonin konsensuksen kanssa. (Kanbur 1999) Williamson on Kanburin kanssa samaa mieltä ja lisää, että tällöin useat maat saivat Washingtonin konsensuksesta käsityksen, että se on lähempänä markkinafundamentalismia kuin Washingtonissa itse asiassa uskottiin (Williamson 1999). Kanburin mielestä Washingtonin konsensuksesta tulikin sitä, mitä se teki, ei sitä mitä se sanoi (Kanbur 1999). Tämän perusteella voisi sanoa, että se politiikka, mitä kehittyviin maihin harjoitettiin tuli vahingossa erilaiseksi kuin alunperin oli tarkoitus. Toinen osapuoli vaati jotain sellaista mitä se ei tarkoittanut ja vastaosapuoli uskoi mitä toinen sanoi, vaikka vaatija itse ei siihen uskonut. Neuvottelut kertovat myös kehittyvien maiden huonosta neuvotteluasemasta, koska ne eivät pystyneet saamaan neuvotteluissa myönnytyksiä edes sen vertaa, että Washington olisi vetäytynyt niin paljon kuin se alunperin halusi ja olisi ollut valmis vetäytymään. Samalla neuvottelut kertovat syvästä epäluottamuksesta Yhdysvaltojen ja sen kanssa neuvottelevien valtioiden välillä, oli se sitten perusteltua tai ei.

4.5.2. Washingtonin konsensus - jatko olemassa oleville suuntauksille

Washingtonin konsensus, ainakin terminä, jatkoi voittokulkuaan maailmassa. Syitä termin menestykseen on löydetty useita. Yhtenä syynä pidetään sitä, että Washingtonin konsensus-termin syntyäikoihin kommunismi luhistui. Kommunismin luhistuminen synnytti Naimin mukaan kiireellisen ja laajalle leviävän tarpeen vaihtoehtoiselle tavalle organisoida taloudellista ja poliittista elämää (Naim 1999). Washingtonin konsensus sopi tähän hyvin. Se pystyi ideologian tavoin yksinkertaistamaan ja järjestämään monimutkaista todellisuutta. Naim myös muistuttaa, että Washingtonin konsensus-termin vakuuttava sävy, konsensus, ja sen alkuperä, Washington, voittoisan valtakunnan pääkaupunki, auttoi termin vetovoiman kasvussa (Naim 1999). Washingtonin konsensuksen mukaiselle politiikalle ei tuolloin löytynyt uskottavaa

vaihtoehtoa. Neuvostoliitto oli hävinnyt ja Yhdysvallat ja sen mukainen järjestelmä oli voittanut. Tämän järjestelmän kantavat ideat ja toimintaohjeet löytyivät tiiviissä ja yksinkertaisessa muodossa Washingtonin konsensuksessa, joka nimenä vielä vahvistaa sitä oletettua yhteisymmärrystä sen hetkisestä maailmanjärjestyksestä, jonka tuolloin uskottiin olevan olemassa.

Uusi, taloudelle perustuva maailmanjärjestys ei kuitenkaan tullut itsestään esiin, vaan monet siihen johtaneet tekijät olivat olleet voimistumassa jo pitkän aikaa. Yksi tällainen tekijä oli kansainvälisten pääomavirtauksien kasvaminen ja vauhdin lisääntyminen. Goldman Sachs Internationalin toimitusjohtaja Peter Sutherlandin mukaan kansainvälisen pääoman volyyymi ja vauhti onkin ilmeisin tapa millä nykyajan talous poikkeaa entisestä (Sutherland 1998, 5). Kansainvälisen pääoman virtausten lisääntyminen aiheuttikin jo 1970-luvulla muutoksia maailmantalouteen. Bretton Woods-järjestelmän hajosi 1970-luvun alkupuolella. Samalla kiinteistä valuuttakursseista siirryttiin vaihtuviin valuuttakursseihin. Pääomaliikkeiden kansallisen valvonnan purkaminen ja vaihtuvat valuuttakurssit kasvattivat kansainvälisesti liikkuvan rahan määrää entisestään. Tämä vauhditti yksityistämistä, mutta lisäsi taloudellisia riskejä. Seurauksena olikin kansainvälisen finanssijärjestelmän globalisoituminen 1980-luvulla.

Toinen nykyiseen taloudelliseen järjestelmään johtanut tekijä oli tuotannon siirtyminen länsimaiden ulkopuolelle. Tuotantoa, jossa tarvittiin paljon työvoimaa, alettiin 1970-luvulla siirtää sellaisiin maihin, jossa työvoima oli halpaa. Näin myös maailman reuna-alueilla sijaitsevia maita tuli mukaan kansainväliseen taloudelliseen järjestelmään. Coxin mukaan tuotanto kansainvälistyi, pääoma alkoi ajatella maapalloa kokonaisuutena ja tuotannon osia alettiin siirtää paikkoihin, mistä saatiin parhaat hyödyt.

Kansainvälisen pääoman virtaukset olivat kasvaneet jo pidemmän aikaa ennen Washingtonin konsensusta. Samoin tuotantoa oli siirretty länsimaiden ulkopuolelle sijaitseviin maihin ja näin niissä oli avattu maailmanlaajuista taloudellista toimintaa. Washingtonin konsensus auttoi tätä kehitystä entisestään ohjeistamalla avaamaan ja kansainvälistämään talouksia ja vapauttamaan markkinoita. Washingtonin konsensuksen yksi menestyksen salaisuuksista löytyneekin siitä, että se tuki ja vahvisti jo olemassaolevaa tilannetta. Lisäksi se sopi hyvin yhteen Yhdysvaltojen ulkopoliittikan tärkeimmän päämäärän, kaupan kaksisuuntaisuuden kanssa. Samoin useat Latinalaisen Amerikan maat olivat tekemässä Washingtonin konsensuksen mukaisia muutoksia tai ainakin olivat niistä tietoisia jo ennen varsinaisen Washingtonin konsensuksen olemassaoloa.

Washingtonin konsensuksessa ei sinällään ollutkaan mitään täysin uutta ja tuntematonta vaan pikemminkin jo olemassa olevat suuntaukset saivat siinä tiiviin ja yksinkertaisen, helposti ymmärrettävissä olevan muodon.

Maailmanpankin pääekonomisti Stiglitz pitääkin yhtenä syynä Washingtonin konsensuksen menestykseen sen yksinkertaisuutta. Ekonomistit pystyvät helposti hallita Washingtonin konsensuksen mukaisia suosituksia. Uudistuksia pystytään suositella nopeasti käyttämällä hyväksi muutamaa muuttujaa. (Stiglitz 1998.) Naimin mukaan myös poliitikkojen oli suhteellisen helppo ymmärtää Washingtonin konsensusta ja käyttää sitä puheissaan (Naim 1999). Washingtonin konsensuksesta löytyi asiat, joiden piti saada talous nousuun ja maa rikkaammaksi. Nämä asiat kiinnostivat valtioita ympäri maailmaa ja usko vaurastumiseen sai heikommatkin valtiot usein hyväksymään Washingtonin konsensuksen mukaiset ohjeet oikeina toimintamalleina. Washingtonin konsensuksen suosiota lisäsi siis varmasti se, että niin poliitikot kuin ekonomistitkin pystyivät ymmärtämään ja käyttämään sitä helposti hyväkseen.

Vapaan talouden mukainen idea nousi ja kasvoi vähitellen, kunnes sille ei enää kommunismin luhistuttua löytynyt vaihtoehtoa. Vapaan talouden idea ei kuitenkaan tullut nyt esille ensimmäistä kertaa. Jo 1700-luvulla Adam Smithin julkisti vapaan talouden ajatuksia. Myös ennen ensimmäistä maailmansotaa maailmassa vallitsi pitkälti vapaan talouden ideologia. Niin vapaan talouden teoreetikkoja kuin vapaan talouden käytäntöäkin on ollut aiemminkin historiassa. Maailman suuntautuminen kohti vapaata taloutta 1900-luvun loppupuolella ei siis ollut menemistä kohti täysin tuntemattomia toimintatapoja.

4.5.3. Luottamus uudistuksiin

Washingtonin konsensuksen mukainen politiikka otettiin siis maailmalla laajasti vastaan. Useat hallitukset muuttivat toimintatapojaan lähemmäksi Washingtonin konsensuksen suosittelimia ohjeita. Washingtonin konsensuksen ohjeet adoptoimalla uskottiin vakauttamiseen ja taloudelliseen nousuun. Uudistusten kautta odotettiin myös nousevaa halukkuutta investoida Washingtonin konsensuksen mukaisia ohjeita seuraaviin maihin ja tuoda niihin sisään ulkomaista rahaa. Rahaa odotettiin saatavan myös IMF:ltä ja Maailmanpankilta.

Näin myös kävi. Maat alkoivat muuttaa talouspolitiikkaansa Washingtonin konsensuksen mukaiseksi ja niihin alkoi virrata rahaa. Kun huomattiin miten markkinat palkitsevat Washingtonin konsensuksen mukaiset toimenpiteet, alkoi yhä useampi maa adoptoida ja puhua

Washingtonin konsensuksesta ja markkinat syytivät yhä enemmän pääomaa näihin maihin. Useiden maiden tehdessä uudistuksia samanaikaisesti sijoittajien oli helppo uskoa kokonaan uuteen maailmaan (Krugman 1995, 39): Krugmanin mukaan sijoittajat näkivät pysähtymättömän liikkeen kohti menettelytapojen reformia (Krugman 1995, 36). Naimin mukaan yksi syy Washingtonin konsensuksen suosioon oli myös sen mukanaan tuoma rahan kilinä (Naim 1999).

Kolmannen maailman maat tekivät Washingtonin konsensuksen mukaisia uudistuksia myös uskottavuutensa lisäämiseksi. Washingtonin konsensusta seuraamalla uskottiin talouden lähtevän kasvuun ja noita muutoksia tekemällä ja Washingtonin konsensuksen mukaisista reformeista puhumalla näytettiin ulkomaailmalle, että maan talous on uskottavalla pohjalla. Krugman toteaaakin: "When a conventional wisdom is at its fullest strength, one's agreement with that conventional wisdom becomes almost a litmus test of one's suitability to be taken seriously" (Krugman 1995, 36). Washingtonin konsensuksen mukaisten oppien katsottiin olevan järkevää politiikkaa ja 1990-luvun alussa muita uskottavia vaihtoehtoja ei ollut. Uskottavien uudistusten tekeminen taas antoi edelleen uutta luottamusta sijoittajille, jotka luottamuksen kasvaessa olivat valmiit tuomaan pääomaa sisään uudistuksia tekeviin maihin. Yksi syy Washingtonin konsensuksen mukaisten toimenpiteiden seuraamiselle oli siis uskottavuuden saaminen, aivan kuten Meltzer oli olettanut kommentoidessaan Washingtonin konsensusta.

Washingtonin konsensuksen mukaisia ohjeita levitettiin maailmaan myös ehdollistamispolitiikan avulla. Kansainväliset instituutiot kuten IMF oli aikaisemminkin ehdollistanut lainojaan Washingtonin konsensuksen mukaisilla ehdoilla ja nyt noiden ehdollistamispolitiikan ehdoilla oli entistä suurempi kannatus takanaan. Taloudellisiin vaikeuksiin joutuneilla mailla ei myöskään usein ollut muita vaihtoehtoja kuin muuttaa rakenteitaan kohti vapaata markkinataloutta, koska se oli ainoa keino saada kansainvälisiltä instituutioilta lainoja.

Washingtonin konsensus onnistui siinä, mihin se alunperin oli tarkoitettu eli talouden vakauttamisessa Latinalaisessa Amerikassa. Tämän jälkeen siltä alettiin odottaa myös kasvua, eikä vain Latinalaisessa Amerikassa vaan koko maailmassa. Tulokset eivät kuitenkaan aina vastanneet odotuksia. Uudistus, jonka odotettiin olevan viimeinen ennen hyviä tuloksia muuttuikin nopeasti vain askeleeksi kohti seuraavaa uudistusta. Naim kirjoittaa: "Reforming governments everywhere saw how the policy goals that just a few years, or even months, earlier had been specified as the final frontier of the reform process became just a mere precondition for success. New, more complex, and more difficult goals were constantly added to the list of requirements for an acceptable performance." (Naim 1999.)

Washingtonin konsensuksen suosio perustuu pitkälti ajankohtaan, jolloin se syntyi. Maailma etsi uusia toimintaohjeita ja Washingtonin konsensus tarjosi yksinkertaisia, helposti ymmärrettävissä olevia ohjeita. Kylmän sodan jännitteet vaihtuivat taloudelliseen kilpailuun. Washingtonin konsensuksessa näkyi konkreettisessa, kymmenen kohdan muodossa uuden aikakauden alku. Enää ei puhuttu Yhdysvaltojen mallisen liberaalin demokratian hyvydestä ja kommunismin pahuudesta. Nyt puhuttiin taloudesta, avoimen markkinatalouden hyvydestä ja suljetun heikkouksista, mistä jälkimmäisestä Neuvostoliitto oli ollut hyvä esimerkki. Washingtonin konsensus kiteytti yksinkertaiseen muotoon sen ajattelumaailman, joka tuli kuvaamaan muutoksen kokenutta maailmaa.

4.5.4. Taloudellisten uudistuksien yhteiskunnalliset odotukset

Taloutta uudistamalla uskottiin vaikutettavan taloudellisten päämäärien lisäksi myös yhteiskunnallisiin asioihin. Washingtonin konsensus perustuu pääosin talouteen, kuten Williamson on itsekin sanonut. Sen toinen kohta tosin puuttuu myös asioihin, mihin valtion tulisi panostaa yhteiskunnassa, mutta tuo kohta on todellisuudessa usein ohitettu. Myös talouteen perustuvan Washingtonin konsensuksen mukaisten toimenpiteiden ajateltiin loppujen lopuksi ratkaisevan myös yhteiskunnallisia ongelmia, kuten köyhyyttä. Taloudellisen aseman parantamisen myötä on kehittyvistä maista ajateltu tulevan itsestään parempia ja demokraattisempia yhteiskuntia, joissa köyhyys vähenee taloudellisen kasvun myötä. Yhteiskunnan kehittyminen onkin usein sidottu talouteen ja taloudellisiin arvoihin. Talouden uudistamisella ei kuitenkaan enää nykyään välttämättä uskota olevan tekemistä maan demokratisoitumisen kanssa. Esimerkiksi Sorosin mielestä kansainvälisessä kapitalismissa ei itsessään ole mitään, mikä kannustaisi yksittäisiä valtioita demokratisoitumaan (Soros 1998, 145). Köyhyys taas usein vähenee taloudellisen kasvun myötä mm. lisääntyvien työmahdollisuuksien takia, mutta tämä ei kuitenkaan välttämättä tapahdu tasaisesti koko yhteiskunnassa. Usein onkin huomattu, että taloudellisen nousun myötä köyhyys vähenee, mutta samalla kuulu todella köyhien ja rikkaiden välillä kasvaa entisestään. Talouskasvu ei siis välttämättä pysty parantamaan kaikkein huonoimmassa asemassa olevien ihmisten asemaa. Lisäksi talouden taantuessa köyhät joutuvat usein kärsimään eniten ja maksamaan rikkaampien talouden nousukaudella tekemiä laskuja.

Washingtonin konsensuksessa erityisesti toinen kohta oli tarkoitettu köyhyyden vähentämiseen. Siinähan julkisia menoja piti infrastruktuurin lisäksi suunnata peruskoulutukseen ja ennaltaehkäisevään terveydenhoitoon. Nämä ovat ennen kaikkea köyhille hyödyllisiä kohteita ja

niiden katsottiin nostavan kehittyvien maiden ihmispääomaa, minkä on todettu vähentävän köyhyyttä. Williamsonin mukaan vähiten edistystä on kuitenkin ollut nimenomaan Washingtonin konsensuksen toisen kohdan täytäntöön panossa (Williamson 1999). Williamsonin mielestä köyhyden vähentämiseen ei kuitenkaan riitä pelkkä kasvun maksimointi vaan se edellyttää aina myös jonkintasoista tulojen uudelleenjakoa (Williamson 1999). Markkinafundamentalistisessa käsityksessä Washingtonin konsensuksesta köyhyden vähentäminen on jäänyt taka-alalle ja usein lyhytjänteinen ja nopea taloudellinen kasvu on saanut enemmän huomiota ja noussut tärkeämmälle sijalle. Talous onkin usein ajanut muiden yhteiskuntaan kuuluvien asioiden edelle.

5. LATINALAINEN AMERIKA 1990-LUVULLA

5.1. Latinalainen Amerika

5.1.1. 1990-luvun alku Latinalaisessa Amerikassa

Tultaessa 1990-luvulle kylmä sota ja useat sen mukaiset mielikuvat olivat väistyneet ja uusi aikakausi oli alkanut. Vihollisen mielikuvan haihduttua Latinalaisesta Amerikasta jäljelle oli Cottamin mukaan jäänyt mielikuva Latinalaisen Amerikan valtioiden riippuvuudesta. Latinalainen Amerika nähtiin riippuvaiseksi lännen neuvoista ja avusta. Tämän mielikuvan mukaisesti Latinalainen Amerika saikin neuvoja ja myös apua, jota sen usein oli mahdoton torjua.

Latinalaista Amerikkaa neuvottiin toimimaan Washingtonin konsensuksen mukaisten ohjeiden mukaan, pidettiin Washingtonin konsensusta toimintaohjeena, jonka avulla kehittyvien maiden uskottiin vakautuvan ja lähtevän taloudelliseen nousuun. Washingtonin konsensus onnistui, ainakin aluksi siinä, missä sen ajateltiin onnistuvan eli taloudellisen vakauden luomisessa Latinalaiseen Amerikkaan. Inflaatio saatiin hallintaan, budjetin alijäämiä saatiin korjattua ja ulkomaisten sijoittajien luottamuksen nousun myötä pääomaa alkoi jälleen virrata sisään Latinalaiseen Amerikkaan. Kansainvälinen media alkoikin Krugmanin mukaan puhua “uudesta” Latinalaisesta Amerikasta, varsinkin “Meksikon ihmeestä” (Krugman 1999, 39). Latinalaisen Amerikan uuden vapaan markkinatalouden mukaisen suuntauksen myötä se näytti taas mahdollisuuksien alueelta.

Sijoittajien luottamuksen saaminen takaisin ei ollut kuitenkaan käynyt aivan yksinkertaisesti. Velkakriisin iskiessä Latinalaiseen Amerikkaan 1982 ongelmaa oli yritetty aluksi ratkoa velkojen uudelleenjärjestelyillä. Velkakriisi oli kuitenkin vakavampi kuin aluksi luultiin ja 1980-luvun lopussa oli selvää, että sen ratkaisemiseksi tarvitaan muitakin keinoja kuin vain velkojen uudelleenjärjestelyjä. Uudeksi suunnitelmaksi nousi Brady-suunnitelma 1989, joka sai nimensä suunnittelijansa, Yhdysvaltain valtiovarainministerin Nicholas F. Bradyn mukaan. Brady-suunnitelmassa tärkeimpinä elementteinä olivat Paavilaisen ja Wilskan mukaan velan supistaminen sekundäärimarkkinoilla sekä suorat velkojen vähentämiset velallisvaltioiden ja velkojapankkien välillä. Latinalaisen Amerikan valtiot pääsivät mukaan Brady-suunnitelmaan, jos ne hyväksyivät IMF:n laatiman talouspaketin. (Paavilainen & Wilska 2001, 33.) IMF:n talouspaketti sisälsi liberaaleja, Washingtonin konsensuksen mukaisia talousuudistuksia. Useilla mailla ei ollut muun rahoituksen puuttuessa muuta mahdollisuutta kuin hyväksyä IMF:n talouspaketti. Näin IMF pääsi vaikuttamaan hyvinkin paljon Latinalaisen Amerikan talouspolitiikan uudelleenmuotoiluun.

Brady-suunnitelman mukaiset velan anteeksiannot olivat usein hyvin vähäisiä. Vaikutus oli kuitenkin suurempi kuin velan suorat vähentämiset olisivat antaneet odottaa. Maiden päästessä mukaan Brady-suunnitelmaan, niiden täytyi uudistaa talouttaan liberaalimpaan suuntaan, mikä loi luottamusta maihin ulkomaisten sijoittajien silmissä. Velan suorat anteeksiannot, vaikka ne olivatkin vaatimattomia saivat myös osaltaan kansainväliset sijoittajat uskomaan, että Latinalaisen Amerikan velkakriisi alkoi olla takanapäin. Vähitellen 1990-luvun alussa Latinalainen Amerikka "palasi" Paavilaisen ja Wilskan mukaan takaisin kansainvälisille pääomamarkkinoille ja alkoi taas ottaa vastaan enemmän pääomia kuin mitä alueelta virtasi ulos (Paavilainen & Wilska 2001, 34). Uuden liberaalin talouspolitiikan, Brady-suunnitelman mukaisten velkojen anteeksiannon ja kehittyvissä maissa tapahtuvan korkojen laskun myötä Latinalaisen Amerikan lähes vuosikymmenen jatkuneen velkakriisin katsottiin olevan ohi.

Pääomia virtasi Latinalaiseen Amerikkaan ja kansainvälisten sijoittajien luottamus alueeseen kasvoi. Uskottiin, että Washingtonin konsensuksen mukaiset talouden uudistukset olivat vastaus alueen talouksien kasvuun saattamiseksi. Kaikki näyttikin hyvältä pääoman virratessa alueelle. Pääoman virtauksesta huolimatta todellinen kasvu alueen maissa osoittautui kuitenkin pettymykseksi ja lisäksi kasvusta aiheutunut hyöty oli hyvin epätasaisesti jakaantunut. Lopulta, kun huomattiin, että odotukset Latinalaisen Amerikan maiden taloudellisesta kasvusta ja todellisuus eivät kohdanneet, alkoi uusi kriisi. Vuonna 1994 Meksiko koki talousromahduksen ja siitä lähti käyntiin niin sanottu tequila-efekti. Krugman kirjoittaa Washingtonin konsensuksen

yhteydestä Meksikon kriisiin: “Something like that crisis was an accident waiting to happen because the stunning initial success of the Washington consensus was based not on solid achievements, but on excessively optimistic expectations. The point is not that the policy recommendations that Williamson outlined are wrong, but that their efficacy [...] was greatly oversold.” (Krugman 1995, 30.)

5.1.2. Meksikon kriisi ja tequila-efekti

Latinalaisen Amerikan velkakriisi 1980-luvulla oli saanut alkunsa Meksikosta, sen ilmoitettua vuonna 1982 ettei sillä enää ollut rahaa velkojensa hoitoon. Meksikosta kriisi levisi nopeasti koko Latinalaiseen Amerikkaan. Vuonna 1994 Meksiko joutui taas ilmoittamaan talousvaikeuksistaan ja sai aikaan niin sanotun tequila-efektin.

Meksikoon virtasi 1990-luvun alussa pääomaa, mutta sen talous ei kasvanut odotuksien mukaan. Vienti kasvoi hyvin hitaasti samalla kun tuonti lisääntyi huomattavasti. Syitä tuonnin lisääntymiseen oli tuonnin esteiden vähentäminen liberaalisen talouspolitiikan mukaisesti ja pääoman ja luottojen virtaaminen Meksikoon antoi lisäresursseja tuonnille. Vienti taas kompasteli pääasiassa vahvan Meksikon peson takia. Meksiko oli saanut inflaation hallintaan vakaana pitämänsä valuutan ansiosta. Kääntöpuolena oli kuitenkin se, että Yhdysvaltain dollarin arvon alentuessa suhteessa pesoon, Meksikon vientituotteet alkoivat näyttää kalliilta. Washingtonin konsensuksen viidennen kohdan mukaan valuutan arvo tulee määritellä kansainvälisesti kilpailukykyiselle tasolle. Meksikon peso ei enää täyttänyt tätä vaatimusta ja näin koko maan kansainvälinen kilpailukyky heikkeni. Krugmanin mukaan tästä oli seurauksena tuonnin valtava ylittyminen vientiin verrattuna (Krugman 1999, 49). Alijäämää vaihtotaseessa perusteltiin ylijäämällä nettokäyttöpääomassa. Huolestuttavaa kuitenkin oli ettei pääomien virtaaminen Meksikoon saanut juurikaan kasvua aikaan.

Krugmanin mukaan kasvun ongelmien lisäksi Meksikoon alkoi kasaantua myös poliittisia ongelmia. Maanviljelijät nousivat kapinaan 1994 Meksikon eteläosassa, Chiapasin alueella, samana vuonna maaliskuussa murhattiin presidenttikanditaatti Donaldo Colosio. Vaalien alla myös pesoja vaihdettiin dollareiksi, jolloin ulkomaanvaluuttavarannot pienenevät. (Krugman 1999, 51.)

Meksiko alkoi menettää luottamustaan sijoittajien silmissä. Tässä tilanteessa Meksiko devalvoi peson. Devalvaatio oli kuitenkin Krugmanin mukaan liian vähäinen ja kaiken lisäksi kävi ilmi,

että meksikolaisia sijoittajia oli informoitu devalvaatiosta etukäteen, toisin kuin ulkomaalaisia sijoittajia. Tuloksena oli massiivinen pääoman lähtö Meksikosta. (Krugman 1999, 53.) Pian Meksikon hallituksen kriisi levisi myös yksityiseen sektoriin aiheuttaen konkurssseja ja työttömyyttä. Meksiko oli taas taloudellisessa kriisissä. Meksikon kriisi aloitti tequila-efektin leviten nopeasti muualle Latinalaiseen Amerikkaan ja myös muualle maailmaan.

Tällä kertaa kriisiin löydettiin nopeammin selvityskeinot kuin Latinalaisen Amerikan velkakriisiin 1980-luvulla. Yhdysvallat sai Krugmanin mukaan aikaan 50 miljardin dollarin avustuspaketin Meksikolle, jonka avulla sen taloudellinen asema parantui (Krugman 1999, 56). Myös Maailmanpankki joutui järjestämään avustuspaketteja vaikeuksiin joutuneille maille. Tällä kertaa kriisi saatiin ohitetuksi puolessatoista vuodessa. Vähitellen sijoittajien usko alkoi taas palata vaikeuksiin joutuneita maita kohtaan. Kriisin uhriksi joutuneiden maiden talous alkoi vakaantua ja pääomaa virtasi jälleen sisään.

5.1.3. Riippuvuudesta tasavertaisuuteen?

Liberaalit taloudelliset uudistukset ja myös toteaminen, että vaikka kriisejä saattaa ilmaantuakin, ne pystytään ohittamaan suhteellisen nopeasti eivätkä ne johda talouspoliittisiin suunnanmuutoksiin, kasvattivat luottamusta Latinalaisen Amerikan talouksiin. Paavilaisen ja Wilskan mukaan Latinalaisen Amerikan maat nostivatkin 1990-luvun aikana profiiliaan maailmalla ja niihin alettiin suhtautua vakavammin ja tasavertaisemmin (Paavilainen & Wilska 2001, 41).

Suhtautuminen ja myös suhteiden painotus näytti muuttuvan 1990-luvulla Latinalaisen Amerikan ja Yhdysvaltojen, samoin kuin myös Euroopan Unionin, välillä. EU:n ja Latinalaisen Amerikan välisten suhteiden painotus on Paavilaisen ja Wilskan mukaan muuttunut kehitysyhteistyöstä taloudellisen tasa-arvoisuuden suuntaan (Paavilainen & Wilska 2001, 51). Myös Yhdysvaltojen suhtautuminen Latinalaiseen Amerikkaan on muuttunut. Kylmän sodan aikainen vihollisen uhka yhdistettynä Yhdysvaltojen mielikuvaan Latinalaisen Amerikan riippuvaisista valtioista muuttui kylmän sodan aikakauden loputtua. Mielikuva uhkaavasta vihollisesta sai jäädä ja jäljelle jäi mielikuva riippuvaisista valtioista. Vaikka mielikuva riippuvuudesta tuskin on täysin kadonnut niin myös Yhdysvaltain suhde ja suhtautuminen Latinalaiseen Amerikkaan on Paavilaisen ja Wilskan mukaan muuttunut kehitysyhteistyön kohteesta potentiaaliseksi kauppakumppaniksi (Paavilainen & Wilska 2001, 41).

6. NIGARAGUA

6.1. Somozan valtakausi

Yhdysvallat olivat tulleet Nicaraguaan, jälleen kerran, pitämään yllä rauhaa ja järjestystä vuonna 1926. Rauhan ylläpitämistä varten päätettiin perustaa puolueeton armeija, Nicaraguan kansalliskaarti, joka toimi Yhdysvaltojen valvonnan alla. Kaikki eivät kuitenkaan olleet tyytyväisiä Yhdysvaltojen läsnäoloon Nicaraguassa ja pitivät sitä laittomana maahantunkeutumisenä. Tähän ryhmään lukeutui myös rikkaan maanomistajan ja mestitsipalvelijan avioton lapsi ja kapinallisryhmän johtaja Augusto Cesar Sandino. Sandino julisti taistelevansa joukkoineen kunnes yhdysvaltain joukot vetäytyisivät Nicaraguan maaperältä. Kuuden vuoden sissisodan jälkeen Sandinon päämäärä toteutui. Viimeiset yhdysvaltain joukot poistuivat Nicaraguasta helmikuun toisena päivänä vuonna 1933. Sandinon saavuttaessa tavoitteensa hän laski aseensa, voittoa taistelu oli ohi.

Sandinon osallisuutta yhdysvaltain joukkojen vetäytymiseen usein kuitenkin liioitellaan, sillä yhdysvaltain joukot eivät olleet avuttomia Sandinon joukkojen edessä vaan saivat useinkin aikaan suuria tuhoja Sandinon joukkojen keskuudessa. Yhdysvallat olivat myös muutenkin valmiita poistumaan Nicaraguasta vuonna 1933, Sandino tai ei Sandinoa. Sandino ei myöskään laskenut aseitaan ennen kuin hän kuuli, että Nicaraguan hallitus neuvotteli Yhdysvaltojen kanssa monien miljoonien lainasta, joka oli tarkoitus käyttää kapinallisten toiminnan lopettamiseen Nicaraguan sisällä. Oli Sandinolla osuutta Yhdysvaltojen joukkojen vetäytymiseen tai ei, niin Nicaragua oli saanut Sandinosta sankarin.

Yhdysvaltain jättäessä Nicaraguan he luovuttivat Nicaraguan kansalliskaartin johdon Yhdysvalloissa pitkään asuneelle ja englantia sujuvasti puhuneelle, miellyttävän tuntuiseksi Anastasio Somoza Garcialle. Sandino piti kansalliskaartia perustuslain vastaisena sen yhdysvaltain armeijan yhteyksien vuoksi (Merrill 1994, 0020). Somoza ei pitänyt Sandinon mielipiteistä ja niinpä hän määräsi Sandinon salamurhan. Helmikuun 21. Päivänä vuonna 1934 Sandino oli poistumassa presidentin järjestämiltä kutsuilta kun hänen autonsa pysäytettiin ja hänet vietiin lentokentälle ammuttavaksi. Augusto Cesar Sandino kuoli, mutta tarina hänestä sankarina, joka voitti Nicaragualle sen itsenäisyyden säilyi.

Sandinon kuoltua Somozalla oli yksi vastustaja vähemmän. Somoza alkoi lisätä valtaansa Nicaraguan politiikassa käyttäen hyväksi kansalliskaartin tarjoamaa sotilaallista valtaa. Vuonna 1936 marraskuussa Somoza erosi kansalliskaartin johdosta voidakseen osallistua presidentinvaaleihin ja joulukuussa samana vuonna hänestä tuli Nicaraguan presidentti. Tammikuun 1. päivä 1937 Somoza Garcia otti takaisin kansalliskaartin johdon ja yhdisti presidentin ja kansalliskaartin johtajan roolit (Merrill 1994, 0020). Tästä alkoi Somozan suvun yli neljäkymmentävuotinen valtakausi Nicaraguassa, jonka aikana Somozan suku piti valtaa joko suoraan presidenttiyden kautta tai epäsuorasti tarkoin valitun nukkehallituksen kautta.

Nicaragua on aina ollut riippuvainen Yhdysvalloista. Niinpä Somozan suvun jäsenetkin yrittivät pitää hyvät suhteet Yhdysvaltoihin koko valtakautensa ajan. Vuonna 1940 Somoza Garcia sai virallisen kutsun vierailta Yhdysvaltain presidentti Franklin D. Rooseveltin luona. Latinalaiseen Amerikkaan keskittyvän journalistin Eduardo Crawleyn mukaan on kerrottu, että kun Yhdysvaltojen ulkoministeri Cordell Hull näytti Rooseveltille listaa valtion päämiehistä, jotka oli kutsuttu Washingtoniin, presidentti nosti esiin Somozan nimen ja kysyi: "Isn't that man supposed to be a son of a bitch?" Tähän Cordell Hull vastasi: "He sure is, but he is *our* son of a bitch!" (Crawley 1979, 99.) Presidentti Rooseveltin ja ulkoministeri Hullin välinen keskustelu, totta tai ei, kertoo paljon Yhdysvaltojen ulkopolitiikasta niin Latinalaisessa Amerikassa kuin muuallakin maailmassa, diktaattoreita ja omaa kansaansa sortavia johtajia sallittiin kunhan he olivat yhdysvaltalaismielisiä.

Toisen maailmasodan aikana Somoza Garcia tuki liittoutuneita, minkä tuloksena Yhdysvallat laittoi varoja Nicaraguan talouteen ja armeijan kyvykkyyden lisäämiseen. Nicaraguan vienti kohdistui liittoutuneiden tarvitsemiin raaka-aineisiin, joista 90 prosenttia meni Yhdysvaltoihin nostaten Nicaraguan taloudellista ja myös poliittista riippuvaisuutta Yhdysvalloista. (Merrill, 0021). Yhdysvaltain ja Somoza Garcian suhteet myös kiristyivät ajoittain, mitä Somoza Garcia yritti paikkailla käyttämällä puheissaan kommunisminvastaista kieltä. Tässä hän onnistuikin. Crawleyn mukaan kylmän sodan ajattelun levitessä Latinalaisen Amerikan alueelle, tuli muotiin puhua monista hyvistä asioista, joita tapahtui anti-kommunistisissa maissa, kuten Nicaraguassa. Puheista jätettiin kuitenkin mainitsematta asioita kuten hallituksen diktatorinen luonne ja se, että suurella osalla nicaraguan kansaa meni nyt huonommin kuin aikaisemmin. (Crawley 1979, 121.)

Somoza Garcia keräsi omaisuuden ohella valtakautensa aikana myös vihamiehiä. Vallankaappausyrityksiä häntä vastaan esiintyi aika ajoin. Lopulta, tarkasta vartioinnista huolimatta 27-vuotias runoilija, Rigoberto Lopez Peres onnistui ampumaan Somoza Garciaa 21.

syyskuuta 1956. Välikohtauksen seurauksena Somoza haavoittui ja kuoli kymmenen päivää myöhemmin Panaman kanava-alueen sairaalassa, jonne hänet yhdysvaltain presidentti Eisenhowerin käskystä oli siirretty. Peresin tarkoituksena oli ollut Nicaraguan poliittisen järjestelmän vieminen Somozan mukana hautaan. Nicaraguan diktaturia Peres ei kuitenkaan onnistunut hajottamaan, sillä Somoza Garcian vanhin poika Luis Somoza Debayle jatkoi isänsä jalanjäljissä Nicaraguan johtamista.

Myös Luis Somoza yritti pitää hyvät suhteet Yhdysvaltoihin. Tähän hänelle tulikin erinomainen tilaisuus kun Fidel Castro sai Kuuban haltuunsa. Luis Somoza oli etunenässä tuomitsemassa Fidel Castro Ruzin vallankumouksen. Hän myös antoi Kuuban maanpaossa oleville joukko-osastoille, joita Yhdysvallat tuki, käyttöön Nicaraguan maaperällä olevan lentokentän ja satamia, mitä he pystyivät käyttämään suunnitellessaan hyökkäystä Kuubaan. Yhteistyö Yhdysvaltojen kanssa mahdollisti myös Nicaraguan kansalliskaartin tulemisen vielä entistäkin voimakkaammaksi.

Vuonna 1967 Luis Somoza Debayle siirtyi syrjään huonon terveytensä takia ja presidentiksi tuli, vaalien kautta, hänen nuorempi veljensä Anastasio Somoza Debayle, jonka sanotaan olleen kolmesta Somoza-hallitsijasta julmin. Koko Somozan suvun vallassaoloaikana vaaleja oli järjestetty aika ajoin, näin ainakin yritettiin antaa kuva jonkinlaisesta demokratiasta. Kun poliittiset syyt, esimerkiksi hetkittäinen suosion lasku estivät vallassa olevan Somozan osallistumisen presidentinvaaleihin, Somozat järjestivät maan johtoon nukkehallituksen, jonka kautta hallita maata. Tässä Somozoja auttoi heidän hallinnassaan koko ajan pysynyt kansalliskaarti. Vuoden 1947 vaaleissa Somoza Garcia, ensimmäinen Somoza, oli kuitenkin tehnyt virhearvion kannattaessaan presidenttiehdokas Leonardo Arguelloa. Arguellon voitettua vaalit hänellä ei ollut tarkoituksena tyytyä nuken osaan. Kun Arguello haastoi Somoza Garcian vallan, ei kulunut kuukauttakaan onnistuneeseen vallankaappaukseen ja Arguellon vaihtamiseen Somoza Garcian perhetuttavaan Benjamin Lacayo Sacasaan. Oppositiopuolueen, nicaraguan konservatiivisen puolueen taas kieltäytyessä osallistumasta vuoden 1957 vaaleihin, joissa Luis Somoza Debayle tavoitteli presidentin virkaa isänsä kuoleman jälkeen, Somoza loi veljensä kanssa oppositiopuoleen, jotta vaalit saatiin näyttämään demokraattisemmilta.

Suuressa osassa Latinalaista Amerikkaa valta vaihteli siviilihallinnon ja sotilashallinnon välillä Toisesta maailmansodasta 1960-luvulle. Wardin mukaanhan useissa Latinalaisen Amerikan maissa edustuksellisen demokratian juuret olivat jo siirtomaa-ajalla, minkä takia sotilashallinnon oli vaikea pitää valtaansa pitkään yllä ja ne koettiin laittomiksi (Ward 1997, 53-59). Nicaragua

onnistui kuitenkin pitämään oman diktatuurinsa pystyssä yli neljäkymmentä vuotta. Somozat pitivät kuitenkin diktatuurinsa aikana yllä mielikuvaa edustuksellisesta demokratiasta vaalien avulla, vaikka nuo vaalit eivät yleensä edustaneetkaan muuta kuin demokraattista julkisivua. Western Ontarion yliopiston valtio-opin professorin Andres Pérez Baltodanon mukaan demokraattiset vaalit, joissa kansa valitsee hallitsijansa ei välttämättä luo yhteiskunnalle kykyä asettaa ehtoja valtion toiminnalle (Baltodano 1998, 24). Pelkät demokraattiset vaalit eivät näin ollen takaakaan demokraattista yhteiskuntaa, kuten se ei tehnyt Nicaraguassa, jossa tosin vaalien rehellisyyskin oli yleensä kyseenalainen.

Toisen maailmansodan jälkeen Nicaragua yritti monipuolistaa talouttaan, banaanien ja sokeriruo'on viljely lisääntyi, samoin karjan kasvatusta ja puuvillasta tuli kokonaan uusi lajike Nicaraguan vientiin. Korean sodan (1950-1953) aiheuttaessa puuvillan lisääntyntä kysyntää, puuvillan tuotanto nousi nopeasti. (Merrill 1994, 0047.) Toisin kuin suuri osa Latinalaista Amerikkaa Nicaragua ei toteuttanut tuontia korvaavan teollisuuden mallia. Nicaraguassa Somoza liittoutui ulkomaisen pääoman ja kapean kotimaisen eliitin kanssa. Sekä Nicaraguan eliitille, Somozalle kuin ulkomaiselle pääomallekin oli kannattavampaa keskittyä ylläpitämään primaarituotteiden vientiä kuin tukea tuontia korvaavaa teollisuutta. Somozan valinnalla Nicaraguan taloudellisesta suunnasta olikin enemmän tekemistä Somozan oman talouden vaurastuttamisen kuin Nicaraguan kansallisen strategian kanssa. Nicaraguakin kuitenkin teollistui ja pitkälti teollistumisen ansiosta sen talous kasvoi 1950-luvulla ja jatkoi kasvua myös 1960-luvulla. Kasvua sai aikaan myös Keski-Amerikan yhteismarkkinoiden (CACM) perustaminen. CACM:n ansiosta etenkin Nicaraguan teollisuustuotteilla oli kysyntää Keski-Amerikan markkinoilla, joissa niitä suojeltiin tariffeilla. CACM:n hajoaminen 1960-lopulla lopetti kuitenkin Nicaraguan teollisen kasvun. Vaikka Nicaragua ei ollutkaan keskittynyt tuontia korvaavaan teollisuuteen, muuten kuin CACM:in puitteissa, niin sillä oli samat ongelmat teollisuustuotteidensa kanssa kuin tuontia korvaavaan teollisuuteen keskittyneillä valtioilla. Myöskään Nicaraguassa tuotteiden laatu ei pysynyt kansainvälisellä tasolla ja CACM:n hajoamisen jälkeen teollisuustuotteiden vienti vaikeutui. Teollisuuslaitokset osoittautuivat Nicaraguassa samoin kuin muuallakin Latinalaisessa Amerikassa ja myös Itä-Aasiassa kalliiksi ja tehottomiksi.

Kuitenkin myös 1970-luvulla Nicaraguan talous näytti nousevan. Osaltaan syynä tähän on vuoden 1972 maanjäristys Nicaraguan pääkaupungissa Managuassa, joka tuhosi suuren osan Nicaraguan teollista infrastruktuuria. Maanjäristyksen voimasta koko Managua tuhoutui yhtä rakennusta lukuun ottamatta, Hotel Intercontinentalia, joka säilyi täysin vahingoittumattomana.

Ulkomaista apua virtasi Nicaraguaan, pääasiallisesti suoraan Anastasio Somoza Debaylen pankkitilille. Somoza antoi myös kansalliskaartin käyttää hyväkseen maanjäristystä ja se sai mellastaa Managuan raunioissa tuhoten ja ryöstäen kaiken mikä maanjäristyksestä oli jäänyt jäljelle. Maanjäristyksen tuhojen korjaaminen sai aikaan talouden kasvua, mutta se ei synnyttänyt uusia tulonlähteitä. Tuhojen korjaaminen tapahtui myös suurelta osin lainarahoilla. Nicaraguan suuret budjettialijäämät 1970-luvulla saavatkkin alkunsa juuri maanjäristyksestä. Vaikka Managuaa jälleenrakennettiin uudestaan maanjäristyksen jälkeen, niin vielä tänäkään päivänä työ ei ole valmis. Managuan keskusta on rakentamatta uudelleen ja maanjäristyksestä muistuttaa edelleenkin lukuisat tyhjät korttelit ja vaurioituneet kerrostalot, joissa ihmiset paremman puutteessa asuvat. Myöskään katuja ei ole saatu nimettyä uudelleen ja suunnistaminen tapahtuukin usein korkealla vuorella sijaitsevan Hotelli Intercontinentalin avulla. Maanjäristys sai kuitenkin aikaan lisääntyvää vastusta Somozaa kohtaan ihmisten huomatessa että kaikesta ulkomaisesta avunannosta ja lainojen otosta huolimatta Managua pysyy rauniokaupunkina. Myös kansalliskaartin toiminta maanjäristyksen jälkitunnelmissa edesauttoi vastustuksen kasvua.

Maanjäristyksen lisäksi Nicaraguan talouden positiiviseen kasvuun vaikutti vuosina 1976-77 Nicaraguan päävientituotteiden, kahvin ja puuvillan korkea maailmanmarkkinahinta. Nicaraguan, samoin kuin monien muidenkin Latinalaisen Amerikan maiden taloutta rahoitettiin kuitenkin 1970-luvulla runsaasti ulkomaisilla lainoilla ja 1970-luvun lopussa Nicaraguan ulkomaanvelka oli Keski-Amerikan suurin.

Somozan vastustus nousi 1970-luvulla, vastustus, joka Crawleyn mukaan oli alkanut kun Kuubalaisten ja Sandinon sissisodan Yhdysvaltoja vastaan innoittama Carlos Fonseca Amador, nuori intellektuelli, perusti vuonna 1961 Frente Sandinista de Liberación Nacionalin (FSLN) ja alkoi valmistella lähtöä vuorille tarkoituksenaan taistella Somozaa vastaan. (Crawley 1979, 128.) Tullessa 1970-luvulle FSNL oli Merrillin mukaan saanut tarpeeksi kannattajia maanviljelijöiden ja opiskelijoiden joukosta pystyäkseen suorittamaan rajoitettuja sotilasoperaatioita. Somoza vastasi lisäämällä sensuuria, kidutusta ja murhia, mutta nämä Somozan törkeät ihmisoikeuksien loukkaamiset lisäsivät niin kansainvälistä kuin kansallistakin arvostelua Somozan hallintoa kohtaan ja lisäsi FSNL:n päämäärien kannattajien joukkoa. Vielä 1970-luvun puolivälissä Somoza oli kuitenkin tarpeeksi vahva saadakseen aikaan FSNL:n hajoamista. (Merrill 1994, 0022.) Myös muita Somozan vastaisia ryhmiä, kaikista sosiaaliluokista alkoi esiintyä, mutta Somozan vastainen rintama pysyi hajanaisena.

Somozojen valtakauden loppulaskenta alkoi tammikuun 10.päivä 1978, kun Pedro Joaquin Chamorro, La Prensa-lehden julkaisija ja kriittinen Somozan vastainen toimittaja salamurhattiin. Tästä alkoi maanlaajuinen lakko, jonka Somoza onnistui kuitenkin vielä tukahduttamaan. Helmikuussa 1978 Yhdysvallat lopettivat kaiken sotilaallisen avunannon Somozalle, pakottaen Somozan ostamaan tarvittavat aseet kansainvälisiltä markkinoilta (Merrill 1994, 0023). Nicaraguan talous laski ja Somozan vastustajien määrän kasvoi. Maaliskuussa 1979 Somozan vastainen rintama yhdistyi Sandinisteiksi, Nicaraguan sankarin Sandinon mukaan. Kaikkia Somozaa vastaan taistelevia ihmisiä alettiin kutsua yhteisnimellä sandinistit. Sandino oli ajanut ulkomaiset tunkeilijat pois Nicaraguasta ja nyt Sandinistit ajaisivat taas vihollisen, tällä kertaa oman diktaattorinsa, Somozan pois. Sandinistirintaman yhdistyttyä todellinen aseellinen taistelu Somozaa vastaan alkoi. Sandinistirintamaan kuului Somozan vastustajia koko nicaraguan yhteiskunnan jokaiselta sektorilta. Sandinistirintaman sisällä Frente Sandinista de Liberación Nacional, FSNL, oli aseellisesti parhaiten varustettu. Vuoden aikana FSNL:n rohkeat sotilaalliset ja poliittiset siirrot olivat muuttaneet sen yhdestä oppositioon kuuluvasta ryhmästä johtajan rooliin Somozan vastaisessa kapinassa (Nicaragua-a Country Study 1993, 0024). Vallankumouksen jälkeen termiä sandinisti alettiin käyttää FSNL:n jäsenistä ja kannattajista, myös FSNL-puolueesta alettiin välillä käyttää sandinisti-nimitystä. Kesäkuun 17. Päivä 1979 Anastasio Somoza Debayle erosi tehtävistään ja pakeni Guatemalan kautta Miamiin. Hän ei kuitenkaan jäänyt Miamiin vaan valitsi uudeksi kotimaakseen Paraguayn, jossa hänet murhattiin syyskuussa 1980.

Somozan suku pystyi pitämään Nicaraguan valtansa alla yli neljäkymmentä vuotta, ennen kuin Nicaraguan kansa pystyi onnistuneesti kaatamaan Somozat. Monia syitä Somozan suvun pitkään valtakauteen voi löytää Latinalaisen Amerikan historiasta. Hallinnon periaatteet Latinalaisessa Amerikassa olivat perua koloniaaliselta ajalta, joten valtakoneistoa ei oltu suunniteltu saavuttamaan sosiaalista yhtenäisyyttä. Sosiaalisesti pirstaleisen maan kansalaisten oli vaikea löytää tarpeeksi yhtenäisyyttä vastustaa hallitsijaansa. Koloniaaliselta ajalta oli peräisin myös Latinalaisen Amerikan ulkoinen riippuvuus. Nicaragua oli riippuvainen niin taloudellisesti kuin poliittisestikin Yhdysvalloista. Somozojen vallassapysymiselle olikin tärkeää Yhdysvaltojen tuki. Maailman ollessa jakautunut vihollisiin ja ystäviin, riitti tuen saamiseksi Yhdysvalloilta usein julistautuminen ystävien leiriin, kuten Somozat onnistuneesti tekivätkin. Lisäksi Somozat onnistuivat vaalien avulla ylläpitämään edes jonkinlaista kuvaa demokratiasta.

6.2. Sandinistikausi

Vallankumouksen jälkeen Frente Sandinista de Liberación Nacional- puolueesta (FSNL) muodostui Nicaraguan johtava poliittinen voima. Kanadalaisen Memorial yliopiston valtio-opin professorin David Closen mukaan hallintoelimiin otettiin mukaan myös muiden puolueiden jäseniä, mutta todellista valtaa piti yhdeksän vallankumouksen komentajaa, jotka olivat samalla myös FSNL:n johtajia. Vallankumouksen ideaalisena tavoitteena oli tehdä Nicaraguasta sosialistinen demokratia, joka tyydyttää enemmistön tarpeet. FSNL tavoitteli yhteiskuntaa, jossa vallitsisi niin materiaallinen kuin sosiaalinenkin tasa-arvo. Tämän saavuttamiseksi tarkoitus oli tehdä maareformi, laajentaa organisoidun työväestön oikeuksia ja laajentaa terveys- ja koulutusetuja myös köyhille. Tasa-arvoa haluttiin niin rikkaiden ja köyhien, kaupunkilaisten ja maalaisten kuin miehien ja naistenkin välille. (Close 1999, 18.)

Sandinistien alkutaipaleella Nicaraguassa aloitettiin monia uudistuksia. Terveyspalveluja uudistettiin, rokotus- ja lukutaitokampanjoita aloitettiin, Somozalle ja hänen lähipiirilleen kuuluneita maita otettiin valtion haltuun ja ne muutettiin suuriksi valtion maatiloiksi ja osuustoimintayrityksiksi. Nicaraguan kansalliskaartin Sandinistit korvasivat Sandinistiarmeijalla ja erillisillä poliisivoimilla. Vaikka julkinen sektori kasvoi myös yksityisen sektorin olemassaolo sallittiin, joskin uusi hallitus alkoi säännöstellä sitä aiempaa tiukemmin. Yksityinen sektori kuitenkin epäili hallituksen vilpittömyyttä ja yksityisen sektorin investoinnit pysähtyivät. Välillä, varsinkin 1980-luvun loppupuolella Sandinistihallitus kuitenkin jopa kannusti yksityisyritteliäisyyteen sisällissodassa olevan maan tarvitessa tuloja. Sandinistihallitus ei myöskään kieltänyt opposition olemassaoloa. Oppositiopuolueet kuuluivat Closen mukaan alunperin mukaan vallankumoukselliseen järjestelmään, koska ne olivat olleet mukana Somozan vastaisessa taistelussa. Oppositiopuolueet olivat kuitenkin heikkoja ja huonosti organisoituja ja kaikkein antivallankumouksellisimmat puolueet kokivat ajoittain häirintää hallituksen taholta. Kuitenkin ainoa laillinen rajoitus puolue toiminnalle oli se, että ne eivät saaneet kannattaa somozan hallituskauden mukaisen yhteiskuntajärjestyksen paluuta. (Close 1999, 19.)

Sandinistit alkoivat myös vähitellen kerätä itselleen lisää valtaa Nicaraguan sisällä. Arturo J. Cruzin, joka toimi vallankumouksellisen valtion alkuajoina ensin keskuspankin johtajana, tämän jälkeen viisihenkisen juntan jäsenenä ja lopuksi vielä Nicaraguan Yhdysvaltain suurlähettiläänä, mukaan myös totalitaariset tavat vallankumouksen huipulla lisääntyivät.

Nicaraguan arkkipiispa oli kokenut häirintää, kriittisyydestään tunnettua La Prensa-lehteä oli alettu sensuroida ja valtioneuvoston sandinistimäärää lisättiin yli alunperin sovitun määrän. (Cruz 1983, 1037-1040.) Myös Yhdysvaltojen epäily sandinistihallintoa kohtaan kasvoi.

Nicaraguan vallankumouksen tuulet saapuivat myös Nicaraguan syrjäiselle Karibian meren puolelle. Nicaraguan jakaa kahtia maan keskiosassa kulkeva vuorijono, jonka takia Karibian meren puoleinen Nicaragua on ollut aina etäinen. Somoza ei ollut kiinnittänyt alueeseen suurempaa huomiota, joten Karibian meren puoleisten ihmisten, costenojen osallistuminen Somozan vastaiseen toimintaan oli ollut vähäistä. Myös alueen kulttuuri, joka oli saanut vaikutteita Britanniasta, Yhdysvalloista ja Karibian meren alueelta, ei espanjasta ja kieli, englanti, on eri kuin Tyynen meren puoleisessa Nicaraguassa. Tämän takia paikallisesta kulttuurista tietämättömien sandinistikaadereiden tulo alueelle aiheutti epäilyä ja ristiriitoja. Sandinistien etnosentrinen ja ankarakin vallanharjoittaminen alueella aiheutti kapinointiin johtanutta vihaa sandinisteja kohtaan. Yhdysvallat rohkaisivat kapinoitsijoita ja myös aseisti heitä. Merrillin mukaan Sandinistien suhtautuminen Nicaraguan Karibian puoleiseen alueeseen oli vuoteen 1985 mennessä muuttunut ja laajojen keskustelujen tuloksena alue jaettiin kahteen autonomiseen alueeseen. Tämä kirjattiin myös Nicaraguan vuoden 1987 perustuslakiin (Merrill 1994, 0042).

Nicaraguan uudelleenrakentamisen seurauksena maan talous kasvoi sandinistihallinnon ensimmäisien vuosien aikana. Myös ulkomaat antoivat Nicaragualle apuaan. Yhdysvalloissa epäily sandinisteja kohtaan kuitenkin kasvoi, mutta Carterin hallinnon aikana epäilyistä huolimatta Nicaragualle myönnettiin vielä apua ja lainoja. Tämä kuitenkin muuttui Ronald Reaganin noustessa Yhdysvaltojen presidentiksi vuonna 1981. Reagan lopetti avunannon Nicaragualle ja myös jo Carterin hallinnon aikana sovittu avustus, jota ei vielä oltu kokonaisuudessaan annettu Nicaragualle, jäädytettiin. Yhdysvallat myös käytti valtaansa kansainvälisissä rahoitusinstituutioissa vastustaen lainanantoa Nicaragualle. Princetonin yliopiston kansainvälisten suhteiden professori Richard H. Ullmanin mukaan yhdysvaltojen hallituksen taloudelliset toimenpiteet tekivät Nicaraguan ulkopolitiikasta entistä enemmän yhdysvaltalaisvastaisen ja riippuvaisemman Neuvostoliitosta ja Kuubasta (Ullman 1983, 50).

Agencia Nueva Nicaraguan journalisti William Robinsonin ja kuukausittain ilmestyvän Pensamiento Propion kirjoittajan Kent Norsworthyn mukaan Reaganin hallinnon ensimmäinen huoli oli häivyttää Vietnamin syndrooma, joka vaati yhdysvaltojen kansalaisten jatkuvaa ideologista pommittamista. Jokaisesta haasteesta Yhdysvaltojen hegemonialle ulkomaille tuli syy

vahvistaa yhdysvaltalaisen mentaliteettia. Äänekäs antikommunismi kuvasi Yhdysvaltojen hallinnon jokaista lausuntoa. (Robinson & Norsworthy 1997, 21.) Tämä näkyi myös Reaganin hallinnon suhtautumisessa Nicaraguahan. Heti Reaganin valtaanastumisen jälkeen Yhdysvallat alkoi Robinsonin ja Norsworthyn mukaan vahvistaa käsitystä Nicaraguasta uhkana ja kuvaasi Nicaraguua militarisoituksi Neuvostoliiton ja Kuuban satelliitiksi (Robinson & Norsworthy 1987, 44-45).

Robinsonin ja Norsworthyn mukaan CIA oli jo ennen Reaganin presidentiksi tuloa järjestänyt Argentiinan sotilashallituksen neuvomaan ja kouluttamaan Contria (Robinson & Norsworthy 1987, 44). Contriaksi kutsuttiin nicaraguan vastavallankumouksellisia, joihin aluksi kuului lähinnä entisiä Nicaraguan kansalliskaartin jäseniä. Vuoden 1982 alusta CIA alkoi organisoida Contra-armeijaa. Kontrat sijoitettiin Hondurasin puolelle lähelle Nicaraguan rajaa, josta käsin ne tekivät hyökkäyksiä Nicaraguan puolelle. Yhdysvallat ei juuri osallistunut itse taisteluihin, mutta se järjesti Contrille aseita, koulutusta, muuta rahoitusta ja strategista avustusta.

Yhdysvaltojen sotaa Nicaraguua vastaan sanottiin matalan intensiteetin sodaksi. Tämä tarkoitti sitä, että toisin kuin Vietnamissa taistelua ei käyty pelkästään sotilaallisin keinoin vaan sitä käytiin kaikilla mahdollisilla kentillä, kansainvälisillä lainamarkkinoilla, diplomaattisella kentällä ja ideoiden tasolla. (Robinson & Norsworthy 1987, 27-28.) Suorat sotilaalliset yhteenotot eivät kuuluneet matalan intensiteetin sotaan.

Vaikka Nicaraguan hallitus ei sanonut olevansa kommunistinen ja pyrki neutraaliuteen, mistä osoituksena koko sandinistikauden pysynyt sekatalous, oppositiopuolueiden salliminen ja julistautuminen puolueettomaksi maaksi, niin sen käyttäytyminen antoi ristiriitaisia viestejä. Nicaragualla oli yhteistyötä Kuuban kanssa, jolta se sai aseita ja sotilaallista asiantuntemusta. Nicaraguan kaupankäynti sosialististen maiden kanssa kasvoi, tosin kaupankäynnin vähennettyä länsimaiden kanssa sen oli pakko etsiä uusia kauppakumppaneita muualta. Sandinistien aikakaudella Nicaragua valittiin YK:n turvallisuusneuvostoon, jossa sen äänestyskäyttäytyminen myötäili usein Neuvostoliiton äänestyskäyttäytymistä.

Hyvin nopeasti Sandinistien noustua valtaan Nicaragua muuttui maailman ideologisen taistelun näyttämöksi. Nicaraguassa kohtasi kommunistimielisyys Sandinistihallinnon muodossa, joka sai apua Neuvostoliitosta Kuuban kautta ja Yhdysvaltalaiset arvot Contriin muodossa, joita Yhdysvallat rahoittivat. Maailmassa oli kaksi ideologista keskusta, Nicaraguan oli kuuluttava jompaan kumpaan, välimuotoa ei kylmän sodan ajatusmaailma tuntenut.

Kylmä sota vaikutti lamaannuttavasti nicaraguan talouteen. Sandinisti-kauden alussa nicaraguan talous lähti nousuun, mutta jo vuonna 1984 talous kääntyi laskuun ja jatkoi laskuaan sandinistikauden loppuun asti. Yhtenä syynä talouden laskuun oli ulkomaisten pankkien haluttomuus myöntää uusia lainoja, mikä koski 1982 alkaneen velkakriisin takia yleisesti koko Latinalaista Amerikkaa. Yhdysvaltojen vastustuksen takia Nicaragua ei saanut lainoja myöskään kansainvälisiltä rahoituslaitoksilta, kuten IMF:ltä tai Maailmanpankilta. Talouden laskuun vaikutti myös Contra-sodan aiheuttamat kulut ja Yhdysvaltojen vuonna 1985 voimaan tullut kauppasaarto (Merrill 1994, 0049). Vaikka Nicaragua oli lisännyt kauppansa sosialististen maiden kanssa, Yhdysvallat oli pysynyt sen suurimpana kauppakumppanina vuoteen 1985 asti. Tulevaisuuden näyttäessä yhä pahenevaa taloustilannetta nicaraguan hallitus päätti Merrillin mukaan paikata vuonna 1985 rahanpuutettaan painamalla lisää rahaa. Lisärahan painaminen aiheutti kasvavaa inflaatiota. Vuonna 1988 Nicaraguan vuosittainen inflaatio oli noussut jo 14 000 prosenttiin. Ankarat talousohjelma laitettiin käyntiin, hintojen kontrollointia tiukennettiin ja uusi raha esiteltiin, jonka ansiosta inflaatio saatiinkin elokuussa 1988 laskemaan 240 prosenttiin. Syyskuussa hurrikaani Joan kuitenkin iski Nicaraguahan tuhoten pahoin infrastruktuuria ja samalla myös hallituksen inflaationvastaisen ohjelman. (Merrill 1994, 0049.) Vuoden 1988 talousohjelma sai aikaan myös rakennusmiesten lakon, minkä hallitus lopetti kovin ottein. Tämä oli Closen mukaan epätavallista käyttäytymistä hallitukselta, joka sanojensa mukaan edusti työntekijöitä ja maanviljelijöitä. Closen mukaan myös konfliktit Nicaraguan porvariston ja hallituksen välillä kiihtyivät, kun ihmisille, jotka joutuivat lähtemään pois Nicaraguan sota-alueilta jouduttiin etsimään maata, jota ei löytynyt ilman pakkolunastusta. (Close 1999, 27-28.)

Nicaragua, kuten suurin osa muustakin Latinalaisesta Amerikasta oli velkaantunut raskaasti 1970-luvulla. Sandinistihallitus olisi joutunut myös ilman sisällissotaa käymään luultavasti samat taloudelliset vaikeudet läpi 1980-luvulla kuin muukin Latinalainen Amerikka. Nicaraguan riippuvaisuus Yhdysvalloista näkyi sandinistikauteina hankaluutena toteuttaa politiikkaa, jolla ei ollut Yhdysvaltojen tukea takanaan. Nicaraguan joutuminen, omien vaikeuksiensa lisäksi keskelle maailmassa käytävää ideologista sodankäyntiä lisäsi Nicaraguan vastoinkäymisiä entisestään. Sandinistien loppuaikoina 1980-luvun lopulla Nicaragua olikin sodan repimä maa, joka oli syvissä taloudellisissa vaikeuksissa.

6.3. Vallan vaihtuminen

Helmikuun 25. päivänä vuonna 1990 Nicaraguassa tapahtui muutos kun presidentiksi valittiin demokraattisten vaalien kautta Violeta Barrios de Chamorro, 1978 murhatun Pedro Joaquin Chamorron leskipuolison. Ensimmäistä kertaa Nicaraguan historian aikana vallassa oleva puolue menetti valta-asemansa vaalien seurauksena. Nicaraguan vuoden 1990 vaalit olivat erittäin tarkasti valvotut, valvoja oli lähettänyt niin Yhdistyneet Kansakunnat (YK) kuin Amerikan valtioiden organisaatiokin (OAS) ja lisäksi monet muut pienemmät kansainväliset, lähinnä Yhdysvaltalaiset organisaatiot olivat lähettäneet omia delegaatioitaan tarkkailemaan vaaleja. Vaalivilppi näissä olosuhteissa olisi ollut erittäin hankala järjestää. Nicaraguan vaalien lopputulos tarkoitti sandinistien valtakauden loppua ja kokonaan uuden hallintotavan alkua Nicaraguassa.

Chamorron voitto ei kuitenkaan alun alkaen ollut mikään itsestään selvyys. Nicaraguan puoluelämä ei ollut päässyt kehittymään Sandinistien FSNL-puoluetta lukuun ottamatta. FSNL:n lisäksi Nicaraguassa oli muitakin puolueita, mutta ne olivat heikkoja ja hajanaisia. Tilanne kuitenkin muuttui Merrillin mukaan kesäkuun 6. päivä vuonna 1989 kun neljätoista puoluetta muodosti koalitiion, jonka nimeksi tuli kansallinen oppositiounioni (Union Nacional Opositora, UNO) (Merrill, 0029). Koalitiioon kuului puolueita kommunisteista konservatiiveihin ja sen ainoa yhdessä pitävä voima olikin Sandinistien vastustaminen.

Sandinistijohtajat olivat tulleet Uhligin mukaan vuoden 1989 alussa siihen tulokseen, että heidän ainoa toivonsa lopettaa Yhdysvaltojen sotilaallinen ja diplomaattinen vihamielisyys oli järjestää kansainvälisesti valvotut vaalit (Uhlig 1990/91, 106). Vaalikampanjassaan Sandinistit pyrkivät suuntaamaan kiinnostuksen pois kriittisestä taloudellisesta tilanteesta ja heidän kampanjansa keskittyikin kansallistunteeseen kuvaten UNO:n kannattajia Somoza-mielisiksi, Yhdysvaltojen ulkopolitiikan välineiksi ja Nicaraguan vallankumouksen vihollisiksi (Merrill 1994, 0029). Rauhantahtoisuutta osoittaakseen Sandinistit pyrkivät saamaan vaalien alla aikaan rauhansopimuksen Contrien kanssa.

UNO:n hajanaisuus näkyi myös sen vaalikampanjassa. Presidenttiehdokas Chamorron kampanjoissa rauhan ja Nicaraguan kansan sovinnon teemoilla, osa UNO:n jäsenistä kampanjoi sandinisteista eroon pääsemisen teemalla. Talouden kohdalla UNO:n sisällä vallitsi yhteisymmärrys siitä, että heidän voittaessaan maan taloustilanne paranee. UNO oli koalitiiona hajanainen ja lisäksi sillä oli heikko organisaatio ja vaikka Yhdysvallat tukivat Chamorron

kampanjaa useilla miljoonilla dollareilla, ei UNO:n ja sen presidenttiehdokkaan Violeta Barrios de Chamorron voittoon uskottu. Toisin kuitenkin kävi. Kaikkien hämmästykseksi Chamorro voitti vaalit 54.1 prosentin äänimäärällään, Sandinistien presidenttiehdokkaan Daniel Ortegana saadessa 41 prosenttia äänistä.

FSNL:llä oli nyt kaksi kuukautta aikaa olla vallassa ennen Chamorron valtaanastumista. Tämän ajan FSLN käytti uuden poliittisen tarkoituksen etsimiseen sekä omien päämääriensä ja myös etujensa turvaamiseen tulevaisuudessakin. Sandinisteilla oli Closen mukaan monet tärkeät toimintatavat jääneet ilman oikeaa laillista perustaa. Kahden kuukauden aikana tilannetta korjattiin ja sandinistit säätivät lakeja, joissa heidän päämääriään ja oikeuksiaan kunnioitettaisiin. Uusien lakien joukossa oli esimerkiksi laki armahtamisesta, jonka mukaan kaikki, jotka olivat tehneet rikoksia julkista järjestystä ja valtion sisäistä tai ulkoista turvallisuutta vastaan saivat täyden armahduksen ilman mitään ehtoja. Laki käsitti sekä Sandinisti-että vastarintataistelijat. Lakeja säädettiin myös suojaamaan työntekijöiden oikeuksia. (Close 1999, 48-50)

Eniten myöhemmin vaikeuksia aiheutti kuitenkin Sandistien säätämät omaisuuslait. Ne antoivat kaikille, myös organisaatioille täyden laillisen oikeuden omaisuuteen, jonka valtio oli heille sandinistien hallintakaudella antanut. Tämä aiheutti myöhemmin vaikeuksia sandinistivaltion takavarikoimien maiden entisten omistajien vaatiessa omistuksiaan takaisin uudelta hallinnolta. Vielä vaikeammaksi asian teki se, että viimeisten kahden kuukauden aikana Sandinistihallinto palkitsi kannattajiaan lahjoittamalla heille takavarikoitua ja pakkolunastettua omaisuutta. Merrillin mukaan lahjoituksina oli esimerkiksi taloja, maatiloja, yrityksiä, autoja, rekkoja ja paljon muuta. Kolme viikkoa ennen vallan vaihtoa myös Sandinistijohtajasta Daniel Ortegasta ja hänen läheisistä tuttavistaan tuli Nicaraguan keskuspankin (Banco Central de Nicaragua) omistajia 24 miljoonalla Yhdysvaltain dollarilla. (Merrill 1994, 0094). Tätä omaisuuden jakoa alettiin kutsua Piñataksi lasten pelin mukaan, jossa lapset yrittävät silmät sidottuina saada karkeilla täytetyn paperinuken rikki. Sandinistien viime metreillä läpiviemät omaisuuteen liittyvät lait estivät Piñatassa jaetun omaisuuden takaisinoton.

Sandinistien puolueen FSNL:n oli häviönsä myötä löydettävä myös uusi poliittinen tarkoitus itselleen. Kaksi päivää vaalitappionsa jälkeen 27. helmikuuta Sandinistien johtaja Daniel Ortega alkoi hahmottaa FSNL:n tulevaa poliittista kuvaa hallitseminen alapuolelta-puheessaan. Puheessaan Ortega viittasi siihen, että FSNL:stä tulee aktiivinen oppositio-puolue. Tähän FSNL:llä oli myös hyvät mahdollisuudet sillä huolimatta häviöstään presidenttinvaaleissa FSNL pysyi presidentinvaalien kanssa yhtäaikaisesti pidettävissä lakia säätävän elimen vaaleissa 41

prosentin äänimäärällään Nicaraguan suurimpana puolueena. Lakia säättävästä elimestä FSNL sai 38 paikkaa yhdeksästäkymmenestä paikasta ja lisäksi Daniel Ortega sai paikan, koska Nicaraguan lakien mukaan jokainen presidentinvaalissa hävinnyt kandidaatti, joka ylittää tietyn prosenttimäärän annetuista äänistä saa paikan lakia säättävästä elimestä. Perustuslain muutoksiin Nicaraguassa tarvitaan 60 prosentin äänimäärä, joten FSNL:llä jäi mahdollisuus estää perustuslain muutokset äänestämällä niitä vastaan, asia joka mahdollisti myös Sandinistien kahden viimeisen kuukauden aikana päättämien lakien voimassapysymisen. FSNL oli myös vuoden 1990 helmikuussa yhtenäinen poliittinen voima, toisin kuin UNO, jonka sisältä löytyi monia eriäviä mielipiteitä. Ei siis ihme, että FSNL pystyi muodostamaan itsestään voimakkaan oppositio-puolueen. Closen mukaan FSNL:n poliittiseksi tarkoitukseksi oppositiossa tuli uudelleenjakavien ohjelmien ja tasa-arvoisten toimintaperiaatteidensa puolustaminen (Close 1999, 42).

Nicaraguaan ei ollut kehittynyt menettelytapoja vallanvaihtoon, vaihtuihan hallitseva puolue nyt ensi kertaa Nicaraguan historiassa vaalien kautta. Vaalien jälkeisen kahden kuukauden aikana ennen uuden presidentin valtaannousua oli siis myös suunniteltava vallanvaihtomekanismit. Close katsoo, että vallanvaihtoon liittyvissä neuvotteluissa FSNL oli vahvoilla. FSNL:llä oli selvä johtamisjärjestys ja se oli pystynyt nopeasti häviämiensä vaalien jälkeen asettamaan itselleen uudet päämäärät, omien tavoitteidensa ja kannattajiensa suojelemisen. UNO:n asema oli heikompi. Sen johtajat eivät tunteneet, usein monien ulkomailla vietettyjen vuosien takia Sandinistihallinnon toimintamuotoja, lisäksi UNO oli sisäisesti jakaantunut, toisten kannattaessa keskustelua Sandinistien kanssa ja toisten halutessa syrjäyttää Sandinistit täysin. Chamorron kannattaessa keskustelua Sandinistien kanssa UNO:n kovan linjan anti-sandinistinen siipi jätettiin vallanvaihtokeskustelujen ulkopuolelle. Näin vallanvaihtoon liittyvistä sopimuksista ei ollut päättämässä Nicaraguan koko poliittinen eliitti vaan noin kolme neljäsosaa siitä. (Close 1999, 45-47.)

Vallanvaihtoon liittyvästä sopimuksesta käy ilmi kummallekin neuvotteluosapuolelle, Sandinisteille ja UNO:lle- tai pikemminkin Chamorrolle ja hänen linjansa kannattajille- tärkeät asiat. Chamorron linjan kannattajat yrittivät varmistaa ylipäätään vallanvaihdon ja mieluiten rauhallisesti tapahtuvana, jonka takia se oli valmis moniin myönnytyksiin. Sandinistien neuvotteluvoima onkin selvästi nähtävissä vallanvaihtosopimuksessa, sopimuksen tärkeimpien kohtien käsitellessä Contrien aseistariisumista, armeijan loukkaamattomuuden ja ammattimaisuuden varmistamista, sandinistihallinnon jakamaan omaisuuteen liittyvien ongelmien ratkaisemista ja julkisen sektorin työntekijöiden suojelemista erottamisilta poliittisen

vallanvaihdon takia. Sopimuksesta käy ilmi sandinistien omien kannattajiensa suojeleminen, mistä oli tullut Sandinistien yksi päämäärä heti heidän hävitessä vaalit. Sopimus suojelei omaisuutta, jonka sandinistihallinto oli lahjoittanut kannattajilleen, samoin se suojelei julkisella sektorilla olevia sandistityöntekijöitä. Armeijan loukkaamattomuus suojelei myös Sandinisteja, sillä vallanvaihtoon liittyvissä keskusteluissa sovittiin, että armeijan johtoon tulisi Humberto Ortega, väistyvän presidentin, Daniel Ortegan veli. Armeija jäi siis Sandinistien valtaan ja myös sen vallankäytön välineeksi. Vallanvaihdon jälkeenkin Sandinisteille jäi siis erittäin vahva asema Nicaraguan poliittisessa elämässä. Tämä ei ollut kaikille mieleen. Sen lisäksi, että UNO:n anti-sandinistinen siipi vastusti neuvoteltuja sopimuksia, myös Yhdysvallat suhtautuivat sandinisteille jäävään vahvaan asemaan Nicaraguassa erittäin epäluuloisesti. Chamorron hallinto onnistui siinä, mitä se halusi, rauhallisen valtaannousun, mutta samalla se oli neuvotellulla vallanvaihtosopimuksella luonut perustaa tulevaisuuden vaikeuksille.

Chamorron nousu valtaan muutti Nicaraguan poliittisen suuntauksen lisäksi myös talouden suuntaa. Keskusjohtoisesta taloudesta alettiin kulkea kohti kansainvälisen mallin mukaista markkinataloutta. Taloutta alettiin nopeasti sopeuttaa kansainväliseen systeemiin sopivaksi. Vallanvaihto Nicaraguassa osui lähelle Washingtonin konsensuksen syntyäaikoja ja kylmän sodan väistymisen myötä myös Washingtonin konsensuksen mukaisen vapaan markkinatalouden idean nousukautta. Monet Nicaraguan toimenpiteiden muutokset olivatkin Washingtonin konsensuksen mukaisia.

6.4. Washingtonin konsensuksen seuraaminen Nicaraguassa

Budjettialijäämät

Williamson pitää budjettialijäämiä ensisijaisena lähteenä valtion makrotaloudelliseen sekasortoon inflaation, maksujen vajeen ja pääoman maastalähdön kautta (Williamson 1990, 10). Nicaraguassa budjettialijäämät olivat suuret niin Somozan loppuvuosina kasvaneiden levottomuuksien kuin myös sandinistien hallituskauden loppuaikoina sotaan menevien kulujen takia. Merrillin mukaan Chamorron noustessa valtaan Nicaraguan kuukausittainen budjettialijäämä oli 30 miljoonaa Yhdysvaltain dollaria kuukaudessa. Nopeasti Chamorron valtaantulon jälkeen budjettialijäämä putosi kuitenkin kahdeksaan miljoonaan yhdysvaltain dollariin kuukaudessa. Parannus oli kuitenkin vain väliaikaista, sillä Nicaraguan hallitus yritti vähentää julkisen sektorin ja armeijan työntekijöitä tarjoamalla heille "kultaisen

kädenpuristuksen” eli maksamalla heille eläkkeelle jäämisestä. Tämä järjestely koski myös entisiä vastavallankumouksellisia, Contria. (Merrill 1994, 0058.) Vuonna 1990 Nicaraguan budjettialijäämä kasvoikin 5.1 prosentista bruttokansantuotteesta 14.3 prosenttiin (Close 1999, 129).

Nicaraguan budjettialijäämiin 1990-luvun alkupuolella vaikutti monet asiat. Kun Chamorro tuli Nicaraguan presidentiksi Nicaragua oli Keski-Amerikan velkaisin valtio. Sen ulkomaisen velan suuruudeksi arvioitiin 10.6 miljardia yhdysvaltain dollaria. Tästä summasta Nicaragua oli velkaa 4 miljardia dollaria Neuvostoliitolle ja 6-8 miljardia dollaria länsimaiden valtioille ja kansainvälisille liikepankeille. Somozan aikaisia maksamattomia velkoja oli 1990 noin 350 miljoonaa dollaria. Somozan aikaisia velkoja velkoivat lähinnä kansainväliset rahoitusinstituutiot mukaan lukien IMF, Maailmanpankki ja IDB (Inter-American Development Bank). (Merrill 1994, 0061.) Oxfamin mukaan rästiin jääneitä velkoja, sandinistien ja Somozan aikaisia oli kokonaisvelan määrästä 40% (Oxfam 1998). Rahaa uudelta hallinnolta meni huomattavasti velkojen maksuun, mutta myös sodan vahinkojen korjaaminen ja julkisen sektorin ja armeijan pienentäminen vei varoja. Nicaragua odotti saavansa Chamorron valtaan nousun jälkeen paljon enemmän ulkomaista apua kuin se todellisuudessa sai. Apua toki tuli, mutta kun sandinistit olivat hävinneet Nicaraguassa, Keski-Amerikan muissakin valtioissa oli saavutettu haluttuja tuloksia, kuten Panamassa, jonka voimahahmo Manuel Antonio Noriega oli saatu Yhdysvaltoihin telkien taakse ja kun kylmä sotakin oli ohi niin kiinnostus Nicaraguaa, samoin kuin muutakin Keski-Amerikkaa kohtaan laski, Keski-Amerikka kokonaisuudessaan ei enää näytellyt suurta osaa Yhdysvaltojen ulkomaanpolitiikassa. Closen mukaan Nicaragua sai vuosien 1990-1995 välillä ulkomaista taloudellista apua 3.2 miljardin Yhdysvaltain dollarin verran, joista tosin 80 prosenttia meni velkojen hoitoon. Nicaragua olikin riippuvainen ulkomaiden taloudellisesta avusta. Sandinistien vahva asema Nicaraguassa sai Yhdysvallat lisäksi varpailleen ja vuonna 1992 Yhdysvaltojen lupaama 104 miljoonan dollarin apu ei tullut perille, myöskin vuonna 1994 Yhdysvallat epäivät avunannon. (Close 1999, 135.)

Nicaraguan inflaatio vuonna 1990 oli 13 000 prosenttia, mikä osaltaan aiheutti makrotaloudellista sekasortoa. Inflaatio saatiin kuitenkin hallintaan, kun Nicaraguan rahayksikköä cordobaa devalvoitiin 400 prosenttia ja samanaikaisesti osaa devalvaation aiheuttamasta shokista pehmennettiin sosiaalisilla toimenpiteillä, mikä ehkäisi lakkojen syntymistä. Vuoden 1991 keskivaiheilla Nicaraguan inflaatio kuukaudessa oli laskenut alle yhden prosentin. (Close 1999, 128-130.)

Vuonna 1991 23. syyskuuta IMF myönsi Nicaragualle 17 030 000 dollarin Stand-by lainan (Nicaragua: Transaction with the Fund, Disbursement and Repayments Detail from January 01, 1991 To December 31, 1991). IMF:n Stand-by-lainat ovat tarkoitettu lyhyen aikavälin maksutasapainon ongelmiin (What Is the International Monetary Fund? 2001). Ehtona IMF:n lainalle oli budjetin alijäämien estämiseksi Suomen ulkoministeriön neuvonantajan Gisela Blumenthalin mukaan esimerkiksi inflaatiokontrolli ja julkisen sektorin pienentäminen (Blumenthal 1995, 3). Closen mukaan IMF:n myöntäessä lainan Nicaragualle myös muut suuret multilateraaliset lainaajat, Maailmanpankki ja Amerikan valtioiden välinen kehityspankki (IADB) alkoivat järjestää Nicaragualle lainoja (Close 1999, 130). IMF:n myöntämä laina antoi Nicaragualle uskottavuutta muiden multilateraalisten lainaajien silmissä, valitettavasti se ei sitä tehnyt myös sijoittajien silmissä. Nicaraguan talous ei lähtenyt kasvuun kuin vasta Chamorron kauden loppupuolella. Talouskasvun puuttuessa myöskään Nicaraguan rahavarannot eivät päässeet kasvamaan, joten ainoa keino saada budjetin alijäämät kuriin oli vähentää kuluja.

Seuraavan lainan IMF myönsi Nicaragualle tammikuun 1. 1994. Laina oli 20 020 000 suuruinen tehostettu rakenteellisen sopeutumisen edistämislaina (ESAF), lainan nimi on muutettu vuonna 1999 köyhyyden vähentämis- ja kasvun edistämislainaksi (PRGF) (Nicaragua: Transaction with the Fund, Disbursement and Repayments Detail from January 01, 1994 To December 31, 1994). Köyhyyden vähentämis- ja kasvun edistämislaina on matalakorkoinen laina, jonka tarkoitus on auttaa köyhimpiä jäsenmaita pitkällisissä maksutasapainon ongelmissa (What Is the International Monetary Fund? 2001). Blumenthalin mukaan Nicaraguan tuli lainan ehtona noudattaa tiukkaa ja selvästi kerrottua polkua, jonka noudattamista IMF:n oli tarkoitus valvoa aina 1997-luvun puoliväliin asti. Lainan ehtojen tiukkuudesta kertoo esimerkiksi se, että Nicaraguan hallinnon tuli hyväksyttää julkiset investointiprojektit Maailmanpankilla ennen kuin ne voitiin liittää budjettiin. (Blumenthal 1995, 3.) Closen mukaan Nicaragua ei pystynyt täyttämään IMF:n vaatimuksia ja lokakuussa 1996 IMF lopetti jäljellä olevan lainan maksamisen (Close 1999, 132).

Nicaragua on yksi Latinalaisen Amerikan köyhimmistä valtioista, vain Haitin ja Guyanan ollessa vielä sitäkin köyhempiä. Nicaragua onkin ulkomaisesta avusta erittäin riippuvainen valtio. Ulkomaisen avun ja lainojen ajoittainen väheneminen saattaa Nicaraguan talouden entistä ahtaammalle, jolloin sen on vielä vaikeampi yletää vaatimuksiin, joita sille ulkomaisen avun ehtona asetetaan. Samalla kun Nicaragua tarvitsee lainoja, lainat ovat myös suuri syy sen budjettialijäämiin. Suuri osa Nicaraguan budjetista meneekin erittäin suuren ulkomaanvelan maksuun. Vuonna 1997 ulkomaanvelan maksuun meni yli puolet valtion tuloista (Oxfam 1998). Nicaragua onkin päässyt mukaan paljon velkaantuneiden köyhien maiden (HIPC) lainojen

helputusohjelmaan ja tavoitteena on, että vuonna 2007 lainanhoitoon menisi enää 9 prosenttia Nicaraguan valtion tuloista (IMF Press Release 2000). Ohjelmassa pysyminen vaatii kuitenkin tiukkaa budjettikuria ja myös muissa IMF:n ja Maailmanpankin vaatimuksissa pysymistä.

Ensisijaiset julkiset kustannukset

Budjetin alijäämää leikattaessa vaihtoehtoina on valtion tulojen lisääminen tai valtion kustannusten vähentäminen. Nicaraguan kohdalla vaihtoehtona on lähinnä ollut valtion kustannusten vähentäminen, joskin Nicaraguan rakenteellinen muutos on vienyt paljon julkisia varoja. Williamsonin Washingtonin konsensuksen toisen kohdan mukaan ennen kaikkea peruskoulutuksen, perusterveydenhuollon ja julkisen infrastruktuurin tulisi olla valtion varojen kohdentamisen ensisijaisia kohteita. Budjetin alijäämän korjaamiseen ennen kaikkea koulutuksen ja terveydenhuollon kulujen vähentäminen on kuitenkin Closen mukaan tavallista, koska ne ovat isoja, huonosti puolustettuja kokonaisuuksia eivätkä ne tuo välittömiä edellytyksiä talouden nousuun (Close 1999, 127).

Nicaraguassa terveydenhuolto on Oxfamin mukaan heikolla tasolla, lapsi ja äitiyskuolleisuus ovat korkeita, lähes kahdella viidesosalla nicaraguan kansalaisista ei ole pääsyä turvalliseen juomaveteen ja lähes kolme neljäsosaa kansalaisista ovat ilman sanitaatiopalveluita. (Oxfam, 1998). Koulu Nicaraguassa on pakollista ja kouluun ilmoittautuneiden määrä on Nicaraguassa suuri. Kuitenkin Oxfamin mukaan Nicaraguassa on alhaisin ala-asteen kokonaan käyneiden määrä Keski-Amerikassa ja yli kolmassaosalla köyhistä lapsista ei ole mahdollisuutta saada koulukirjoja käyttöönsä (Oxfam, 1998). Lapsia jää koulusta pois myös töiden takia. Vaikka lapsityövoimankäyttö Nicaraguassa on lailla kielletty, käytännössä köyhillä perheillä ei ole varaa pitää lapsiaan koulussa ja poissa töistä ansaitsemasta rahaa perheelle. Nicaraguassa yli puolet väestöstä elää köyhyysrajan alapuolella (Oxfam, 1998). Chamorron aikakaudella terveyteen ja koulutukseen käytetyt varat eivät nousseet, mutta eivät myöskään laskeneet.

Julkinen infrastruktuuri vie myös Nicaraguan valtion varoja. Sodan runteleman infrastruktuurin korjaaminen vie voimavaroja, hirmumyrsky Mitch aiheutti vuonna 1998 tuhoisaa jälkeä Nicaraguan infrastruktuuriin, tällöin Nicaragua tosin sai paljon apua vahinkojen korjaamiseen. Seuraavana vuonna rankkasateet veivät Nicaraguan infrastruktuuria mennessään, tällä kertaa syynä ei ollut kansainvälistä huomiota herättävä dramaattinen hirmumyrsky, joten myös kansainvälinen apu jäi vähäiseksi. Eri syistä aiheutuneiden tuhojen takia Nicaraguan voimavaroja

menee huomattavasti jo entisen infrastruktuurin ylläpitoon, joka tekee vaikeaksi Nicaraguan infrastruktuurin parantamisen ja laajentamisen myös syrjäisemmille seuduille, mikä taas heikentää syrjäisempien seutujen asemaa ja mahdollisuuksia alueensa kehittämiseen.

Washingtonin konsensuksessa mainittiin, että Washingtonissa löytyy yksimielisyys siitä, että valtion varoja ei pitäisi käyttää erilaisiin valtion tukiin. Näiden tukien antoa Nicaraguan hallitus onkin vähentänyt. Jo IMF:n vaatimissa lainan ehdoissa ja Yhdysvaltain lainojen ja avun ehdoissa vaaditaan valtion tukien vähentämistä.

Nicaragua on köyhä ja erittäin velkainen maa. Oxfamin mukaan asukasta kohti oleva velka Nicaraguassa on maailman korkein ja yksi korkeimmista suhteessa bruttokansantuotteeseen (Oxfam 1998, 2). Suuri osa julkisen sektorin varoista kuluukin velkojen hoitoon, joten liikkumatilaa muille menoerille jää hyvin vähän.

Verouudistus

Pian valtaanastumisensa jälkeen Chamorron hallitus julkisti verouudistuksen. Verouudistus piti Merrillin mukaan sisällään tullitariffien alentamisen, tuloveron alentamisen ja verojen maksamisen uudella rahalla, kulta cordoballa. Uudistus vähensi korkeimpia tullitariffeja 61 prosentista 20 prosenttiin ja tuloveron korkeimmaksi prosentiksi tuli 38.5 prosenttia, johon se putosi 60 prosentista. (Merrill 1994, 0057.) Verouudistuksen tarkoituksena oli saada enemmän veroja kerätyksi. Entisten korkeiden, veronkiertoon ja maksamatta jättämiseen houkuttelevat veroprosentit yritettiin saada matalammalle veronmaksuun houkuttelevammalle tasolle. Verojen kerääminen saattoikin lisääntyä, mutta verotulot putosivat vuoden 1989 bruttokansantuotteen 23.5 prosentista 15 prosenttiin vuonna 1990 (Merrill 1994, 0057).

Rohkaistakseen investointiin Chamorron hallitus poisti kahden prosentin vientiveron kahvista ja puuvillasta ja nosti yleistä liikevaihtoveroa 10 prosentista 15 prosenttiin. Hallitus myös antoi verokannusteita ei-traditionaalisten tuotteiden vientiin. (Merrill 1994, 0057.) Tuonnin kohdalla Nicaragua pitää suhteellisen korkeita tulleja. Yhdysvaltojen Managuan suurlähetystön arvion mukaan monet kulutustuontitavarat kohtaavatkin kokonaisuudessaan 30-59 prosentin tuontiveron (U.S. Embassy Managua 1997).

Nicaraguan verouudistuksella lähestyttiin Washingtonin konsensuksen ohjeita, jonka mukaan veropohjan piti olla laaja ja peittävä ja marginaaliveron vaatimaton. Tämä ei kuitenkaan

Nicaraguan kohdalla ulottunut tuontiin asti. Vaikka Nicaragua ei virallisesti enää suosikaan tuontia korvaava teollisuutta niin tuontiin kohdistuvat tullit suojaavat antavat Nicaraguan teollisuudelle suojaa. WTO:n jäsenenä Nicaragua on kuitenkin sitoutunut vähentämään myös tuontiin kohdistuvia tulleja.

Korkokanta

TradePoetin mukaan, joka on STAT-USA:n, Yhdysvaltain kauppaministeriön internetpalvelun virallinen tiedonjakaja, Nicaraguassa korot määrittelee markkinat (TradePoet 1999). Tämä on myös Washingtonin konsensuksessa oikeana pidetty tapa korkojen määrittelemiseksi. Tämän lisäksi Washingtonin konsensuksessa määriteltiin, että koron tulee olla positiivinen, mutta vaatimaton. Nicaragua täyttää näistä toisen kohdan, korko on positiivinen. Vaatimattomana korkoja sen sijaan ei voi pitää. Lyhyen aikavälin korot ovat TradePoetin mukaan noin 16-25 prosenttia ja pitkän aikavälin korot noin 14-20 prosenttia. Pitkän aikavälin lainoja on kuitenkin hankala saada. (TradePoet, 1999.) Williamson katsoi, että kriisitilanteessa koron positiivisuuden ja vaatimattomuuden välillä joutuu tekemään kompromisseja. Vaikka Nicaraguan talous on vakautunut ja lähtenyt jopa nousuun niin budjettialijäämien, heikkojen instituutioiden, talouden yksipuolisuuden ja maailmanmarkkinahinnoista riippuvaisuuden sekä myös poliittisen epävakauden takia nicaraguan taloudella on jatkuva kriisin uhka.

Valuuttakurssi

Pysäyttääkseen inflaation Chamorron hallitus otti käyttöön uuden rahan, kulta cordoban vuoden 1990 puolivälissä. Uuden rahan käyttöönotto tapahtui vähitellen. Merrillin mukaan vaihtokurssi uuden ja vanhan rahan välille asetettiin siten, että yksi uusi kulta cordoba vastasi viittä miljoonaa vanhaa uutta cordobaa. Kun kulta cordobasta tuli 31. Huhtikuuta 1991 ainoa laillinen valuutta se kiinnitettiin Yhdysvaltain dollariin kurssiin, jossa yksi Yhdysvaltain dollari vastasi viittä kulta cordobaa. (Merrill 1994, 0055.) Uuden rahan käyttöönotossa oli ollut hankaluuksia kun inflaatio ei odotuksista huolimatta lähtenyt laskuun. Tämä ongelma oli kuitenkin ratkaistu siihen mennessä kun kulta cordobasta tuli ainoa laillinen valuutta ja sen kurssi verrattuna yhdysvaltain dollariin säilyikin samana vuoden 1992 loppuun asti. Heinäkuuhun 1993 mennessä vaihtokurssi oli muuttunut vain hiukan, yksi yhdysvaltain dollari vastasi 6.15 kulta cordobaa (Merrill 1993, 0055).

Vuoden 1993 tammikuusta Nicaraguan hallitus on asettanut päivittäin kulta cordoban kurssin dollariin nähden, laskien kurssia hitaassa tahdissa niin, että todellinen vaihtokurssi pysyy suhteellisen muuttumattomana. Washingtonin konsensuksen mukaan valuutanvaihtokurssissa tärkeää on, että se on yhdenmukainen makrotaloudellisten kohteiden kanssa. Kulta Cordoban päivittäinen asetus dollariin nähden on yksi tapa taata valuutan kilpailukyvykkyys ja yhdenmukaisuus makrotaloudellisten kohteiden kanssa. Vuoden 1999 lopulla 12.1 kulta cordobaa vastasi yhtä yhdysvaltain dollaria. Nicaraguan hallitus poisti myös kaikki tärkeät rajoitukset valuutanvaihtosysteemistä vuonna 1996. (U.S. Embassy Managua 1997.) Tämä oli yksi askel kohti ulospäinsuuntautumista, jonka Washingtonin konsensuksen mukaan oli välttämätöntä Latinalaisen Amerikan elpymisen kannalta.

Kauppapolitiikka

Chamorrón hallituksen astuessa ohjaksiin Nicaraguassa, Yhdysvaltojen Nicaraguahan kohdistetun kauppasaarron purkautumisen, kommunismin kaatumisen ja sen myötä Kuuban talouden romahtamisen seurauksena Nicaraguan kauppapolitiikka koki muutoksen. Vienti ja tuonti Yhdysvaltojen kanssa nousi heti huomattavasti. Myös kaupan esteitä alettiin purkaa ja kauppaa vapauttaa, mikä Blumethalin mukaan oli myös yhtenä IMF:n ehtona sen myöntäessä Nicaragualle lainan vuonna 1991 (Blumenthal 1995, 3).

Nicaragua on helpottanut vientiä verohelpotuksin, tuonnin verotus on vielä korkea, mutta tuontilupa tarvitaan enää sokerille, ampuma-aseille ja räjähteille. Nicaragua on jonkin verran vapauttanut tuontiaan, mikä on Washingtonin konsensuksen mukaan yksi ulospäinsuuntautuneen kaupan tärkeä elementti kilpailukykyisen valuuttakurssin lisäksi.

Yksi syy köyhän maan vapauttaa kauppapolitiikkaansa oli Washingtonin konsensuksen mukaan se, että näin valtio saisi kilpailukykyiseen hintaan tuotantovälineitä ja uutta tekniikkaa, mikä mahdollistaisi vientituotteiden kehittämisen ja kilpailukykyisemmäksi tekemisen. Nicaraguassa uusi kauppapolitiikka ei ole kuitenkaan vaikuttanut juurikaan viennin ja tuonnin sisältöön. Nicaragua vie edelleen pääasiassa maataloustuotteita, joilla maailmanmarkkinoilla on kova kilpailu ja joiden maailmanmarkkinahinta on vaikeasti ennustettavissa ja saattaa vaihdella paljon ja nopeasti. Nicaragua ei ole siis pystynyt kehittämään vientiään kaupan avautumisen myötä. Lisäksi kaupan avautumisen myötä kulutustavaroiden ja koneiden tuonti on noussut maataloustuotteiden vientiä nopeammin. Tuonti Nicaraguaan koostuu lähinnä raakaöljystä, kulutustavaroista ja koneista.

Suorat ulkomaiset investoinnit

Ulkomaisten investointien rajoittamista pidettiin Williamsonin Washingtonin konsensuksessa huonona politiikkana. Nicaragua onkin poistanut rajoituksia ulkomaisilta investoijilta vuodesta 1991 alkaen. Ulkomaisilla investoijilla on TradePortin mukaan oikeus lähettää maasta pois 100 prosenttia voitoistaan virallisten valuuttamarkkinoiden kautta ja kolme vuotta ensimmäisen investoinnin jälkeen kotiuttaa alkuperäinen pääoma. Yrityksen ulkomainen omistus kaikilla talouden sektoreilla saa nousta 100 prosenttiin. Nicaraguassa ei ole hankalia viisumi, asuinpaikka tai työlupavaatimuksia jotka haittaisivat ulkomaista investointia. (TradePort 1999.)

TradePortin arvioiden mukaan ulkomaiset investoinnit Nicaraguaan kasvoivat vuosien 1993 ja 1996 välillä 386 prosenttia (TradePort 1999). Nousu johtunee pitkälti investointien vähydestä ennen vuotta 1993. Suurimpia ulkomaisia investoijia olivat esimerkiksi Esso Standard Oil, Texaco Caribbean, Pepsi Cola ja Hotel Intercontinental (TradePort 1999).

Nicaragua on hyvä kohde investoijille, jotka tarvitsevat kouluttamatonta työvoimaa. Nicaraguan työttömyysaste on korkea ja alityöllistettyjä on paljon, työvoimaa siis riittää. Lisäksi Nicaragualaisten työntekijöiden keskipalkka on Keski-Amerikan pienimpiä, noin 300 dollaria kuukaudessa. Saastepäästöjen kontrollointia ei Nicaraguassa juuri ole, mikä ei Nicaragualle varmastikaan ole hyvä pidemmän päälle, mutta mikä usein vähentää ulkomaisten sijoittajien kustannuksia. Investoijien kannalta huonoina puolina Nicaraguassa voidaan pitää huonoa infrastruktuuria, ennen kaikkea tiet ovat huonoja siellä missä niitä on ja lastausatamia on niukasti. Myös väkivalta, ennen kaikkea Nicaraguan keskiosassa pohjoisessa ja Nicaraguan poliittinen kuohunta ovat uhkana investoijille. Lisäksi Nicaraguassa on Sandinistien perintönä vahvoja ammattiyhdistysliikkeitä, joilla on kokemusta lakkojen järjestämisestä. Nicaraguaan investoijien tulee olla myös tarkkoina ostamansa omaisuuden omistusoikeudesta.

Washingtonin konsensuksessa oletettiin, että ulkomaisten investointien avulla maahan tulee pääomaa ja tietoa ja taitoa tavaroiden tuottamiseen kotimarkkinoille. Investointien oletettiin myös myötävaikuttavan uusien vientitartikkeleiden menestymiseen. Nicaraguan talouden rakenne on kuitenkin pysynyt suhteellisen samankaltaisena kuin se oli ennen ulkomaisten investointien rajoitusten vähentämistä.

Yksityistäminen

Suurin osa Nicaraguan valtion omistuksessa olevista yrityksistä oli Somozan tai hänen lähipiirinsä omistuksessa olleita yrityksiä. Yrityksiä oli tullut sandinistiajalla jonkin verran valtion omistukseen myös valtion ottaessa haltuunsa maita, joiden omistajat olivat lähteneet maasta tai maita, joita he olivat ottaneet Contrilta. Myös sandinistihallinnon aikana valtio perusti uusia yrityksiä. Chamorron tullessa valtaan näitä yrityksiä alettiin yksityistämään.

Vuonna 1990 valtion 351 yritystä tuotiin Closen mukaan yhden yrityksen, Corporaciones Nacionales del Sector Publicon alaisuuteen, jonka tarkoituksena oli lopulta yksityistää yritykset. Valtion 351 yritystä käsitti kaikki valtion omistamat yritykset lukuun ottamatta energia- ja puhelinyhtiötä sekä vesilaitosta. (Close 1999, 133.) Yritykset yksityistettiin joko myymällä, luovuttamalla tai lopettamalla toiminta (Merrill 1994, 0052). Valtion yritysten työntekijöillä oli mahdollisuus neuvotella omistuksesta. Maaseudulla sijaitsevan omaisuuden työntekijät saattoivat saada kokonaan haltuunsa kun taas kaupungissa työntekijöiden osuus omaisuudesta saattoi nousta 25 prosenttiin. Vuoteen 1997 mennessä kaikki Corporaciones Nacionales del Sector Publicon alaisuudessa olleet 351 valtion yritystä oli yksityistetty.

Myös IMF:n myöntämään lainaan vuonna 1991 kuului Blumenthalin mukaan ehtona valtion omistamien yritysten yksityistäminen (Blumenthal 1995, 3). Vuonna 1994 IMF:n myöntäessä Nicaragualle uuden lainan se kohdisti huomionsa myös Nicaraguan vesilaitokseen ja energia- ja puhelinyhtiöön vaatien Maailmanpankin kanssa myös niiden yksityistämistä.

Washingtonin konsensuksessa yksityistäminen katsotaan tärkeäksi, koska yksityisen teollisuuden uskotaan olevan tehokkaampaa kuin julkisessa omistuksessa olevan teollisuuden. Nicaraguan julkisen sektorin omistavat yritykset olivat suurimmaksi osaksi tehottomia ja huonosti hoidettuja ja osa teollisuuden käyttämistä koneista oli kulunut korjauskelvottomaan kuntoon, joten suurimmaksi osaksi yritysten yksityistäminen talouden käyntiin lähtemiseksi oli lähes välttämätöntä.

Sääntelyn poistaminen

Sääntelyn poistamisella on Washingtonin konsensuksen mielestä kilpailua edistävä vaikutus. Nicaragua oli sandinistikaudella ollut keskusjohtoinen talous ja Chamorron noustua valtaan siitä oli tarkoitus tehdä markkinatalous. Tähän päästäkseen Nicaraguan uusi hallitus alkoi Chamorron

johdolla purkaa valtion kontrollia ja säännöstelyä heti valtaan päästyään. Myös IMF:n vuoden 1991 lainaehdoissa oli Blumenthalin mukaan kohta julkisen sektorin pienentämisestä (Blumenthal 1995, 3). Tämän kohdan täytäntöönpano on aiheuttanut väistämättä myös valtion kontrollin vähenemistä.

Sääntelyn väheneminen antaa paremmat edellytykset yrityksille toimia, mutta samalla se tuo mukanaan ongelmia. Yritykset harvoin ottavat vastuuta ympäristöstään, jos se ei niitä hyödytä tai jos kukaan ei siihen pakota. Sääntelyn väheneminen onkin aiheuttanut ongelmia Nicaraguan köyhän väestönosan keskuudessa. Oxfamin mukaan alityöllisyys Nicaraguassa on noussut ja samalla keskimääräisen palkan ostovoima on vähentynyt. Säännöstelyn poistamisella on ollut negatiivisia vaikutuksia myös Nicaraguan luonnonvaroihin. (Oxfam 1998, 5.) Williamson huomasi myöhemmin, että hänen muotoilemansa Washingtonin konsensus ei ottanut huomioon kontrollin tarvetta sääntelyn poistamisen yhteydessä.

Omistusoikeus

Omistusoikeudet ovat olleet sandinistikauden jälkeen yksi vaikeimpia ja polttavampia poliittisia kysymyksiä Nicaraguassa. Vaikeuksien juuret löytyvät sandinistikaudelta. Sandinistit säätivät Closen mukaan valtakautensa alussa vuonna 1979 asetuksen, jonka mukaan se sai ottaa hallintaansa Somozan ja hänen lähipiirinsä omaisuuden. Vielä samana vuonna asetusta laajennettiin koskemaan myös Somozan kannattajien omaisuutta. Vuonna 1981 sandinistit säätivät agraarilain, jonka puitteissa hallitus sai ottaa haltuunsa hylätyt maatilat tai maatilat, jotka eivät täysin hyödynnä aluettaan. Myös kaupunkialueille säädettiin lakeja, joiden mukaan valtio voi ottaa haltuunsa kaupunkien käyttämättömät maat ja vapaat tontit. Somozan omaisuuden haltuun ottoa kannatettiin Nicaraguassa yleisesti, muiden haltuun ottojen kohdalla mielipiteet jakautuivat. (Close 1999, 162.)

Chamorrón hallituksen noustessa valtaan siltä odotettiin sandinistihallinnon haltuunottaman omaisuuden palauttamista entisille omistajilleen. Tämä ei kuitenkaan ollut yksinkertainen asia, sillä haltuunotetuilla mailla ja haltuunotetuissa asunnoissa asui noin 170 000 yleensä Nicaraguan köyhään väestönosaan kuuluvaa perhettä. Chamorrón hallitus ja myös Nicaraguan lakia säätävä elin yrittivät yhdessä, mutta suurimmaksi osaksi erikseen löytää ratkaisua ongelmaan. Erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja esitettiin, mutta kompromissia oli vaikea löytää jonkun ryhmän aina vastustaessa ehdotusta. Ratkaisua etsittäessä tunteet kuumenivat, presidentti joutui käyttämään veto-oikeuttaan ja FSNL:n edustajat marssivat parikin kertaa ulos kun ratkaisuvaihtoehtoista

yritettiin äänestää. Ratkaisumalleista ja niiden käytäntöönpanon lainmukaisuudesta kiisteltiin Nicaraguan korkeimmassa oikeudessa. Haltuun otetuilla mailla asuvat perheet eivät luottaneet hallituksen toimiin ja ne, jotka vaativat maitaan takaisin halusivat ne heti takaisin tai vaihtoehtoisesti avokätisen rahallisen korvauksen hallitukselta, mikä köyhälle valtiolle oli vaikeata järjestää. Tässä tilanteessa alkoi esiintyä myös väkivaltaisia kahakoita.

Myös Yhdysvallat, ennen kaikkea pohjois-carolinalainen, Yhdysvaltain kongressin republikaanijäsen Jesse Helms otti Closen mukaan kantaa sandinistien haltuun ottaman omaisuuden palauttamisesta. Helms otti yhdysvaltalaisen haltuun otetun omaisuuden palauttimisen omaksi asiakseen kun hän huomasi, että sandinistit pysyivät mukana Nicaraguan julkisessa elämässä. Hän sai yhdysvaltain kongressissa läpi lakiehdotuksen texasilaisen demokraatin Henry Gonzalesin kanssa, jonka mukaan Washington sekä pidättäytyy avun antamisesta että äänestää kansainvälisissä rahoitusinstituutioissa lainanantoa vastaan, jos kyseessä on valtio, joka on anastanut yhdysvaltojen kansalaisten omaisuutta. Laki on siitä erikoinen, että se koskee myös niitä yhdysvaltain kansalaisia, jotka olivat nicaraguan kansalaisia sillä hetkellä kun heidän omaisuutensa otettiin haltuun, mutta jotka ovat sittemmin saaneet yhdysvaltain kansalaisuuden. Nicaraguan tapauksessa 69 prosenttia yhdysvaltalaisen omaisuuden haltuunotto tapauksista koski nimenomaan haltuunoton jälkeen yhdysvaltojen kansallisuuden saaneita henkilöitä. (Close 1999, 167.)

Lain tultua voimaan Nicaragua saikin vuonna 1995 aikaan ratkaisun omaisuusongelmaansa. Tässä sopimuksessa oli Closen mukaan tarkoitus suojella niitä, jotka omistivat pieniä taloja tai pieniä kaistaleita maata. Suurempia omistuksia sandinistihallinnolta saaneiden tuli maksaa täysi hinta omistuksistaan jos he aikoivat ne pitää. Niille, jotka eivät pystyneet saamaan omaisuuttaan takaisin nicaraguan hallituksen oli tarkoitus hyvittää tappioita telekommunikaatio yrityksen TELCORin myynnistä saatavilla tuloilla. (Close 1999, 168.) Tämäkään ratkaisu ei kuitenkaan osoittautunut kestäväksi ja kiista sandinistien haltuunottaman omaisuuden ympärillä jatkuu edelleen.

Ottaen huomioon Nicaraguan vaikeudet haltuun otetun omaisuuden suhteen on selvää, että aineellisen omaisuuden turvaaminen on Nicaraguassa ongelma. Myöskään aineettoman omaisuuden turvaaminen ei Nicaraguassa yllä kansainväliselle tasolle. TradePortin mukaan aineettoman omaisuuden turvaamisessa Nicaraguan lainsäädäntö on jäänyt jälkeen. Patenttien turvaaminen rajoittuu kymmeneen vuoteen. Tavaramerkkirikkomukset ovat ongelma, joskin niihin on syyllistynyt myös yhdysvaltalaiset Nicaraguassa toimivat yritykset. Nykyään yksityiset

henkilöt pystyvät rekisteröimään tavaramerkin ilman rajoitteita 15 vuodeksi kerrallaan pientä maksua vastaan. Kopio-oikeudet, joista säätävä laki on vuodelta 1904, ei suojaa esimerkiksi äänitteitä ja tietokoneohjelmia, joskin uusi laki on valmisteilla. (TradePort 1999.)

Omaisuuksien suojaamisen kohdalla, niin aineellisen kuin aineettomankin, Nicaragualla on vielä parantamista. Omaisuuteen liittyviä lakeja parannetaan ja päivitetään ajan tasalle koko ajan ja parannusta, joskin usein hidasta on myös tapahtunut. Toinen asia on kuitenkin se, miten köyhä, resursseiltaan hyvin rajallinen maa pystyy valvomaan, että sen lakeja todellisuudessa noudatetaan.

6.5. Nicaragua 1990-luvulla

Nicaraguan talouden uudistuksilla pyrittiin saamaan aikaan helpotusta Nicaraguan kaaottiseen taloudelliseen tilanteeseen. Nicaraguassa talous saatiinkin vakaammaksi inflaation laskiessa hyväksyttäviin rajoihin vuonna 1991. Budjettialijäämät tosin olivat vielä suuret. Nicaraguan talous ei kuitenkaan lähtenyt odotuksien mukaan kasvuun vaan GDP:n kasvu oli negatiivinen vuosina 1991-1993. Paljon odotettu talouden kasvu alkoi vasta vuonna 1994, jolloin GDP nousi 3,2 prosenttia. Nicaraguan vienti pysyy kuitenkin jatkuvasti tuontia pienempänä ja talouden kasvaessakin Nicaraguan budjetit ovat jääneet alijäämäisiksi. Nicaraguassa tapahtui sama kuin muuallakin uudistuksia tehneissä Latinalaisen Amerikan maissa, taloutta pystyttiin Washingtonin konsensuksen mukaisten ohjeiden avulla vakauttamaan, mutta talouskasvu antoi odotuttaa itseään. Myöskin Itä-Aasiassa jäi nopea siirtyminen takaisin talouskasvuun vain haaveeksi, kun siellä laitettiin käytäntöön Washingtonin konsensuksen mukaisia ohjeita vuoden 1997 kriisin seurauksena.

Nicaragualla lienee kuitenkin ollut enemmän ongelmia taloutensa uskottavaksi tekemisellä sijoittajien silmissä kuin useilla muilla Latinalaisen Amerikan tai Itä-Aasian mailla. Syinä tähän on esimerkiksi kohtuuttoman suurena pysynyt velkataakka ja poliittinen epävakaus, mitkä kummatkin vaikuttavat maan talouden uskottavuuteen ja sijoittajien kiinnostukseen. Poliittinen epävakaus saattaa johtaa huonoihin talouspoliittisiin päätöksiin, samoin kuin huonot talouspoliittiset päätökset saattavat johtaa poliittiseen epävakauteen. Nicaraguan talouspoliittiset päätökset, joita ohjasi pitkälti Yhdysvallat, IMF ja Maailmanpankki ja jotka kohdistuivat pitkälti ulkomaisiin vaateisiin eivät aina ottaneet huomioon Nicaraguan todellisuutta. Tiukka budjetti ja

julkisen sektorin pienentäminen johti työttömyyden ja alityöllisyyden lisääntymiseen. Nicaraguan työttömyys ja alityöttömyys onkin lainsäädännöllisen koordinaattorin Lisa Haugaardin mukaan yhteensä yli 50 prosenttia (Haugaard 1997).

Yksi syy Nicaraguan uuden politiikan heikkoon uskottavuuteen oli varmasti myö se, että nicaraguan järjestelmän muuttuessa sinne jäi huomattava määrä valtaa myös entisen järjestelmän edustajille, FSNL-puolueelle. Järjestelmän vaihtumisen jälkeenkin, ja vaikka FSNL oli järjestänyt demokraattiset vaalit ja hävinnytkin ne, Yhdysvallat jatkoivat vihamielistä suhtautumista FSNL-puolueeseen. FSNL:n jääminen kohtuullisen suureksi poliittiseksi vaikuttajaksi Nicaraguahan, osittain syystä, että Nicaraguan uusi poliittinen johto ei uskaltanut vastustaa liikaa tahoja, jolla oli armeijan kontrolli hallussaan, viilensi Nicaraguan ja Yhdysvaltojen suhteita. Yhdysvallat näytti suhtautumisensa FSNL:n ja sen kannattajiin, sandinisteihin myös avun kautta. Haugaardin mukaan Yhdysvaltain apu Nicaraguan kehitysohjelmiin kanavoitiin vain anti-sandinistisiin organisaatioihin. Yhdysvallat myös puuttuivat ex-Contriin kohdistuviin ihmisoikeusrikkomuksiin, mutta eivät välittäneet sandinisteihin kuuluvien maanviljelijöiden ja entisiin sotilaisiin kohdistuvista ihmisoikeusrikkomuksista. (Haugaard, 1997.)

Nicaraguan uuden järjestelmän myötä myös kaupan esteitä alettiin nopeasti purkamaan, mikä aiheutti usein myös ylitsepääsemättömiä vaikeuksia Nicaraguan pienelle ja keskisuurelle teollisuudelle, joka ei vielä ollut valmis kansainväliseen kilpailuun. Omistusoikeusasioissa Nicaragua oli usein täysin Yhdysvaltojen armoilla, mikä antoi käytännössä ylliotteen rikkaille entisille maanomistajille.

Ulkoapäin tulevien paineiden ja niiden aiheuttamien sisäisten ongelmien lisäksi Nicaragua kamppaili myös ongelmien kuten uuden hallinnon vakauttamisen, valtakiistojen, entisten Contrien kotiuttamisen, kansan yhtenäistämisen, sodan tuhojen korjaamisen ja luonnon aika ajoin aiheuttamien tuhojen korjaamisen kanssa. Tässä tilanteessa ei ole ihme, että Chamorron hallituksen alkuaikoina nähtiin lakkoja ja aseelliset yhteenotot alkoivat jälleen kiihtyä.

Nicaraguan muutettua poliittista suuntaansa vauraus maassa on vähitellen kasvanut. Tämä ei kuitenkaan ole tapahtunut tasaisesti, vaan rikkaiden ja köyhien välinen kuilu on kasvanut. Tämän lisäksi Nicaragua yhteiskunta on muutenkin jakautunut osiin. Atlantin rannikko on eristyksissä muusta Nicaraguasta välissä olevien vuorien lisäksi eri kielen, englannin ja erilaisen, pitkälti anglo-amerikkalaisuuteen perustuvan kulttuurinsa takia. Tämän lisäksi Nicaragua on jakautunut

selvästi alueisiin jotka kannattavat sandinisteja ja alueisiin, jotka eivät kannata. Tyynenmeren puoleinen Pohjois-Nicaraguan alue, suurimpina kaupunkeinaan Esteli, Matagalpa ja Leon ovat sandinistien kannattajien alueita. Nämä alueet ovat myös pahimmin sodan runteleimia alueita ja suurin osa aseellisista yhteenotoista tapahtuu tällä alueella. Sandinistien kannattamisesta kertovat suuret seinämaalaukset, joissa kuvataan Sandinoa tai sandinistien taistelua Nicaraguan vapauttamiseksi. Myös ihmisten ulko-ovista saattaa olla liimattuna Sandinoa esittävä tarra tekstillä Siempre Sandinista (aina sandinisti).

Maan eteläpuoliset osat taas ovat nykyisen hallinnon kannattajia, mistä alueelle on ollut hyötyä erityisesti Chamorron seuraajan Arnoldo Alemanin aikana. Alemanin politiikkaan kuului "omien" suosiminen, mikä näkyi siinä, että valtion tukia meni vain alueille, jotka kannattivat Alemania ja hänen puoluettaan, liberaalista allianssia. Pohjois-Nicaragua, joka olisi edelleen tarvinnut tukea sodan jälkien korjaamiseen ei sitä valtiolta saanut ja näin alue köyhtyi entisestään. Pohjois-Nicaragua tuskin houkuttaa myöskään ulkomaisia sijoittajia samassa määrin kuin vauraampi ja valtion tukema Etelä-Nicaragua. Myös Pohjoismaat ovat joutuneet vetäytymään aloittamastaan avustusprojektista Alemanin politiikan takia. Pohjoismaisena yhteistyönä Nicaraguua avustettiin rakentamalla asuntoja. Aleman ei kuitenkaan suostunut antamaan asuntoja muiden kuin oman puolueensa kannattajien käyttöön, jolloin pohjoismaat vetäytyivät hankkeesta. Aleman onkin harjoittanut erilaista politiikkaa kuin edeltäjänsä, Violeta de Chamorro, jonka kantavana ajatuksena, ainakin vaalikampanjassaan oli nicaraguan kansan yhtenäistäminen.

Nicaraguan vuoden 1990 vaalit ja sen kautta järjestelmän muuttuminen osuivat ajankohtaan, jolloin mielikuvat maailmassa olivat muuttumassa. Kylmä sota oli ohi ja uusi aikakausi oli alkamassa. Baltodano pitääkin Nicaraguan poliittista muutosta pitkälti ulkoisten tapahtumien tuotoksena, ei niinkään perustavaa laatua olevana muutoksena valtion ja yhteiskunnan välisissä suhteissa (Baltodano 1998, 24). Nicaraguan jo koloniaalisella kaudella muotoutunut yhteiskuntarakente ja sieltä asti periytyvä riippuvuus ulkovalloista asettaa rajoja poliittiseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen liikkumavaraan Nicaraguassa. International Development Research Centren Indicadores para el analisis y evaluacion de la gobernabilidad-projektin projektin johtaja Angel Saldomando mainitseekin Nicaraguan poliittisesta muutoksesta vuonna 1990, että Nicaraguan muutos oli koko historiallisen ajan muutos. Neuvostoliiton ja sen yhteiskuntajärjestyksen heiketessä myös sandinistit Nicaraguassa menetti hegemonista

asemaansa. Nicaraguan ongelmat eivät kuitenkaan ole sandinistihallinnon tai uuden maailmanjärjestyksen tulosta vaan ne lähtevät koko Nicaraguan historian alusta (Saldomando 1998, 56).

Kylmän sodan mentyä vihollinen ja sen mukanaan tuoma uhkan vaara oli poissa Latinalaisesta Amerikasta, mutta kuten Cottam mainitsee, mielikuva Latinalaisen Amerikan riippuvuudesta oli jäänyt jäljelle, Nicaraguan kohdalla riippuvuus Yhdysvalloista ei ollut vain mielikuva vaan totta. Yhdysvalloille jäi vihollisen mielikuvan haihduttuakin isoveljen oikeus ja velvollisuus opastaa Latinalaisen Amerikan maita kulkemaan kohti oikeata suuntaa. Tässä tilanteessa Nicaragualla ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin suunnata sodasta ja taloudellisesta kaaoksesta kärsivää maataan usein muiden määrittämällä tavalla kohti maailmassa ainoana varteenotettavana ideologiana olevaa markkinataloutta, ulkomaailmasta riippuvaisena valtiona siirtyminen kohti uudenlaista järjestelmää kun tapahtui usein Yhdysvaltojen ja kansainvälisten rahoituslaitosten ehtojen mukaisesti. Nämä ehdot noudattelivat usein Washingtonin konsensuksesta löytyviä toimenpideohjeita. Nicaraguan kääntyessä kohti markkinataloutta, Yhdysvallat oli vaikuttamassa, kansainvälisten rahoitusinstituutioiden kanssa myös muutoksen nopeuteen. Markkinatalouteen siirtymisen piti tapahtua nopeasti ja tehokkaasti. Sodan repimän, juuri vaihtuneen, vielä heikon poliittisen järjestelmän omaavan, erittäin köyhän ja veloissa olevan maan olosuhteisiin nähden vaatimus nopeasta siirtymisestä markkinatalouteen ja siihen liittyvistä toimista ja resurssien tarpeesta näyttää suhteettoman vaativalta. Haugaardin mukaan Nicaraguan rakenteellisen sopeutusohjelman vauhti ja laajuus olikin ideologisesti johdettu, eikä sopinut sodasta toipumassa olevalle valtiolle (Haugaard 1997). Washingtonin konsensuksen mukaisilla uudistuksilla pyrittiin vakauttamaan taloutta ja saada se kasvuun sekä kansainvälistämään ja yhteensovittamaan talouksia kansainväliseen järjestelmään sopiviksi. Nicaraguan kohdalla tämän haluttiin tapahtuvan nopeasti. Nicaraguan ongelmat löytyvät kuitenkin paljon taloutta ja sen rakennetta syvemältä, koloniaalisesta historiasta ja sen jälkeensä jättämästä yhteiskunnallisesta rakenteesta. Näihin perustaviin ongelmiin ulkoiset vaikuttajat eivät kuitenkaan puutu. Nicaraguan omaehtoista rakenteellista muuttumista estää usein juuri ulkoinen riippuvaisuus sekä rajalliset resurssit toteuttaa omaa poliittista linjaansa, mutta myöskin varsinkin eliitin haluttomuus muuttaa yhteiskunnallisia rakenteita.

7. IDEA, MATERIAALINEN KYVYKKYYS JA INSTITUUTIOT MAAILMASSA JA NICARAGUASSA

7.1. Ideat

Yhtenä maailmalle raamit antavana voimana Cox piti ideoita. Yhtenä ideana Cox piti mielikuvia yhteisestä sosiaalisesta järjestyksestä. Kylmän sodan aikana maailmassa vallitsi kaksi erilaista ylitse muiden olevaa mielikuvaa sosiaalisesta järjestyksestä, toinen oli yhdysvaltalainen järjestelmä ja toinen neuvostoliittolainen järjestelmä. Nämä erilaiset mielikuvat sosiaalisesta järjestyksestä ajautuivat toisen maailmansodan jälkeen nopeasti yhteentörmäykseen, aivan kuten Coxin mukaan erilaisille sosiaalisille järjestelmille saattaa käydä. Tämä yhteentörmäys ilmeni oletuksena, että Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton väliset sosiaaliset suhteet ovat vihamieliset. Tämä vihamielisyys näkyi luottamuksen puutteena näiden kahden valtion välillä, mikä johti asevarusteluun ja epäsuoriin yhteenottoihin omien rajojen ulkopuolella. Niin Vietnam, Nicaragua kuin monet muutkin valtiot saivat kokea näissä yhteenotoissa kylmän sodan kuumuuden omalla maaperällään.

Kylmän sodan loppuessa mielikuva vihollisesta haihtui ja yhdysvaltalaisen mallin mukainen järjestelmä nousi ainoaksi tosissaan otettavaksi yhteiseksi sosiaaliseksi järjestelmäksi. Mielikuva vihollisesta sai Yhdysvallat kylmän sodan aikana asettamaan turvallisuusnäkökohdat liberaalisen talouspolitiikan ja demokratian edistämisen edelle suhteissaan muihin maihin. Tämä näkyi niin Yhdysvaltojen antamina kaupallisina etuisuuksina ja pääomana kuin talouspakotteinakin sekä sotilaallisena ja poliittisena tukemisena tai yhteenottona. Vapaan talouden ajatukset ja sen mukaiset toiminnot, kuten tuotantolaitosten siirtäminen halvan työvoiman maihin ja pääomavirtojen kasvu lisääntyivät, mutta varsinainen vapaan talouden ajatusten läpimurto ajoittui kylmän sodan loppuun ja Neuvostoliiton hajoamiseen.

Kylmän sodan loppuminen muutti Yhdysvaltain ulkomaanpolitiikkaa, turvallisuuspolitiikka sai antaa tietä taloudelle ja sen mukaisen sosiaalisen järjestelmän levittämiselle. Todellisen vastavoiman puuttuessa kaikki maailman valtiot olivat potentiaalisia osallistujia vapaan markkinatalouden järjestelmään. Tosin kuten Sutherland mainitsee, köyhillä mailla ongelmana saattaa olla se, että niiltä puuttuu, ei niinkään halu vaan resurssit päästä mukaan järjestelmään (Sutherland 1998, 9).

Nicaragua on saanut kokea maailmassa vallitsevat ideat ja niiden muutokset moneen kertaan. Toisen maailmansodan jälkeen kylmän sodan kehittyessä, mutta vielä suhteellisen suljetun kauppapolitiikan aikana yhdysvalloille oli tärkeää maiden yhdysvaltalaismielisyys, ei niinkään kansainvälisen toimintamallin yhteneväisyys. Somozat tajusivat tilanteen ja pystyivät harjoittamaan omaa diktatuuriaan Nicaraguan sisällä, yrittäen samalla pitää mahdollisimmat hyvät välit Yhdysvaltoihin.

Sandinistit taas nousivat valtaan Nicaraguassa kylmän sodan kiihtyessä. Samoihin aikoihin Latinalainen Amerikka joutui velkakriisiin. Velkakriisin seurauksena kansainväliset rahoituslaitokset alkoivat laittaa kaikille velkakriisiin joutuneille maille samanlaisia ehtoja, mitkä noudattelivat pitkälti yhdysvaltalaista talousmallia. Ehtoja ei tuossa vaiheessa toteutettu vielä samalla intensiteetillä kuin kylmän sodan loppuessa, mutta suuntaus talouden avaamiseksi ja talousmallin yhtenäistämiseksi oli laitettu käyntiin. Nicaraguan sandinistihallinnon periaatteet olivat erilaiset kuin olemassa oleva suuntaus. Sandinistihallinto pikemminkin keskitti taloutta valtiolle kuin toisin päin. Vaikka Nicaragua julistautui puolueettomaksi maaksi, mikä tosin ei välttämättä täysin pitänyt paikkansa ja se salli yksityisen sektorin talouteen sekä opposition politiikkaan, se kulki vastavirtaan Latinalaisessa Amerikassa ja maailmassa yleisemminkin vallitsevia suuntauksia. Kylmän sodan kiihtyessä oli kuitenkin vain kaksi vaihtoehtoa, puolesta tai vastaan ja Nicaraguan toimenpiteet näyttivät olevan vastaan. Kylmän sodan mustavalkoisten vihollinen-ystävä raamien läpi katsottaessa Nicaragua ei ollut puolesta, niinpä sen täytyi olla vastaan ja siten vihollinen. Olisiko Nicaragua tilaisuuden tullen kääntynyt täysin neuvostoliittolaisen systeemin kannattajaksi ja seuraajaksi? Saattaa olla, mutta se olisi myöskin voinut kehittää oman systeeminsä, joka ei olisi perustunut neuvostoliittolaiseen tai yhdysvaltalaiseen malliin vaan Nicaraguan omiin tarpeisiin. Kylmän sodan oloissa tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista.

Vuonna 1990 Nicaraguan politiikka koki jälleen kerran täyden muutoksen Violeta de Chamorron voittaessa presidentinvaalit. Muutos tapahtui samoihin aikoihin kylmän sodan loppumisen ja Neuvostoliiton hajoamisen kanssa. Nyt maailmassa vallitsi enää yksi ideologia ylitse muiden, yhdysvaltalaismallinen markkinatalous. Sosiaaliset suhteet maailmassa olivat muuttuneet, kylmän sodan väistyessä ja sandinistien hävitessä vaalit Nicaraguan ei enää oletettu olevan vihamielinen vaan sen oletettiin muuttavan toimintatapojaan ja toimivan maailmassa vallitsevan markkinatalouden sääntöjen mukaisesti. Ideologinen virtaus oli voimakas ja Nicaraguan oletettiin siirtyvän sen mukaiseen malliin nopeasti, eikä sillä muita vaihtoehtoja ollutkaan.

Yhdysvaltalaisen mallin mukaisen ideologian eläessä kulta-aikaansa, sen mukaiset toimintatavat olisivat luultavasti ulottunut Nicaraguaan asti vaikka Sandinistien FSNL-puolue olisikin voittanut vaalit. Neuvostoliiton hajottua ja Kuuban talouden romahdettua Nicaraguan olisi joka tapauksessa pitänyt kääntyä lännen puoleen talousvaikeuksiensa kanssa ja toimia sen ehtojen mukaisesti. Kylmän sodan väistyttyä Contrien jo valmiiksi laskeneelle suosiolle yhdysvaltain senaatissa ja sitä kautta vähentyneille avustuksille tuskin olisi löytynyt paljoa poliittista kannatusta enää 1990-luvulla ja sandinistitkin olivat jo ennen vaaleja luoneet virallisen neuvotteluyhteyden Contrien kanssa. Epäluottamus Yhdysvaltojen ja sandinistien välillä olisi kuitenkin saattanut vaikeuttaa kaikkea kanssakäymistä maiden välillä.

Nicaraguan poliittisen kentän muutoksessa Nicaraguan oli yhdenmukaistettava toimintojaan kansainväliseen järjestelmään sopiviksi jos se halusi apua ja lainoja Yhdysvalloilta ja kansainvälisiltä instituuteilta. Tehtävä ei ollut helppo, mutta ainakin päämäärä oli selvä ja toimintaohjeetkin tulivat usein valmiina suoraan kansainvälisiltä instituutioilta. Vaikeampaa olikin ja on edelleenkin hahmottaa se sosiaalinen järjestys jonka olisi määrä toimia Nicaraguan sisällä. Tähän tehtävään Nicaragua ei ole saanut selvää Washingtonin konsensuksen kaltaista toimintaohjetta, eikä myöskään juurikaan kansainvälistä tukea. Kansainvälinen markkinatalous luo kuitenkin erilaisia paineita yhteiskunnan järjestämiseen ja sen raamien sisällä ulkoisesti erittäin riippuvaisen Nicaraguan olisi sisäinen sosiaalinen järjestelmänsä luotava. Nicaraguan kansa on kuitenkin erittäin jakautunutta ja jokaisella yhteiskunnan sektorilla on erilaiset odotukset siitä millainen sosiaalisen järjestyksen Nicaraguassa tulisi olla. Aseelliset kahakat ja sissien olemassaolo Nicaraguassa on osoituksena siitä, että Nicaragua ei vielä ole löytänyt yhteistä ideaa sisäiseen sosiaaliseen järjestykseensä.

7.2. Materiaalinen kyvykkyys

Materiaalinen kyvykkyys on yksi Coxin voimista, joka antaa raamit toiminnalle tai historialliselle rakenteelle. Coxin dynaamisen materiaalsen kyvykkyuden ylivertaisuudesta, joka sisältää teknologisen ja organisatorisen kyvykkyuden, käytiin toisen maailmansodan jälkeen kilpailua Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välillä. Kasautuvaa materiaalista kyvykkyyttä eli luonnonvaroja kummaltakin puolelta löytyi tarpeeksi dynaamisesta materiaalisesta kyvykkyydestä kilpailemiseen.

Organisatorisesta kyvykkyydestä kilpaileminen näkyi kylmän sodan aikana kahden eri sosiaalisen järjestelmän, neuvostoliittolaisen ja yhdysvaltalaisen järjestelmän välisenä kilpailuna. Kumpikin pyrki ylläpitämään omalla alueellaan omaa järjestelmäänsä ja mahdollisuuksiensa puitteissa myös laajentaa oman järjestelmänsä piiriin kuuluvaa aluetta. Teknologinen kilpailu näkyi kilpailuna tuottamisessa, etenkin aseiden sekä määrällinen, että yhä aina vain kehittyneempien aseiden tuottaminen vaikutti kylmän sodan aikaiseen maailmaan. Reaganin noustua valtaan 1980-luvulla asevarustelu kiihtyi entisestään huipentuen Reaganin hallinnon tähtien sotasuunnitelmaan.

Kumpikin, niin Neuvostoliitto kuin Yhdysvallatkin, uhrasivat valtavat määrät resurssejaan asevarusteluun. Tällä vaikutti monin tavoin myös Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton ulkopuoliseen maailmaan. Rahoittaakseen asevarustelun ja aseiden kehittämisen Yhdysvallat yrittivät 1980-luvulla houkutella pääomaa maahansa korkeiden korkojen avulla. Tämä aiheutti korkojen nousua myös länsimaissa niiden yrittäessä pitää pääomaa omien rajojensa sisäpuolella. Samalla lainojen korot nousivat, mikä omalta osaltaan oli vaikuttamassa Latinalaisen Amerikan joutumiseen velkakriisiin. Neuvostoliitolta loppui resurssit ylläpitää ja kehittää asearsenaaliaan. Lopulta Neuvostoliitto epäonnistui myös organisatorisen kyvykkyyden kohdalla, se epäonnistui uusintamaan sosiaalisen järjestelmänsä ja hajosi. Yhdysvallat oli voittanut niin teknologisen kuin organisatorisenkin kilpailun materiaalisesta kyvykkyydestä.

Kylmän sodan aikana kahta maailmassa vaikuttavaa sosiaalista järjestelmää yritettiin levittää, mutta kilpailutilanteessa usein riitti vain sen varmistaminen ettei toinen sosiaalinen järjestelmä valtaa tilaa. Kylmän sodan aikana Yhdysvalloille usein riittikin valtioiden yhdysvaltalaismielisyys. Tätä se pystyi ylläpitämään monissa maissa materiaalisesta kyvykkyytensä ansiosta, monilla valtioilla kun ei ollut varaa menettää Yhdysvaltojen tukea. Latinalainen Amerikka tarvitsi Yhdysvaltain markkinoita tuottamilleen tuotteille. Lisäksi Latinalainen Amerikka tarvitsi usein myös poliittista tukea Yhdysvalloilta.

Nicaragua, joka on ollut koko itsenäisen historiansa ajan riippuvainen ulkopuolisesta avusta on joutunut turvautumaan materiaalisesti kyvykkäämpiin valtioihin, yleensä Yhdysvaltoihin. Nicaraguan riippuvuuden takia materiaalisesti kyvykkäämpi Yhdysvallat on pystynyt vaikuttaa erittäin paljon Nicaraguan politiikkaan ja talouteen.

Somozojen valtakaudella Yhdysvallat oli Nicaraguan suurin kauppakumppani ja suurin osa nicaraguan viennistä meni Yhdysvaltoihin. Riippuvuus ei kuitenkaan ollut pelkästään

taloudellista vaan myös poliittista. Mikään ei turvannut Nicaraguassa paremmin vallan pitäjän valtaa paremmin kuin hyvät suhteet Yhdysvaltojen kanssa. Yhdysvaltojen tahdon vastainen hallitsija oli ennen Somozojen valtakautta tiennyt Yhdysvaltojen väliin tuloa. Materiaalisesti kyvykkäänä valtiona Yhdysvallat oli pystynyt viime kädessä voimakeinoin varmistamaan haluamansa henkilön nousun Nicaraguan johtoon. Yksi Somozan suvun perusta olikin mahdollisimman hyvien suhteiden pitäminen Yhdysvaltoihin ja Nicaraguan kansan muistuttaminen näistä hyvistä väleistä. Näin pystyttiin vakuuttaa Yhdysvallat vihollisen, Neuvostoliiton poissaolosta Nicaraguan alueelta. Kun vielä yhdysvaltain kansalaisia kohdeltiin Nicaraguan sisällä hyvin, pystyivät Somozat hallitsemaan näiden reunaehto- jen sisällä Nicaraguua ja sen kansalaisia melkein pä miten halusivat.

Sandinistien noustessa valtaan Nicaraguan suhteet Yhdysvaltoihin viilentyivät. Sandinistit eivät sinällään suhtautuneet Yhdysvaltoihin vihamielisesti, tarvitsivathan he Yhdysvaltoja edelleen taloudellisesti, sen sijaan vanhoja koloniaalisen ajan poliittisen riippuvaisuuden muotoja sandinistit yrittivät muuttaa ja tehdä Nicaraguasta tasa-arvoisemman järjestelmän. Nicaraguan vähentäessä poliittista riippuvaisuuttaan Yhdysvalloista sen voitiin kylmän sodan oloissa katsoa liikkuvan kohti vihollisen leiriä eikä kohti omaa itselleen sopivampaa järjestelmää. Tämän seurauksena Yhdysvallat vähensivät taloudellista tukeaan Nicaragualle, jonka takia sen oli nojaututtava yhä suuremmassa määrin Neuvostoliiton ja Kuuban apuun. Yhdysvallat ei kuitenkaan tällä kerralla, johtuen pitkälti Vietnamin aiheuttamista traumaista tullut sotilaallisesti suoraan väliin vaan organiso- i, aseisti ja antoi koulutuksellista apua vastavallankumouksellisille. Samaan aikaan toinen maailman materiaalisesti kyvykkäistä keskuksista, Neuvostoliitto aseisti ja antoi koulutusta Kuuban kautta Nicaraguan sandinistihallitukselle. Nicaraguan sisällissotaan sisältyykin kahden maailman materiaalisesti kyvykkäimmän maan välinen epäsuora yhteenotto ja voimien koetus.

Kylmän sodan loppuessa maailmaan jäi vain yksi materiaalisilta kyvykkyyksiltään ylivoimainen keskus, Yhdysvallat. Yhdysvallat oli näyttänyt voittamalla kylmän sodan, että sillä oli hallussaan niin ylivertainen teknologinen kuin organisatorinenkin kyvykkyys. Maailman siirtyessä uuteen, yhden voimakeskuksen aikaan Yhdysvaltojen uudeksi haasteeksi nousikin kyvykkyys levittää omaa sosiaalista järjestelmänsä maailmaan. Heti kylmän sodan jälkeen maailman uskoessa yhdysvaltalaisen järjestelmän ylivertaisuuteen, se saikin hyvän vastaanoton maailmalta. Latinalaisessa Amerikassa Yhdysvaltojen ajama liberaali talous otettiin nopeasti vastaan, Itä-Aasiassa tehtiin myös muutoksia, joskaan ei samassa mittakaavassa kuin Latinalaisessa Amerikassa.

Liberaalin talouden oloissa materiaalisen kyvykkyyden muodot muuttuivat. Aseteknologia on edelleen yksi vahva materiaalisen kyvykkyyden osa-alue, mutta liberaalissa taloudessa materiaalista kyvykkyyttä tarvitaan myös kilpailukyvyyn ylläpitämiseen länsimaissa ja sen saavuttamiseen kehittyvissä maissa. Vapaan markkinatalouden oloissa kilpailu aiheuttaa sen, että tuotannon on oltava mahdollisimman tehokasta ja kilpailukykyistä. Taloudellista kilpailua Yhdysvallat on joutunut käymään lähinnä Länsi-Euroopan ja Japanin kanssa, myös jo kylmän sodan aikana. Monissa Länsi-Euroopan maissa, Yhdysvalloissa ja Japanissa teknologinen ja organisatorinen kyvykkyys sekä luonnonvarat, joihin luetaan myös ihmispääoma, ovat kohdanneet. Näillä mailla olikin kylmän sodan loppuessa jo valmiina organisatorinen ja materiaallinen kyvykkyys toimia uudessa kansainvälisessä tilanteessa. Sen sijaan monilla alueilla maailmassa ei näitä kyvykkyksiä ollut.

Kylmän sodan aikana Yhdysvalloille oli ollut tärkeämpää useiden maiden hallinnon yhdysvaltalaismielisyys kuin niiden yhdysvaltalaisen mallin mukaisen organisatorisen kyvykkyyden vahvistaminen. Maiden materiaalista kyvykkyyttä parannettiin kylmän sodan päämäärien mukaisella tavalla. Kylmän sodan loppuessa useilla kehittyvillä mailla ei ollutkaan uuteen tilanteeseen tarvittavaa organisatorista kyvykkyyttä hallussaan. Tätä kyvykkyyttä lähdettiin kehittämään, usein konkreettisena ohjeena toimi Washingtonin konsensus, jonka tarkoituksena muotoutui kehittyvien maiden sopeuttaminen kansainväliseen järjestelmään.

Vapaassa markkinataloudessa kehittyneemmän teknologian odotetaan siirtyvän helpommin kehittyviin maihin ja kaventavan näin teknologisen kyvykkyyden kuilua kehittyneiden ja kehittyvien maiden välillä. Vapaan talouden levitessä leviää myös vapaan talouden järjestelmän organisatorinen tuntemus. Järjestelmän tuntemuksen ja kehittyneemmän teknologian levitessä maailmassa, saattaa kilpailuun materiaalisesta kyvykkyydestä tulla mukaan myös alueita Yhdysvaltojen, Länsi-Euroopan ja Japanin ulkopuolelta.

Myös Nicaraguan järjestelmä muuttui kylmän sodan loppuessa ja Chamorron noustessa valtaan Nicaraguassa. Nicaragua oli edelleen erittäin riippuvainen valtio ja Yhdysvallat pystyivätkin vaikuttaa suuresti Nicaraguan politiikkaan. Yhdysvaltojen painostuksesta, sekä suorasta, että epäsuorasta kansainvälisten instituutioiden kautta, mihin Yhdysvalloilla materiaalisesti kyvykkäänä valtiona oli mahdollisuus, uusi kansainvälinen talousjärjestelmä pyrittiinkin saamaan Nicaraguaan mahdollisimman nopeasti. Organisatorinen kyvykkyys toimia tässä järjestelmässä jäi kuitenkin taka-alalle. Nicaraguan adoptoi kansainvälisen talousjärjestelmän, mutta samalla sen sisäinen järjestelmä pysyi samanlaisena kuin se oli ollut koloniaalisesta ajasta

lähtien. Nicaraguan sisäinen rakenne ei muuttunutkaan maailman rakenteen muuttuessa. Nicaraguaan jäi sekä taloudellinen, että poliittinen ulkoinen riippuvuus ja näin sen itsenäinen toiminta ja sitä kautta organisatorinen kyvykkyys toimia myös uudenaikaisessa kansainvälisessä järjestelmässä on jäänyt rajatuksi.

Nicaraguan ulkoista riippuvaisuutta ja Yhdysvaltojen materiaalista kyvykkyyttä kuvaa myös Nicaraguan kyvyttömyys saada kansainvälistä oikeutta. Sandinistihallitus oli haastanut Yhdysvallat kansainväliseen oikeuteen sen miinoitettua Nicaraguan satamia. Nicaragua voitti jutun ja kansainvälinen oikeus määräsi Yhdysvallat korvauksiin, Yhdysvallat eivät kuitenkaan tunnustaneet kansainvälisen oikeuden päätöstä, eikä Nicaragua täten saanut korvauksia. Chamorron noustua valtaan Yhdysvallat piti yhtenä Nicaraguaan suuntaamansa avun ehtona sitä, että Nicaragua luopuu syytteistään Yhdysvaltoja vastaan. Nicaragualla ei ollut paljon muita vaihtoehtoja kuin suostua Yhdysvaltojen tahtoon. Ulkoisen riippuvuutensa takia Nicaragua ei ikinä saanut niitä korvauksia Yhdysvalloilta, jotka sille olisi kansainvälisen oikeuden mukaan kuulunut.

7.3. Instituutiot

Instituutiot ovat myös olleet mukana luomassa raameja maailmalle. Kylmän sodan aikana, kummallakin osapuolella oli omia instituutioita, jotka pitivät yllä sosiaalista järjestelmää. Kansainväliseen talouteen liittyvät instituutiot kuten IMF ja Maailmanpankki eivät kuitenkaan näytelleet kovin suurta osaa kehittyvien maiden elämässä. Lainanoton tapahtuessa lähinnä yksityisten liikepankkien kautta, IMF ja Maailmanpankki eivät pystyneet vaikuttamaan suuresti kehittyviin maihin omien lainojensa ehdollistamisen kautta. IMF ja Maailmanpankki tulivatkin voimakkaammin esille vasta Latinalaisen Amerikan joutuessa velkakriisiin vuonna 1982. Kansainvälisten liikepankkien lainojenannon loppuessa monen valtion oli käännyttävä IMF:n puoleen ja toteutettava lainoille asetettuja ehtoja. Lopullisen läpimurron vapaan markkinatalouden eteenpäinviejänä kansainväliset instituutiot saavuttivat kylmän sodan loppuessa. Vapaan markkinatalouden ideaa vieviä instituutioita ovat ennen kaikkea IMF, Maailmanpankki ja myös maailman kauppajärjestö (World Trade Organization, WTO). WTO perustettiin vuonna 1995 GATT:n (General Agreement on Tariffs and Trade) seuraajaksi. Nämä olivat vieneet liberaalisia arvoja eteenpäin jo kylmän sodan aikanaikin, mutta kylmän sodan loputtua niiden toimintakenttä on laajentunut ja niiden ajama linja on saanut enemmän tukea laajemmalla alueella.

IMF:llä, Maailmanpankilla ja WTO:lla on omat toiminta-alueensa. IMF:n toimintakenttänä on lähinnä makrotalouden suorituskyvyn ylläpito ja makrotalouteen ja finanssisektoriin liittyvät toimintaperiaatteet. Maailmanpankin tehtävänä on huolehtia pidemmän aikavälin kehityksestä ja köyhyyden vähentämisestä. (What Is the International Monetary Fund? 2001.) GATT ja WTO on ollut auttamassa luomaan vahvaa ja hyvinvoipaa kaupankäyntisysteemiä ja siten myötävaikuttanut kasvua (The WTO in Brief). Toteuttaakseen päämääriään nämä instituutiot tarkkailevat ja antavat tarvittaessa muutosohjeita valtioille. Kenenkään ei tietysti tarvitse noudattaa näiden instituutioiden ohjeita, mutta ongelmien ilmetessä maat yleensä tarvitsevat rahallista apua ja sitä saadakseen ne ovat pakotettuja toteuttamaan näiden instituutioiden haluamaa politiikkaa. Latalalaisen Amerikan velkakriisissä 1982 liikepankkien lopetettua lainanannon Latalalaisen Amerikan maiden oli käännyttävä IMF:n puoleen ja viimeisenä mahdollisena lainanantajana maiden oli hyväksyttävä lainojen ehdot. IMF:n mukanaolon ajateltiin antavan sijoittajille uskon, että maiden talouksia ollaan hoitamassa oikeaan suuntaan. Varsinkin heti kylmän sodan jälkeen, yhden hegemonisen järjestelmän maailmassa avunantajalle ja sen mukaiselle ehdollistamispolitiikalle ei ole löytynyt vaihtoehtoa.

IMF:n ja Maailmanpankin myöntäessä lainan ne yleensä odottavat maiden tekevän myös näiden instituutioiden mielestä tarpeellisia rakenteellisia uudistuksia taloudellisten ongelmien selvittämiseksi tai ainakin niiden uusiutumisen estämiseksi. Jotkut lainat on myös tarkoitettu nimenomaan rakenteiden muuttamista varten. IMF odottaa yleensä jo ennen lainan myöntämistä lainansaajavaltion näyttävän, että se todella sitoutuu uudistuksiin. Ottawan yliopiston kansataloustieteen professori Michel Chossudovskyn mukaan velkaantuneen maan on myös allekirjoitettava niin kutsuttu PFP-kehysasiakirja (Policy Framework Paper), jossa velkaantuneen maan hallituksen on määriteltävä tärkeimmät tavoitteensa. Vaikka virallisesti se on lainan hakijamaan hallituksen päätöksellä syntynyt asiakirja, niin PFP on laadittu vakiintuneen kaavan mukaan IMF:n ja Maailmanpankin kiinteässä valvonnassa (Chossudovsky 2001, 60). Lainan myöntämisen jälkeen lainaajavaltion poliittista suoriutumista tarkkaillaan neljännesvuosittain. Lainat maksetaan yleensä useassa erässä, joten jos lainanantaja ei ole tyytyväinen maan poliittiseen suoriutumiseen tai jos lainansaajamaa on jäänyt jälkeen sitä koskevista lainanhoitovelvoitteistaan lainananto voidaan lopettaa.

Korkein päätöksenteko IMF:n sisällä tapahtuu johtokunnassa, jossa kaikki IMF:n jäsenvaltiot ovat edustettuina. Suurin osa tehtävistä päätöksistä perustuu konsensukseen jäsenvaltioiden kesken (What Is the International Monetary Fund? 2001, 7). Viimekädessä päätöksistä kuitenkin äänestetään. Jäsenvaltioiden äänimäärä riippuu niiden taloudellisesta koosta, mitä isompi talous

sitä suurempi osuus äänistä. Suurinta äänimäärää pitää hallussaan taloudellisen kokonsa perusteella Yhdysvallat, ääniä sillä on 17,6%. Toiseksi suurinta äänimäärää pitää hallussaan Japani, jonka osuus äänistä on 6,5%. Kolmansien maailman maiden taloudet ovat yleensä pieniä ja näin niiden osuus äänistä ja siten ääniin perustuvasta vaikutusvallasta on myös vähäistä. Esimerkiksi Nicaraguan äänimäärä on 0,07%. (Äänimäärät vuoden 2002 tietoja.) IMF:n ja Maailmanpankin äänestyskäytäntö ja siinä vallitsevat voimasuhteet heijastavat niitä voimasuhteita mitkä maailmassa vallitsee ja äänestysvoiman kiinnittäminen taloudelliseen kokoon näyttää sen minkalaista voimakkuutta maailmassa pidetään tärkeänä.

Yhdysvallat näyttölee taloudellisen kokonsa ja sitä kautta äänimääränsä perusteella merkittävää osaa IMF:n päätöksenteossa. Yhdysvalloille kuuluu siis IMF:ssä 17,6 prosenttia äänistä. Flinders yliopiston School of Political and International Studiesin senioriluennoitsijan Richard Leaverin mukaan päätösten läpiviemiseen tarvitaan kuitenkin 85 prosentin enemmistö, joten Yhdysvalloilla on veto-oikeus tehtäviin päätöksiin (Leaver, 288). Vaikka Yhdysvallat eivät pysty sanella mitä IMF:n tulee tehdä, se pystyy kuitenkin sanoa mitä se ei voi tehdä. Leaverin mukaan Yhdysvalloilla on samantapainen veto-oikeus myös Maailmanpankissa. Äänimäärät ovat vuosien aikana jonkin verran vaihdelleet riippuen aina mukana olevien maiden taloudellisesta koosta ja sen muuttumisesta. Muiden valtioiden taloudellisen koon kasvamisen takia Yhdysvaltojen äänimäärä on vuosien mittaan vähentynyt. Yhdysvalloilla on kuitenkin aina säilynyt veto-oikeus, vaikka sitten enemmistöpäätökseen tarvittavan prosenttirajan nostolla, jos ei muuten. Yhdysvallat on ainakin Richard Higgottin mielestä myös käyttänyt vaikutusvaltaansa näkyvästi kansainvälisten instituutioiden kautta (Higgott, 272).

Yhdysvallat pystyy voimasuhteidensa ansioista ajaa pitkälti omia näkemyksiään maailmantalouden ylläpitoon, toimintaan ja sääntöihin. Kansainvälisten instituutioiden kautta se voi myös ajaa omia ulkopoliittisia linjauksiaan, kuten kaksisuuntaista kaupankäyntiä. Samalla anglo-amerikkalainen talouden malli voimistuu ja leviää vallitsevaksi malliksi maailmaan.

Kylmän sodan jälkeen Yhdysvaltalaisella järjestelmälle ei löytynyt kilpailijaa ja se nähtiinkin hegemonisena. Kansainväliset instituutiot IMF, Maailmanpankki ja GATT ja myöhemmin WTO levittivät tätä järjestelmää maailmaan. Apuna niillä oli tässä työssä Washingtonin konsensus. Washingtonin konsensuksen avulla pystyttiin yksinkertaistamaan se, mitä maiden tarvitsee tehdä vaurastuakseen. Kylmän sodan jälkeisessä maailmassa kiinnostus niin yhdysvaltalaisesta järjestelmästä kuin taloudellista vaurastumistakin kohtaan oli suuri. Kansainväliset instituutiot pystyivät ilmaisemaan oman toimintansa yleiseen kiinnostukseen perustuvilla termeillä, mistä

hyvänä esimerkkinä on Washingtonin konsensus. Washingtonin konsensus pitää sisällään yhdysvaltalaisen talousjärjestelmän perusajatukset, se viittaa kylmän sodan voittajavaltioon ja sen tahtoon ja sen tavoitteena on näyttää tie taloudelliseen vaurastumiseen. Yleiseen kiinnostukseen perustuvien termien käytöllä kansainväliset instituutiot saivat heikommat osapuolet hyväksymään olemassa olevat voimasuhteet, jotka näkyivät instituutioiden sisäisessä vallassa, legitiimeinä. Instituutiot saattavatkin Coxin mielestä näytellä suurta osaa hegemonisen strategian viemisessä eteenpäin ja kylmän sodan loppuessa ne myös näin tekivät.

Nicaraguan kohdalla kansainväliset rahoitusinstituutiot eivät näytelleet suurtakaan osaa ennen Chamorron valtaannousua vuonna 1990. Sandinistien aikana, ennen kaikkea Reaganin noustessa Yhdysvaltain presidentiksi Yhdysvallat ajoivat kansainvälisissä rahoitusinstituutioissa linjaa, jossa Nicaragualle ei myönnetä lainoja ja niin kuin aikaisemmin olen jo esittänyt, Yhdysvallat ei voi sanella mitä IMF:n tai Maailmanpankin täytyy tehdä, mutta se voi sanoa, mitä ne eivät voi tehdä. Niinpä Nicaragua ei saanut sandinistikaudella lainoja kansainvälisiltä instituutioilta. Nicaraguan poliittisen suunnanmuutoksen vuonna 1990 jälkeen Yhdysvallat muutti politiikkaansa ja Nicaragua on alkanut saada lainoja myös kansainvälisiltä instituutioilta. Tosin tämänkin jälkeen Yhdysvaltojen ollessa tyytymätön Nicaraguan politiikkaan tai käytökseen se on ehkäissyt Nicaragualta uusien lainojen saannin.

Nicaraguan ollessa täysin riippuvainen ulkomaisista avustuksista ja lainoista kansainväliset instituutiot ovat päässeet sanelemaan hyvinkin tarkasti minkälaista politiikkaa, ennen kaikkea talouspolitiikkaa Nicaraguan tulee harjoittaa. Yhdysvaltojen kansainvälisissä instituutioissa omaavan suuren vallan takia myös Yhdysvallat yksinään on pystynyt sanella Nicaragualle ehtoja, joiden laiminlyömisestä on rangaistuksena yhdysvaltojen avun menettämisen lisäksi kansainvälisten instituutioiden myöntämien lainojen saannin loppuminen.

Kansainväliset instituutiot toimivat kuten Cox niiden toiminnan määritteli. Kansainväliset instituutiot tukevat olemassa olevaa järjestystä ja luovat raameja toiminnalle ja sille historialliselle rakenteelle, joka kylmän sodan jälkeen on noussut näkyvästi esiin. Samalla ne heijastavat niitä voimasuhteita, joita maailmassa vallitsee. Instituutioiden päätöksenteon rakenteita tarkasteltaessa voi myös selkeästi huomata, että olemassa olevan maailman voimasuhteita mitataan taloudellisella voimalla. Näiden instituutioiden viemä mielikuva maailmasta pitääkin sisällään mielikuvan olemassa olevista taloudellisista voimasuhteista, joita ne samalla vakauttavat.

7.4. Maailman raamien yhteensopiminen

Kylmän sodan aikana maailmassa vallitsi kaksi erilaista ideaa. Tällöin niin materiaallinen kyvykkyys, ideat kuin instituutiotkin hajaantuivat kahteen osaan. Ne muodostivat kaksi eri kokonaisuutta maailmassa. Näiden kokonaisuuksien välit olivat vihamieliset ja ne joutuivat tarkkailemaan toisiaan eivätkä voineet toimia maailmassa täysin omaan ideaansa perustuvan järjestelmän mukaisesti. Syynä oli toisen, kilpailevan sosiaalisen järjestelmän olemassaolo.

Kylmän sodan loputtua tämä tilanne kuitenkin muuttui kun kilpailevaa sosiaalista järjestelmää ei enää löytynyt. Nyt maailmassa oli vain yksi järjestelmä, jossa materiaallinen kyvykkyys, idea ja instituutiot kohtasivat. Tämä kohtaaminen tapahtui kylmän sodan jälkeisessä Yhdysvalloissa. Siellä oli niin materiaalisen kyvykkyuden kuin maailmassa vallitsevan ideologiankin keskus ja myös IMF:n ja Maailmanpankin päämajat sijaitsivat fyysisesti yhdysvaltojen pääkaupungissa Washington D.C.:ssä ja olivat sieltä käsin valmiita levittämään vallitsevaa ideologiaa ympäri maailmaa. Ainekset maailmanlaajuiseen hegemoniaan olivat koossa. Kylmän sodan jälkeisessä historiallisessa tilanteessa Coxin kolme voimaa, materiaallinen kyvykkyys, ideat ja instituutiot, jotka antavat raamit toiminnalle, sopivat hyvin yhteen ja antoivat ainekset hegemonialle.

Tämä hegemoninen järjestelmä näkyi Washingtonin konsensuksessa yksinkertaistetussa muodossa. Kylmän sodan loppuessa Latinalaisen Amerikan maat alkoivat tehdä Washingtonin konsensuksen mukaisia muutoksia ja omaksuivat nopeasti uuden, vapaaseen talouteen perustuvan järjestelmän. Uusi vapaaseen talouteen perustuva järjestelmä ei ole kuitenkaan pystynyt pelastamaan talouksia vapauttaneita maita taloudellisilta kriiseiltä. Kriiseistä huolimatta vaihtoehtoista järjestelmää ei ole syntynyt vaan samoja Washingtonin konsensuksen mukaisia ohjeita suositellaan ja suositaan edelleen. Itä-Aasian kriisin yhteydessä kansainvälisten instituutioiden, etenkin IMF:n toiminta sai kuitenkin kovaakin kritiikkiä osakseen.

Vapaaseen talouteen perustuvan idean levittämisellä instituutioiden kautta uskottiin levitettävän myös materiaalista kyvykkyyttä Yhdysvaltojen, Euroopan ja Japanin ulkopuolelle. Yksittäisten kansantalouksien talouden avaamista ja kansainvälistämistä pidettiin järkevänä toimenpiteenä, koska sen kautta köyhemmillä ja teknologisesti jälkeen jääneillä valtioilla katsottiin olevan mahdollisuus ottaa kiinni Yhdysvaltojen, ja myös muiden länsivaltojen tuotannon tehokkuutta ja teknologista kehitystä. Vapaa talous antoi teknologialle ja myös muille tiedoille ja taidoille mahdollisuuden liikkua vapaasti maailmassa ja viedä näin kehittyneempää teknologiaa sinne missä kehitys oli jäljessä. Kehittyneemmän teknologian ansiosta niiden puolestaan odotettiin

pystyvän tuottaa kansainvälisesti kilpailukykyisiä tuotteita ja näin osallistumaan täysipainoisesti kansainväliseen taloudelliseen kilpailuun. Mikä kuitenkin unohdettiin oli, että talouden avaaminen kansainväliselle kilpailulle johtaa myös altistumisen kansainvälisen talouden epävakauden aiheuttamiin ongelmiin. Nämä ongelmat ovatkin koetelleet rajusti Latinalaisen Amerikan talouksia.

Maailmassa vallalla oleva järjestelmä on se järjestelmä, jota maailman materiaalisilta kyvykkyyksiltään voimakkain valtio, Yhdysvallat ajaa sekä suoraan, että eri kansainvälisten instituutioiden kautta maailmaan. Yhdysvallat on edelleen materiaaliselta kyvykkyydeltään, jota usein mitataan taloudellisen koon avulla, mutta myös sotilaallisen kyvykkyyden kautta, johtava valtio. Sillä on edelleen eniten sananvaltaa IMF:n ja Maailmanpankin sisällä, samoin monissa muissa kansainvälisissä instituutioissa ja se ajaa edelleen vapaan kaupan ideaa maailmaan. Samalla Yhdysvaltojen sisällä on kuitenkin voimistunut täysin vapaan kaupan mukaisen idean vastustus. Esimerkkinä tästä on Yhdysvaltain terästeollisuuttaan suojelemaan asettamat tullit. Yhdysvaltain kongressi on alkanut ottaa yleisemminkin moniin vapaan kaupan mukaisiin ehdotuksiin kriittisemmän kannan. Yhdysvallat ei välttämättä itse noudatakaan ajamaansa vapaan kaupan ideaa, mikä varmaan omalta osaltaan aiheuttaa säröjä maailmassa vallitsevana olevan järjestelmän hegemoniseen asemaan. Näyttääkin siltä, että materiaallisen kyvykkyyden, ideoiden ja instituutioiden suhde ei enää ole yhtä kiinteä kuin se oli kylmän sodan loppuessa. Näiden voimien etäännyttymisen seurauksena myös niiden antamat ainekset hegemonialle haalistuvat.

Yhdysvalloilla on suuri vaikutus järjestelmän toimintaan ja toimintakykyyn. Yhdysvallat pystyvät niin materiaallisen kyvykkyytensä, oman idean levittämisenä kuin kansainvälisissä instituutioissa omaamansa voimakkuuden ansiosta puuttua tai olla puuttumatta maailman talousjärjestelmän epäkohtiin ja ongelmiin sekä itse toimia tai olla toimimatta oman ideansa mukaisesti. Yhdysvaltojen voidaan näin katsoa olevan sekä järjestelmän ylläpitäjän, että uhkatekijän.

8. LOPUKSI

Coxin mukaan teoriat liittyvät aina johonkin historialliseen aikaan ja paikkaan. Washingtonin konsensus, joka oli teoria siitä, miten maiden talous saadaan vakautettua ja lähtemään kasvuun, oli myös alunperin tarkoitettu tiettyyn paikkaan ja aikaan. Se oli tarkoitettu Latinalaisen Amerikan vuonna 1982 alkaneen velkakriisin ongelmien voittamiseen. Washingtonin konsensus toimi oppaana Latinalaisen Amerikan ongelmiin tietyinä historiallisena ajankohtana. Näin ollen

Washingtonin konsensusta voidaan pitää Coxin määritelmän mukaisena ongelmanratkaisuteoriana. Sen mukaiset ohjeet pyrkivät ylläpitämään ja vakiinnuttamaan uutta kylmän sodan jälkeistä järjestystä, ei muuttamaan sitä. Coxin ongelmanratkaisuteorian tapaan Washingtonin konsensus oli helppo sisäistää, koska se piti syntyhetkenään sisällään jo olemassa olevan maailman. Washingtonin konsensuksesta oli löydettävissä maailmassa jo kauemmin voimistumassa olleet virtaukset ja se tuki yhdysvaltalaisen mallin mukaista liberaalista taloutta, joka kylmän sodan loputtua, mihin ajankohtaan Washingtonin konsensuksen synty ajoittuu, oli ainoa vakasti otettava järjestelmä. Helpon sisäistettävyytensä ansiosta Washingtonin konsensuksesta tuli nopeasti lähes itsestään selvänä otettava asia, jopa ideologia.

Washingtonin konsensus ratkaisi Latinalaisen Amerikan ongelman, se sai vakautettua Latinalaisen Amerikan taloudet, ainakin joksikin aikaa ja myöhemmin se sai aikaan myös taloudellista kasvua, joskin odotuksiin verrattuna hyvin vaatimatonta. Washingtonin konsensuksen mukaisilla ohjeilla myös Nicaraguan talous saatiin vakautettua, kasvua Nicaragua joutui odottamaan kauemmin ja se on ollut vaatimatonta. Washingtonin konsensuksesta alettiin nopeasti etsiä ratkaisua myös muihin talouden ongelmiin kuin Latinalaisen Amerikan velkakriisiin, niinpä Washingtonin konsensus jäikin teoriana henkiin ja sitä alettiin käyttää alkuperäisen paikkansa ja aikansa ulkopuolella. Myös Itä-Aasiaan vuonna 1997 levinneessä kriisissä toimittiin edelleen pitkälti Washingtonin konsensuksen mukaisten ohjeiden mukaan vaikka paikka, aika ja myös ongelma olivat muuttuneet. Coxin mukaan todellisuuden muuttuessa tulisi myös teorioita tarkistaa, sopeuttaa tai jopa hylätä. Näin ei kuitenkaan ollut käynyt Washingtonin konsensuksen kohdalla. Latinalaisen Amerikan velkakriisin ja Itä-Aasian talouskriisin välillä oli kulunut aikaa ja maailmassa oli ehtinyt tuona aikana tapahtua muutoksia, maailma oli muuttunut avoimemmaksi, kansainvälisen pääoman volyyymi ja vauhti olivat kiihtyneet entisestään ja monesta maasta, jota aikaisemmin oli pidetty lähinnä kehitysavun vastaanottajana oli tullut varteenotettava kauppakumppani. Maailma oli muuttunut, mutta Washingtonin konsensus oli ja pysyi samana.

Ongelmanratkaisuteoria, joka laajenee oman alkuperäisen tarkoituksensa yli saattaa olla ongelmallinen kokonaisuuden kannalta. Ongelmanratkaisuteorioilla ratkaistaan yksittäisiä kokonaisuudessa huomattuja ongelmia, mutta kokonaisuus ja siinä ilmenevät ongelmat jäävät helposti taka-alalle. Kylmän sodan jälkeen liberaali talousjärjestelmä globalisoitui. Tätä globalisoitumista tuki myös Washingtonin konsensuksen mukaiset toimenpiteet, näyttivähän ne tavat, joilla kansainvälistää valtioita. Washingtonin konsensus näyttikin miten päästä mukaan kansainväliseen järjestelmään, mutta se ei antanut ohjeita siitä, miten kansainvälisessä

maailmassa tulisi toimia. Myös Naim huomaa tämän kirjoittaessaan, että Washingtonin konsensus ei antanut kehittyville maille ohjeita siitä miten ne pystyisivät paremmin tulla toimeen globalisaation seurausten kanssa, etenkin finanssisektorilla (Naim 1999). Washingtonin konsensus oli keskittynyt yhteen ongelmaan, Latalaisen Amerikan velkakriisin ratkomiseen, jonka se oletti ratkeavan avaamalla ja kansainvälistämällä talouksia. Sen kuitenkin oletettiin olevan vastaus myös muihin kansainvälisessä talousjärjestelmässä ilmeneviin ongelmiin, joihin sen ei ollut tarkoituskaan antaa vastauksia. Uudessa tilanteessa teoriaa olisi pitänyt tarkastaa tai muuttaa kokonaan. Naim katsookin monien maiden 1990-luvulla kokemiin taloudellisiin romahduksiin syyksi nimenomaan toimintaohjeiden puuttumisen siitä, miten globaalissa talousjärjestelmässä tulisi toimia (Naim 1999).

Kylmän sodan loputtua maiden talouksilla oli kiire kansainvälistyä, johon yhdeksi keinoksi Washingtonin konsensus antoi sääntelyn poistamisen. Tämä kohta oli sinänsä ymmärrettävä ohje Latalaisen Amerikan erittäin säänneltyjen talouksien kohdalla, joskin säännöstelyn purkamiseen olisi tarvittu myös valvontaa. Vaikka jonkin tietyn maailmanosan kohdalla säännöstelyn ja julkisen sektorin tehtävien vähentäminen jonakin tiettyinä aikoina voi olla hyväksi, ei se tarkoita, että näin olisi myös kaikkialla ja kaikkina aikoina. Washingtonin konsensus pystykään antamaan toimivia ohjeita globaaliin talouteen kokonaisuuteen, jonka takia sitä pitäisi muuttaa tai se pitäisi hylätä.

Myös Nicaraguan poliittisen johdon vaihduttua vuonna 1990 ja maan alkaessa siirtyä kohti vapaata markkinataloutta, monet haluttavista muutoksista voidaan löytää Washingtonin konsensuksesta. Monet muutoksista tulivat varmasti tarpeeseen ja se, että oli olemassa edes jonkinlainen ohjenuora, jonka mukaan toimia oli parempi kuin ei mitään. Washingtonin konsensuksen mukaiset uudistukset avasivat Nicaraguua kansainvälistymiselle ja muutti Nicaraguua sopivammaksi kansainväliseen vapaan markkinatalouden järjestelmään. Nämä ohjeet tulivat kuitenkin Nicaraguan ulkopuolelta. Myös ohjeiden mukaista toimintaa tarkkailtiin Nicaraguan ulkopuolelta niin Yhdysvaltojen kuin kansainvälisten instituutioidenkin toimesta. Vaikka maailma ja siinä olevat mielikuvat olivat muuttuneet niin vielä 1990-luvullakaan Nicaragua ei ollut päässyt eroon koloniaalisen ajan rakenteistaan. Se jäi edelleen ulkoisesti riippuvaiseksi valtioksi, jolla on kapea poliittista ja taloudellista valtaa pitävä eliitti. Nicaraguan järjestelmää muutettiin yhtenäiseksi kansainvälisen järjestelmän kanssa, mutta sisäinen yhtenäisyys jäi edelleenkin saavuttamatta.

LÄHTEET:

Albert, Michel (1994): *Capitalism Against Capitalism*. Whurr Publishers, London.

Baltodano, Andres Pèrez (1998): *Una Perspectiva Historica Comparativa del Orden Social*. Teoksessa Lira, Elvira Cuadra, Baltodano, Andres Pèrez, & Saldomando, Angel (ed.): *Orden Social y Gobernabilidad en Nicaragua 1990-1996*. CRIES, Managua. S. 9-32.

Berintain, Javier & Trigueros, Ignacio (1990): Mexico. Teoksessa Williamson, John (ed.): *Latin American Adjustment: How Much has Happened?* Institute for International Economics, Washington D.C. S. 154-168

Blumenthal, Gisela (1995): *Health and Social Sectors in Nicaragua: A Review of Available Information and Preliminary Problems Analysis*. Health & Development Cooperation/ National Research Centre for Welfare and Health, Helsinki.

Cariaga, Juan L (1990): Bolivia. Teoksessa Williamson, John (ed.): *Latin American Adjustment: How Much has Happened?* Institute for International Economics, Washington D.C. S. 41-53.

Chossudovsky, Michel (2001): *Köyhyyden globalisointi: Maa- ja IMF:n uudistusten vaikutuksia*. Otava, Keuruu.

Close, David (1999): *Nicaragua: The Chamorro Years*. Lynne Rienner Publishers, London.

Cottam, Martha L. (1994): *Images and Intervention: U.S. Policies in Latin America*. The University of Pittsburgh Press, Pittsburgh.

Cox, Robert W. (1996): *Approaches to World Order*. University of Cambridge, Cambridge.

Crawley, Eduardo (1979): *Dictators Never Die: A Potrait of Nicaragua and the Somozas*. C. Hurst & Company, London.

Cruz, Arturo J. (1983): *Nicaragua's Imperiled Revolution*. *Foreign Affairs* Vol. 61, No. 5. S. 1031-1047.

Feinberg, Richard E. (1990): Comment. Teoksessa Williamson, John (ed.): *Latin American Adjustment: How Much has Happened?* Institute for International Economics, Washington D.C. S. 21-24

Fisher, Stanley (1990): Comment. Teoksessa Williamson, John (ed.): *Latin American Adjustment: How Much has Happened?* Institute for International Economics, Washington D.C. S. 25-28.

Haugaard, Lisa (1997): Foreign Policy in Focus: Nicaragua. [Http://www.hartford-hwp.com/archives/47/300.html](http://www.hartford-hwp.com/archives/47/300.html). 9.5.2001.

Higgott, Richard (2000): The International Relations of the Asian Economic Crisis: A Study in the Politics of Resentment. Teoksessa Robinson, Richard, Beeson, Mark, Jayasuriya, Kanishka & Kim, Hyuk-Rae: *Politics and Markets in the Wake of the Asian Crisis*. Routledge, London. S. 261-282.

IMF Press Release No. 00/78 (2000): IMF and World Bank Open Way for US\$4.5 billion Debt Relief for Nicaragua under the Enhanced HIPC Initiative. [Http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2000/pr0078.htm](http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2000/pr0078.htm). 23.5.2001.

Kanbur, Ravi (1999): The Strange Case of The Washington Consensus: A Brief Note on John Williamson's "What Should the Bank Think About the Washington Consensus?". [Http://www.people.cornell.edu/pages/sk145/papers/Washington%20Consensus.pdf](http://www.people.cornell.edu/pages/sk145/papers/Washington%20Consensus.pdf). (19.9.2001)

Keisala, Katja (1997): Demokratia- ja ihmisoikeusarvot maailmassa: Läntisen ehdollistamispolitiikan tarkastelua ja arviointia. Turun Yliopisto, valtio-opin laitos, Valtio-opillisia tutkimuksia nro 52.

Krugman, Paul (1999): *The Return of Depression Economy*. Penguin, London.

Krugman, Paul (1995): Dutch Tulips and Emerging Markets. *Foreign Affairs*, Volume 74, No. 4. S. 28-44.

Kuczynski, Pedro-Pablo (1990): Peru. Teoksessa Williamson, John (ed.): *Latin American Adjustment: How Much has Happened?* Institute for International Economics, Washington D.C. S. 86-94.

Leaver, Richard (2000): Moral (and Other) Hazards: The IMF and the Systemic Asian Crisis. Teoksessa Robinson, Richard, Beeson, Mark, Jayasuriya, Kanishka & Kim, Hyuk-Rae: *Politics and Markets in the Wake of the Asian Crisis*. Routledge, London. S. 283-296.

Meltzer, Allan H. (1990): Comment. Teoksessa Williamson, John (ed.): *Latin American Adjustment: How Much has Happened?* Institute for International Economics, Washington D.C. S. 29-32.

Meller, Patricio (1990): Comment. Teoksessa Williamson, John (ed.): *Latin American Adjustment: How Much has Happened?* Institute for International Economics, Washington D.C. S. 32-35.

Meller, Patricio (1990): Chile. Teoksessa Williamson, John (ed.): *Latin American Adjustment: How Much has Happened?* Institute for International Economics, Washington D.C. S. 54-85.

Merrill, Tim (ed.) (1994) Nicaragua: A Country Study. [http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field\(DOCID+ni0000\)](http://lcweb2.loc.gov/cgi-bin/query/r?frd/cstdy:@field(DOCID+ni0000)). 4.6.2001.

Naim, Moises (1999): Fads and Fashion in Economic Reforms: Washington Consensus or Washington Confusion? <http://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/1999/reforms/Naim.HTM>. (10.10.2001)

Nicaragua: Transactions with the Fund Disbursement and Repayments Detail from February 01, 1991 To December 31, 1991. [Http://www.imf.org/external/np/tre/tad/extrans2.cfm?memberKey1=720&valueDate=1991&yearType=C&acctType1=GRASDA&extrans_flag=y](http://www.imf.org/external/np/tre/tad/extrans2.cfm?memberKey1=720&valueDate=1991&yearType=C&acctType1=GRASDA&extrans_flag=y). 3.6.2002.

Nicaragua: Transaction with the Fund, Disbursement and Repayments Detail from January 01, 1994 To December 31, 1994. [Http://www.imf.org/external/np/tre/tad/extrans2.cfm?memberKey1=720&valueDate=1994&yearType=C&acctType1=GRASDA&extrans_flag=y](http://www.imf.org/external/np/tre/tad/extrans2.cfm?memberKey1=720&valueDate=1994&yearType=C&acctType1=GRASDA&extrans_flag=y). 3.6.2002.

Oxfam International Policy Paper (1998): Debt Relief for Nicaragua: Breaking Out of the Poverty Trap. [Http://www.oxfam.org.uk/policy/papers/nicdebt/nicdebt.htm](http://www.oxfam.org.uk/policy/papers/nicdebt/nicdebt.htm). 5.5.2001.

Paavilainen, Katariina & Wilska, Kent (2001): Rumba Economica: Latinalaisen Amerikan talous muutoksessa. Edita, Helsinki.

Robinson, William I. & Norsworthy, Kent (1987): David and Goliath: The U.S. War against Nicaragua. Monthly Review Press, New York.

Roddick, Jackie (1988): The Dance of the Millions: Latin America and the Debt Crisis. Russell Press, Nottingham.

Saborio, Sylvia (1990): Central America. Teoksessa Williamson, John (ed.): *Latin American Adjustment: How Much has Happened?* Institute for International Economics, Washington D.C. S. 279-302.

Saldomando, Angel (1998): Construcción del orden y gobernabilidad. Teoksessa Lira, Elvira Cuadra, Baltodano, Andres Pérez, & Saldomando, Angel (ed.): *Orden Social y Gobernabilidad en Nicaragua 1990-1996*. CRIES, Managua. S. 33-69.

Soros, George (1998): Kansainvälisen kapitalismin kriisi: Avoin yhteiskunta uhattuna. Finnreklama, Sulkava.

Stiglitz, Joseph (1998): More Instruments and Broader Goals: Moving Toward the Post-Washington Consensus. The 1998 WIDER Annual Lecture. [Http://www.worldbank.org/html/extdr/extme/js-010798/wider.htm](http://www.worldbank.org/html/extdr/extme/js-010798/wider.htm). (4.6.2001)

Sutherland, Peter D. (1998): Managing the International Economy in the Age of Globalisation. The Per Jacobsson Foundation, Washington, DC.

Tradeport (1999): Nicaragua: Investment Climate Statement. [Http://www.tradeport.org/ts/countries/nicaragua/climate.html](http://www.tradeport.org/ts/countries/nicaragua/climate.html). 16.7.2002.

Uhlig, Mark A. (1990/91): Latin America: The Frustrations of Success. Foreign Affairs Vol. 70, No.1. S. 103-119.

Ullman, Richard H. (1983): At War with Nicaragua. Foreign Affairs Vol. 62, No.1. S. 39-58.

U.S. Embassy Managua (1997): Nicaragua Trade Practices (1997).
[Http://usembassy.state.gov/posts/nu1/wwwhe36.html](http://usembassy.state.gov/posts/nu1/wwwhe36.html). 23.5.2001.

Valtonen, Pekka (2001): Latinalaisen Amerikan historia. Gaudeamus, Helsinki.

Ward, John (1997): Latin America: Development and conflict since 1945. Routledge, London.

What Is the International Monetary Fund? (2001).
[Http://www.imf.org/external/pubs/ft/exrp/what.htm](http://www.imf.org/external/pubs/ft/exrp/what.htm). (26.2.2002)

Williamson, John (1990): What Washington Means by Policy Reform. Teoksessa Williamson, John (ed.): *Latin American Adjustment: How Much has Happened?* Institute for International Economics, Washington D.C. S. 7-20.

Williamson, John (1999): What Should the Bank Think About the Washington Consensus?
[Http://www.iie.com/papers/williamson0799.htm](http://www.iie.com/papers/williamson0799.htm). (19.9.2001)

Winters, Jeffrey A. (2000): The Financial Crisis in Southeast Asia. Teoksessa Robinson, Richard, Beeson, Mark, Jayasuriya, Kanishka & Kim, Hyuk-Rae: *Politics and Markets in the Wake of the Asian Crisis*. Routledge, London. S. 34-52.

WTO in Brief: The Multilateral trading system - past, present and future.
[Http://www.wto.org/english/thewto_e/inbrief_e/inbr01_e.htm](http://www.wto.org/english/thewto_e/inbrief_e/inbr01_e.htm). (26.2.2002).